

Свеска VI. и VII.

Сарајево, јуни и јули 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 837.

Окружница

Георгије милошћу Божијом Архиепископ сарајевски, Митрополит добро-босански, Ексарх Далмације, итд.

Пречасном свештенству Дабро-Босанске, Митрополије.

Окружнице издане: 7. јула 1888., број 805. (Источник, год. II., бр. 8., стр. 125.) и 1. фебруара 1888., број 152. (Ист., II., број 10., стр. 165.), јасно пропишеју како ће пречасно свештенство поступати при вршењу вјенчања над припадницима страних држава, а нарочито подајника Аустро-Угарске монархије; на које се поједини од преч. свештенства довољном пажњом не обзиру, те се догађа, да обавља вјенчања без нужних докумената, као што је било у два пута у сарајевском, а једном у маглајском протопрезвитерату, и то у најновије вријеме.

С тога се упозорава пречасно свештенство Дабро-Босанске митрополије, да се чува и строго пази, да не вјенчава стране, па ни домаће особе, без нужних докумената, — нарочито без дозволе по-

литичке, или војене власти, коју исправу морају претходно вјенчању, поднијети сви странци и подајници Аустро-Угарске монархије, или особе војеног реда.

Поновљени прекршаји повућиће за собом оштрију казну, него ли је до сад вршена.

Пречасно свештенство не треба да над странцем закључи брак без питања надлежног проте, који ће дати потребна упуства, и који је одговоран као и парох који сврши вјенчање по дозволи проте, без довољних докумената.

Ова наредба проглашењем ступа у живот.

Из консисторијалне сједнице,
У Сарајеву, 16. маја 1891.

АЕ и Митрополит добро-босански:

Ђорђе Николајевић.

Српско-православна Митрополија зворничка у Д. Тузли.

Број 9.

Окружница.

Прејасној и часној браћи свештеницима и благочасивој браћи општинарима и свима благочасивим српско-православним христјанима у Христу Господу љубезној браћи!

Као што сам телеграфично украће и писмено на све подручне протопрезвитерате доставио моје предузимање управе, т. ј. вршења и отправљања, мени као привременом администратору (намјеснику), принадлежећих послова у овој српско-православној епархији зворничкој, у коме сам обећао опширније писмено вас све о томе обавјестити, што то, просећи Божији благослов на све вас, ево данас овом мојом окружницом чиним, јављајући вам опет у првом реду:

Да су Његово царско и краљевско Апостолско Величанство превишњим својим ријешењем од 12./24. маја т. г., премилостиво дигнути са управе зворничке дијецезе г. митрополита Дионисија и мене као привременог администратора на управу пете поставити благоизвољело до постављања новог епископа. Свети васељенски цариградски Патријарх као и свети архијерејски Синод такођер су мене у истом својству поставити благоизвољели, које сам декретом царским и патријаршеским примио 1. јуна о. г.

Услед тога дакле — љубезна у Христу браћо — позивам вас овим: да се сви у свему покоравате Његовом царском и краљевском Апостолском Величанству нашем премилостивом Цару и Краљу Фрањи Јосифу I., који заиста праву очинску бригу води за свако добро свију у овим покрајинама живећих народа, чија љета дај Боже, да буду пресретна и дуговјечна.

Такођер будите покорни и послушни наредбама од Бога постављених царских високих власти, и помњиво и у врјеме

испуњавајте их, као што нам то све и Бог у светом закону налаже.

И тако у првом реду позивам вас браћу свештенике, да одјако у црквама при богослужењу престанете спомињати име бившега г. митрополита Дионисија, него да при сваком богослужењу од сада спомињете Његову Светост нашег Патријарха и то овако: „*Свјашејшега Архиепископа и Патријарха Вселенскога Дионисија ијашаго: да помјанеш Господ Бог во царствији својем* итд.“, те да од сад своје свештеничке и све остале дужности као и до сад и још боље и тачније вршите, да се са својим парохијанима као својом браћом договарате и живите у љубави, и у свему као што свештеницима приличи, да се владате и црквеног нашег закона да се строго држите, зашто у противном случају предстојаће строге црквене казне ономе сваком, који мимо каноне црквеног закона буде радио.

Све чланове црквено-школских општина братски овим молимо и опомињемо, да своје предстојеће послове и сву бригу за црквене и школске ствари и уредбу тачно и уредно и непристрасно обављају све у миру, љубави и у складу са нашим светим црквеним законима и узвишеној задаћи цркве и школе тако, како не би душу и савјест своју гријеху и узнемирењу изложили.

Упозорујемо такођер и сву благочасиву нашу браћу Христјане: да своје свете христјанске дужности законом нашим прописане уредно врше и испуњавају.

Нека је на свеопште знање и то: да, због тачнијег и уреднијег вођења послова

за свако питање као и парнице брачне и све друго што у вјеро-закон наш спада, наређује се: да се парохијани прво обраћају своме свештенику надлежном за све такве послове, па ако је нужно, онда тек да свештеник спроводи писмено или усмено дотичном протојереју свом или намјеснику, а никако непосредно никаква преписивања званичног да од сада неуправљају на митрополију ову.

Надајући се од свију вас миле ми браће свештеника и благочастивог народа, да ћете ове моје савјете и поуку својски к' срцу примити и по њима се управљати, још за сходно и умјесно држим — у знак братске љубави и слоге а на свеопшту,

корист и добробит нашу и свете наше матере цркве — увјерити вас: да ћу у овој мојој привременој служби, по мојим силама радити вазда с вама у добром споразуму, о свему оном, што се клони љепшој и сјајнијој будућности нашој и наше свете православне вјере и цркве. Те руковођен тима осјећајима поздрављам вас са најљубазнијим братским поздравом, и Богу молећи се за све вас и ваше породице, јесам.

У Д. Тузли 6. јунија 1891.

Администратор зворничке епархије:
Архимандрит

Александер Симић.

Што треба разумијевати под изразом: **спасавајућа вјера,** по смислу светог писма?

IV. *Прави садржај спасавајуће вјере у Христа.*

Споменута 11. глава посланице апостола Павла к' Јеврејима, ређајући примјере спасоносне вјере у староме завјету за доказ, да треба презирати овај свијет и поступати по гласу савјести, казује и права својства вјере у Христа. Вјеровати у Христа значи: вјеровати у љубав, која је добила кроз Христа више оправдање, и признати је за виши закон живота и по њој се владати; у томе смислу баш особито је важно ово мјесто: *вјером Мојсије воље пострадаши с народом божјим, него имаши земаљску сладост гријеха*, државши срамоту Христову за веће богатство од свега блага мисирскога¹⁾ Видите, док је апостол наводио примјере послушности вољи божјој и презрења свијета, говорио је просто о вјери, а овај труд љубави к'

браћи доводи управо у свезу са дјелом Христовим.

Но, на жалост, питаће ко: кад је тако је ли онда потребна ради спасења само вјера у Христову личност и у њезино божанствено достојанство? Је ли доста вјеровати у царство љубави у опште? О, не! Истина, ми имамо у нашој природи наклоност к' љубави; но пошто је она без основа и случајна, ако је сав њен ослонац само у нашем духу, то ћемо се данас клањати пред њом, а сутра ћемо мрзити на њу; данас смо се увјерили, да се може љубављу побједити, а сутра и прекосутра увјерићемо се са далеко јаснијим доказима, да је уређење живота и свијета противно духу љубави, да у њој не може проживити ни посебна личност, а још мање друштво!

Само увјерење, да је љубав као руководство у животу, ваплоћена Ријеч дони-

¹⁾ Јекр. 11: 24—26.

јела са собом; само вјера у божанствену силу Тога, који је Себе назвао љубављу, може извести на степен тврде вјере оне снажне струје душе, које привлаче к љубави. По томе је и спасоносна вјера у Исуса Христа, што само она утврђује и уздиже љубав, која нас приводи к Богу, и што се ми управо својом силом и не спасавамо, но *благодаћу кроз вјеру.*²⁾

О љубави као предмету вјере, ево како је мислио божанствени Јован: *ми смо познали љубав, коју Бог има к' нама, и вјеровасмо у њу.*³⁾ Само кроз Богом откривено знање, да је Бог љубав, познали смо, да наша љубав није случајно чувство, него виша правда живота, јер: *који стоји у љубави, у Богу стоји и Бог у њему стоји.*⁴⁾ Из тијех светијех и животворнијех ријечи видимо, да заиста није ни могуће љубити без вјере у Христа, и да вјера у Христа јест вјера у Христа, који љуби, вјера у Њега као у љубав, која се јавила доласком Његовијем као виши закон живота, као почетак сваке истине.

И тако, нема љубави и истине без Христа; но и спасење Христово даје се само онима, који вјерују у њега и то као у извор љубави и истине.

Ми смо већ наводили ријечи Његове, којима осуђује оне, који вјерују у њега само као у личност. Ево и другијех ријечи, којима Спаситељ наш право показује у каква својства Његова треба вјеровати, па да се спасемо: *вјерујте у јеванђеље;*⁵⁾ *вјерујте у свјетлост, да budete синови свјетлости;*⁶⁾ најпошље Он говори, да не иште личне привржености, него ономе путу живота, који је Он собом открио: *ако не*

*чиним дјела оца мојега, не вјерујете ми.*⁷⁾ И тако, вјера у Христа спасоносна је само у томе случају, ако је у исто вријеме и вјера у љубав Његову. Но у љубав вјеровати може само онај, који се научио љубити; кад наша природна љубав нема снаге без вјере, то и вјера у љубав Христову не може бити без судјеловања добровољне љубави; у томе је смислу писао апостол: *у Христу Исусу ниши шао помаже обрезање ни не обрезање, него вјера, која кроз љубав ради.*⁸⁾

У колико се утврђује наша вјера у Христа, у толико расте љубав, и обратно, и по мјери напретка у вјери, промаља се љубав, расте хришћанска радост, а обмане свјетске показују се ништавим. Имати у Христа спасоносну вјеру значи развијати у себи Његову љубав, тежити к' Његовом савршенству. По ријечима апостола Павла постајемо ми синовима божјима вјером Исуса Христа само по томе, што: *који се у Христа крстите, у Христа се обукосте*⁹⁾ т. ј. проникнутите Његовијем чувствима, Његовом љубављу,¹⁰⁾ јер кроз њу се само постиже *познање Господа нашега Исуса Христа.*¹¹⁾

То познање, оснивајући се на тежњи, да се усвоје Христове врлине, и утврђује у нама спасоносну вјеру, за коју је и св. Јован рекао, да је: *сваки, који вјерује да је Исус Христос, од Бога рођен.*¹²⁾ У томе божјему посињењу кроз сличавање духу Христовом,¹³⁾ садржи се крајња намјера спасоносне вјере, коју не усвајамо споља, него се утврђује у нама нашом тежњом к' добру. Треба дакле, ако хоћемо, да имамо

7) Јов. 10: 37.

8) Гал. 5: 6.

9) Гал. 3: 26. 27.

10) Исп. Филипл. 2: 5.

11) 2. Петр. 1: 8.

12) 1. Јов. 5: 1.

13) 1. Јов. 3: 2.

2) Еф. 2: 8.

3) 1. Јов. 4: 16.

4) 1. Јов. 4: 16.

5) Марко 1: 15.

6) Марко 12: 36.

вјеру у Исуса Христа, која спасава, да се отресемо свјетских тежња, да развијемо у себи и држимо љубав, да признамо Онога, који се показао носцем више љу-

бави, као истинитога и безпочетнога Сина божја, и кроз то признање да узносимо и подмлађујемо своју љубав до бескрајности.

прота Тома Алагџ.

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

II. дио.

Десето писмо.

У прошлом писму показао сам ти како ћеш се ти као свештеник владати у цркви, и како ћеш својим животом бити прави примјер твојим парохијанима. Сад ћу ти пак описати: како ћеш се понашати, кад који обред и свештенослужење свршаваш у парохији — ван св. храма. Свештенику ће се врло често — тако рећи сваки дан десети, да у својој парохији кога крсти, исповједи и причести болног, и оног, који је на смрти, да опоји и испрати умрлог, да на уобичајеном мјесту сврши водицу, да носи литију по пољима као што је обичај у неким крајевима или да појединим породицама благослови нови кућни темељ, ново ископани бунар итд. У свима тим приликама он се мора владати исто онако, као год и у цркви.

Кад позову свештеника једној кући на крштење, он је дужан понијети са собом у једној кутици јелеј са светим миром и ножицама. Кутица мора да буде замотана у платно или још боље у кожу да се не би лако поварила од спољашних непогода. У путу нек не свраћа појединим кућама ради обичне посјете и без узрока, а тако исто и нек не води свакојаки разговор са људима. У кући ће се свршити тајну крштења, треба да буде дотична соба чиста и опрана. Сто или синија, на

којој ће се метнути при крштењу свето миро и други потребни предмети, треба да је застрт чистим платном и да је на њој постављено све, што је свештенику потребно, али да је постављено и спрењено прије него што свештеник отпочне вршити свету тајну, како он не би пошље само свештенослужење прекидао и потраживао што. Дужност је свештеника да поучи парохијане: да му младенца донесу у чистом и бијелом платну.

Пошље крштења нек свештеник поучи и родитеље и кума о одношајима њиховим према новокрштеном и о њиховим дужностима према њему; кад им то буде показао, тада нек оставља ону кућу са оним побожним мислима и осјећајима с каквим је и дошао у њу.

Не треба да он дуже остаје у оној кући и да се весели крај јела и пића са присутним, него нек их поучи да је не достојно проводити тада велико весеље а особито у оној соби, ће се свршила света тајна.

Још пажљивији мора да буде свештеник, кад иде у парохију, да умирућем даде тајну светог причешћа.

Тада се дужан он сјећати да на прима носи тијело и крв Господњу; при таквом путовању савјетујем ти да много не посматраш околину, којом путујеш, да те

не би она занјела и расијала. Кад уђеш у дотичну кућу, нареди нек се унесе у собу болесникову један чист сто, платном покривен, па најприје упитај болесног да ли је при својој совјести, жели ли он примити свето причешће и да ли се, он достојно спремио за примање ове свете тајне.

Ако свештеник примјети на њему какво нерасположење, нек га охрабри и спреми за примање те велике тајне и кад увиди да се болесник довољно загрио топлотом побожности и смирености нека онда пристуши исповјести и причешћу.

Дио светог тијела Христова, што га буде требао болесник примити, нек је добро поквашен у крви Господњој и мек, како би га болник лакше могао примити и прогутати, а да то постигнеш, савјетујем ти, да још раније спустиш дотични дио у чашу ради бољег омекшања. У оваким приликама можеш остати нешто дуже у кући парохјанина, да га ријечју еванђелском охрабриш и утјешиш. Ни у каквој прилици није потребна ријеч и поука свештеника, кратког и смјерног Христовог служитеља као тада болном на смрти. Болном не само да тијело пати и трпи болове и трзања, него и душа и срце његово, јер му је увијек пред духовним очима и у памети, да је само још за који минут у близини својих милих и драгих, да ће на брзо доћи час, кад се мора растати с њима, на свагда оставити своје огњиште а ићи у вјечну кућу да земља покрије његово трошно тијело; сјећа се својих дјела у животу, премишља о својој будућности. Свештеник је дужан разговорити болесног, улити у срце његово наду на милосрђе и правду Божију. Добро је ако свештеник поучи парохјане, да га на вријеме зовну док је болесник још при својој памети, а не пошље кад већ наступе пошљедни ми-

нути, кад се гаси његов живот и кад се прекида веза душе његове са тијелом.

По многим крајевима, ће има православаља, заостао је још од прије обичај, да свештеник посјети поједине куће својих парохјана о великим празницима као н. пр. о Божићу, Богојављењу, Васкреу итд. Није нужно да ти сад тумачим важност тог обичаја и вријеме његова постанка, јер би ме то далеко одвело; то ћу ти причати други пут, кад се лично састанемо. Тај је обичај тијем бољи, што се свештенику даје тако прилика, да се упозна са начином живота својих парохјана. Свештеник треба да се и користи тим обичајем, да надзире живот својих парохјана и да их упознаје са правилима хришћанског морала. Ако свештеник примјети у којој кући штогод противно хришћанском животу, то треба да поучи само оно лице, које има ту погрјешку и то нек га поучи у његовој кући. Није никако у реду, да он у цркви пред сабраним народом или на ком другом збору и скупу говори о мани и погрјешци оног човјека, чију је погрјешку он познао у његовој кући, јер би тијем увриједити могао лако дотичног човјека и већма га распалити. И у том благочестивом и лијепом обичају имаде једна тамна страна за свештеника. Гостољубивост, којом се наш народ одликује и поноси, не би могла дозволити ваљда ни једном човјеку, да свог госта а особито свештеника пусти, па да он из његове куће оде прије, него га је понудио и чим послужио. То је такођер лијепна особина нашега народа а још боља похвала за свештеника и знак љубави и поштовања, које гаји према њему његов парохјанин; и ако он увиђа добро расположење парохјанина према себи, то се опет свештеник не може са свим покорити том лијепом обичају о великим празницима. Промисли сам кад

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

теби дође прилика да 20 или више кућа посјетиш, хоћеш ли ти бити у стању да у свакој кући попијеш по коју чашу вина или ракије, а ако се опет примиш те дужности да је извршиш то какав ћеш онда бити? — Већма поштовати једног парохијанина него другог, уважавати више богатог него сиромаша не приличи свештенику, не достојно је његова звања и високог позива. Он мора бити једнак према сваком; они су сви његова духовна ђеца, па за то би и свештениково клањање ма коме могло произвести нерасположење и непријатељство другижех према свом свештенику. При посјећивању парохијана не би требало, да свештеник похита, па да што брже обиђе и посјети остале куће, тако би тијем добио што више времена, да се на завршетку својих посјета дуже задржи у једној кући. Савјетујем ти да се не само чуваш и у даљави од таква владања, него и да свим силама настојиш да и сами парохијани увиде да ти не посјећујеш њихове куће ради угађања тијелу, ради забаве и весела, него нек су увјерени, да ти њима долазиш из хришћанске љубави, из дужности своје свештеничке, која жели да свештеник поучава, савјетује и пријатељски опомиње свог парохијанина.

Може се догодити и то, да који не поштује, не уважава светињу свештеничког чина. А може се наћи и такав који га не ће да прими у своју кућу, због можда материјалних обзира, али свештеник треба да му покаже, да му он не долази ради какве награде, него ради његове користи. Биће их и таквих, који ће омаловажавати не само свештеника, него и света богослужења и обреде, па за то и не желе никако његова доласка. Од таквих људи не треба никад ни узимати новца, јер је њихов новац остатак од оних сребреника, за које

је био Спаситељ продан; такви људи и не заслужују да приме поуку свештеникову; они не само да те не ће послушати него не ће ни пажњу поклонити твојем говору и твојим ријечима. Најбоље је пролазити покрај таквих кућа, али не улазити у њих, јер су то куће оних људи, који не схваћају слабост и немоћ људску, него увеличавају своје силе, знају само за своје богатство и здравље тијела а не старају се о здрављу и излечењу душе, за то је узалудња и борба с њима. Сваки дан ће скоро долазити свештенику позив, да иде у своју парохију ради молитве и других обреда; за то треба свештеник да има спремно: свето јевађеље крст, књиге и епитрахил; те ствари нек држи и носи у једној кожној кеси или торбици, у којој може све то лијепо стати; кожа је добра за то, што ће се ствари тако сачувати од непогода; јеванђеље и крст могао би држати у једној нарочитој кутици. По свршетку обреда, сваки ће домаћин устављати свештеника да се послужи јелом и пићем; свештеник нека се задржи неко вријеме код њега, ако га други послови не чекају, али нека се задржи не ради оног јела и пића, него да потребну поуку даде свом парохијанину, те тим бар у неколико задовољи његовој жељи.

Још ми остаје да ти у овом писму опишем твоје дужности и понашање као свештеника при опојавању и пратњи умрлих. За све вријеме док иде тај тужни спровод не треба да се ни с ким разговараш ни о чему. Мени изгледа не умјестан обичај оних, који држе обједу пошље погребца. Је ли у реду да се искупљају људи за ручак у кући, гђе су сва домаћа чељад тужна и плачна, јер су може бити изгубили кућњег старешину и хранитеља своје породице. Рећи ће можда ко, да се људи некуне ту, да коју утјешљиву ријеч даду

ошћеним; оно је тако, али је сваки свештеник чешће доживео и видео, да се његови парохијани баш том приликом опију те мјесто да пружају утјеху, која је заиста потребна оној чељади, дају један другом неваљале ријечи, које проузроче свађу и мржњу а можда и битку. Мени се чини, да су то заостаји од оног доба кад је наш народ још био непросвијешћен свијетлошћу јеванђелске ријечи. Данас би приличније било укинути тај обичај, па зготовити нешто јела, којима ће се нахранити несити, богати и обијесни, него сиротиња, која и онако изгледа помоћи од које хришћанске дарезљиве руке, а баш тога у нас нема. За то и свештеник нека оде у кућу умрлог пошље погребача по обичају ради освећења водице, а никако због јела и пића. Ти треба сам да их одучаваш од тог хрђавог обичаја, а да их упућујеш, да своје хришћанско милосрђе засвједочавају нахрањивањем гладних и жедних а за душевно спасење умрлог брата хришћанина. С тијем сам ти описао како ћеш се понашати при свршавању богослужења ван цркве, у парохији. Нисам ти и пак све описао, јер је тај предмет врло опширан и разнолик, па је тешко описати свог у потпуној опширности, него остало остављам твојој разборитости, а будеш ли сумњао у чему, то се тада обрати за савјет коме искуснијем у Христу брату.

Једанаесто писмо.

Сине! У овом писму говорићу ти: у каквом одношају треба да буде свештеник са својим парохијанима, па да их може придобити за се, да може подгријати у њима љубав и поштовање и према чину свештеничком и према самој особи његовој. Ако желиш да будеш уважаван и поштован од парохијана, не буди користољубив.

Користољубље је хрђава навика, права страст, које се треба да клони сваки чо-

вјек а тијем више свештеник. Она не само да ће промјенити одношај свештеника према парохијанима и обратно, него ће још више изазвати неуважавање и непоштовање свештеника од стране парохијана. Хрђаво је и замислити пастира, који се налази у тако важном звању, који је постављен да се моли Богу за људе, да их освећује, да веже и разрјешива њихову савјест и да их учи хришћанским врлинама, а који опет тргује са својим парохијанима у свршавању обреда или што је још горе да поискава за свршавање тог обреда неправедну и неуобичајену цијену. Таквим поступком не само да он не привлачи никог, него одбацује од себе и оне, који су уза њ. Он сам бива тијем узрок неуважавања његове личности и звања од стране парохијана, добија тијем непријатеље и може да охладни срце његова парохијанина како према свештенику, тако и према самом обреду; тако он постане у очима људи гадни среброљубац и интершчија. А ако човјек једном дадне узрок неуважењу његове личности и звања од других, то он тијем оћера од себе и поштовање и љубав и вјерност. Свештеник не смије погађати се са парохијанином дуго за који год обред; ако му парохијанин добровољно што принесе, нека то прими, али тијем му се не даје право да он од њега и више иште, него што му припада по правди и прописаној такси. Давање заслуге свештеничке од стране парохијана треба да буде уредно, а сваки парохијанин треба да даје по могућности и уобичајеној односно прописаној такси. Тијем приходом нек је свештеник задовољан и никако нек се не усуђује да парохијанину ставља какву препреку у погледу свршавања ког обреда у намјери, да од њега измами већу своту новаца; такав је поступак недостојан свештеника. Замислимо да паро-

хијани и не плаћају према такои свом свештенику, да не знају његов труд уважавати и према томе награђивати; свештеник ће, разумије се, трпити од туда много у материјалном погледу, али за то не треба он да се служи свакојаким недозвољеним средствима, него нека им објасни лијепо ствар и престаи стање, у ком ће се налазити њихов свештеник — учитељ па га они не ће оставити без помоћи. Ако то не помогне, него се парохјани буду и даље држали пређашњег обичаја, тада нек се пожали старијој власти, којој је у дужности, не само да надзире живот и рад свештеников, него и да се стара, да свештенство има сигурнију награду, која доликује његовом звању и послу. Свештеник би могао и да при примању парохје склопи уговор са парохјанима, у ком ће изложен бити сав посао свештеника и сва награда, која њему припада за труд и рад. Само би се такви уговори морали пажљиво састављати и у договору са парохјанима, па да у њему буду потпуно изложене све дужности свештеника и парохјана, јер тако не би дошло ни до каква спора, па једна ни друга странка не би се морала служити таквим мјерама, којима је рада да приволи противну страну на савјесно и тачно испуњавање својих дужности.

Као год што не доликује свештенику ако је користољубив, тако му исто не доликује, да он сам захтјева од њих да га уважавају и поштују. Човјек ће само онда бити поштован, ако сам буде *знао* и *хшио* поштовати своје звање и ако савјесно буде испуњавао своје дужности. Свештениково звање је мој синко, такво да захтјева право поштовања и од народа и од оног, који га носи. Увиђам да није потребно, да ти излажем важност тог звања, јер сам увјерен да и ти схваћаш његову вредност. Кад свештеник мора уважавати

своје звање, онда је он дужан бити и строг самом себи у испуњавању својих дужности и обвеза, јер једино тим путем и на тај начин, т. ј. савјесним и тачним радом, примјерним животом и владањем да ће повод поштовању и свештеника и његова звања од других људи. Служба његова не трпи никаква попуштања, а тим мање ће трпити какво попуштање због угађања коме. Да би те од таквих погрјешака одучио, најбоље би било набројити сва та попуштања; но то се не може учинити, јер то зависи од разних околности, од мјеста, парохјана, њихове образованости, од твог положаја у свијету и ерестава за живот. Још је теже изложити правила у какав треба одношај да ступи свештеник према парохјанима, према којима мора радити тако, да ни најмање не побија важност свом звању. По могућности ја ћу ти изложити та правила, али ти могу у напред рећи да ће она бити кратка и непотпуна; сва правила, која ти будем изложио, треба сам да попуњаваш својим знањем и сопственим искуством а према околностима, у којима си. Ти треба да знаш начин, како ћеш се састајати и како ћеш предустретати парохјане и у својој и у њиховој кући. Кад свештенику дође парохјанин за што било, треба овај да га прими у своју собу, па ма какав он био; дочекуј га како приличи, а никад не дај, да он тебе дуго чека. Ако је парохјанин, простији, нека ти стојећи искаже своју жељу и потребу; али ако ће дуже остати код тебе, подај му мјесто, гдје ће моћи сјести. Сам не сједај никад, кад год парохјанин пред тобом стоји. Прост човјек не зна свагда исказати своје потребе или жалбу у учтивијем облику, а за то и свештеник ако би и чуо коју непријатну ријеч од њега, не треба да се љути или чак да га ружи, него благим ријечима нек га поучи

и даде му свој савјет. Ако он то изрече баш у намјери да те озлоједи и увриједи то опет устри се, не допусти да се на твојм лицу увиди твоја љутња, него га поучи, а ако се ни тада не смири отпусти га, па се пожали његовим старијим. Ако си ти сам дао њему повод, да ти што непристојно рекне, то се тада још већма мораш умирити, па себи приписивати кривицу, која ће те од тада чешће опомињати, како ћеш се према парохијанима понашати. Законите потребе парохијана мораш подмирити тачно и брзо. Ако његовој молби не можеш удовољити, не треба да га одбијаш грубим ријечима, него му лијено докажи и разјасни за што не можеш да испуниш његову молбу и жељу. У свакој прилици понашај се према свима људима смјерно и уљудно. Ако би дошао свештенику парохијанин да га упита за савјет о оном, што не спада строго његовом звању, тада га треба поучити и дати му о том прави појам; догоди ли се да сам свештеник не има јасног појма о оном, што га је парохијанин упитао, не треба за то да га од себе одбије, јер ће тада овај мислити да свештеник жели: да му он плати за тај савјет, него слободно не стидећи се нека каже парохијанину, да му је о том не јасно, да то не зна, јер ће га тек тако увјерити, да он њему не ће да каже не за то, што би хтио измамити од њега што год новаца, него просто за то, јер и сам не зна то.

Могло би се догодити и то, да ком свештенику долазе парохијани о већим празницима да му честитају; наћи ће се неки, који долазе за то, што зна да ће бити почашћен којом чашицом ракије; свештеник нек захвали свима, који су му честитали празник, али не треба да нуди ракијом, јер: а) пије могуће толике подмири са пићем, б) не доликује њему, да

опија парохијане и в) међу онима, који пију, нађе се често и такав, који се врло брзо опије, који не може издржати пиће, а није лијено да из свештеникове куће излазе пјани његови парохијани. Ако свештеник хоће да покаже, да му је мило што му парохијани долазе о празнику, може позвати и обуставити неколико најодличних парохијана.

Тако треба да поступа свештеник са простијим народом; али ако њему дође образован парохијанин макар и од нижег звања, таквом треба свештеник да понуди столицу, али не треба на један пут да изнесе пред њега јело и пиће и тијем да га нуди. Ако би он дошао за вријеме ручка, вечере или кад се пије кава, то га може он понудити. Разговарати треба с њим само о оном, ради чега је дошао, а није умјесно с њим говорити о другом чему, јер га не познајеш; такав говор можеш зашодјенути са познатим и то онда, кад овај не има свог посла. Ако свештенику дође у посјету човјек вишег звања, то он мора бити пажљивији у поступању према њему; њега не треба устављати на јело па још ако томе није вријеме; дође ли он у вријеме, кад се може позвати на то, онда би то и могао учинити. — У дане црквене славе или у оне дане кад се што особито важног догодило у животу свештениковом, може он позвати ког парохијанина на угошћење, али ово мора бити скромно спремљено, без сувишних припрема. У опште свештеник при дочекивању ма ког парохијана и у разговору са њима треба да буде смјеран, учтив, солидан.

Ако свештеника зову у парохију — кући ког парохијанина, то он не треба никад да из неспада улази у његову собу а особито онда, кад уза се носи светињу, него нека очека да кућна чељад уреди,

распреме и очисте. То се баш не ће често догодити, јер сваки разуман човјек, кад позове свог свештеника, јавиће својој чељади и заповједиће, да се спреми за дочек свештенику. Ако ти долазиш једној кући без позивања, по свом послу, то и не ћеш затећи у кући ред и чистоћу. Кад свештеник уђе у собу парохијанина, треба да се помоли и који пут прекрести пред иконом и да се упита са парохијанином. Ако је он дошао да сврши који обред, то треба да јави домаћину и да почне одмах тај обред. По свршеном богослужењу ако ће свештеник заостати мало у тој кући, то треба да се влада пристојно и скромно, да се разговара о којем — њему познатом предмету а да не говори о оном, што је њему непознатије. Најприличније је свештенику да говори са парохијаном о вјери и хришћанском владању; може и о другом чему али да се чува неумјесних ријечи. У свакој прилици дужан је бити врло пажљив, свака његова ријеч мора да је промишљена, изговорена с љубављу а према његовом достојанству; да пази да његове саме ријечи не буду обарале у народу углед његова звања. Образовани људи никад не ће изрицати општро суд о другом, тако и ти: ако и увидиш у кога коју слабост, ману и погрјешку, исправљај је благим ријечима да не би повриједно самољубље свог ближњег. Не желим ти да се у животу сретнеш са људима, који нису потпуно образовани, са људима, који су као што наши веле: надрикнуће, који су читали неколике књиге али без промишљања без схваћања унутрашње свезе мисли. Они не разумију смисао многи ријечи и

реченица, па како спољашна њихова форма њима годи и прија, то се и старају да их упамте; за то су њихови појмови и погрјешни, не истинити, па слушајући њих, не знаш чему ћеш се прије чудити: слабости њихова разума или мане, по којој су ради да подражавају мишљењу других људи. Такви људи имају још и ту жалосну ману да не вјерују никаквим туђим доказима, него сматрају за не обориву истину само оно, што су они казали, па се зато и хвале својим знањем. С таквим људима не треба ни говорити о тим предметима, јер би узалуд трошио и ријечи и вријеме; њих не ћеш убједити, јер ни сами не имају никаквог убјеђења. Да би се свештеник знао наћи и у оном друштву, гђе говоре и други свјетски људи, треба он да прати свјетску литературу, треба да од неколико књижевних листова држи најбољи ради читања и упражњавања и у другим наукама.

Свештеник мора се пажљиво и пристојно понашати у кућама својих парохијана; он треба да се чува много угађања тијелу, а особито да се клони вина и других пића, која су многима невина, али која могу имати хрђавих пошљедица за живот, част, положај и достојанство свештениково. У опште да не би учинио што год недовољно свог звања, не треба ништа да ради брзо и непромишљено, па га и не ће савјест мучити и осуђивати.

Сине! То је све, што ти ја могу дати о том, како ћеш се као свештеник владати према свом народу, према својим парохијанима било у својој кући или у њиховој.

Највећи гријех.

Приказано онима, који не поштују Бога.

Написао **Јосиф Л. Кочовић**, богослов и ерсеки учитељ.

Тешко томе ко не штуче Бога,
И његове заповјести руши;
Јер том' нема живота вјечнога,
Адски огањ спремљен му је души. —
Ј. Л. К.

Како у вјери и љубави према Богу лежи вјечни живот човјечији, пошто човјек, који право вјерује у Бога и љуби га искрено, не може да не испуњава и његове заповјести — то је по себи јасно, да је сваки човјек дужан љубити Бога.

Љубав је најплеменитија врлина и добродјетељ, коју сам Бог даје човјеку. Прва и најглавнија заповјест закона божјијег јест: „*љуби Господа Бога својега свијем срцем својијем и свом душом својом, и свом мисли својом*“ (Мат. XXII. 38.). Осим тога љубав према Богу урођена је у срце човјечије већ по самој природи.

Души човјечијој врло је корисно кад она искрено љуби Бога с' једне стране, што је љубав највећа заповјест и што: „*љубављу Божију која поштиваће вас до краја*“ (Рим. VIII. 28.); а с' друге пак, што човјек налази у Богу највеће *савршенство и задовољство* своје. Он осјећа особиту радост у души својој, његово се срце весели а нада оживљава, и тежећи да се с' Богом сједини, искрени и побожни Хришћанин сматра, да су сва земаљска блага према Богу ништа; да је сво задовољство, које можемо наћи у земаљским благима и овдашњем животу у опште незнатно и пропадљиво — један грумен земље, који се брзо распане.

Поред тога, што човјек треба, да љуби Господа, дужан је још да га хвали и прославља, да његова савршенства проповиједа, да му пјева и да му се моли, јер и у молитви прослављамо Бога и благодаримо му. У опште, што год чини ради славе божјије треба да чини: „*лице сукко њагте, лице ли пјетте, лице ли ино что ткорите, која ко слакѣ кожио ткорите*“ — вели св. апостол Павле (I. кор. X. 31.).

И заиста цео свијет у опште и све што у њему постоји на по се, открива божјија савршенства, проповиједа славу његову. Дијете чим проговори пита матер своју: „Мама! шта је оно?“ — показујући руком на сунце, мјесец или коју другу звијезду. Кад му мати одговори на питање,

дијете пита даље: „Та ко оно све направи и даде?“ Кад му побожна мати одговори: „Синко! сунце, мјесец и звијезде, као и све друге ствари, створио је премилостиви Бог, који поред тога свему заповиједа и све одржава у животу“ — онда дијете добро запамти „Бог“, и какву год ствар види, вели оно, да је од Бога постала.

На тај начин и мало дијете слави Бога и његовој се премудрости диви.

Човјек, размишљајући о томе: ко га створи, ко управља њим, ко ли га храни и стара се о њему, долази свакад до мисли, да све то није могао нико други учинити, осим најсавршенијег бића — преблагог Бога; а посматрајући пак његово свемогућство које се огледа на разнијем тварима, красоту васионе, коју је Творац најдивније уредио, не може, а да не прославља Бога, да се не диви његовој мудрости и величини, па му за то с' пророком Давидом кличе: „*какоје дивније да хвалитѣ Господа*“ (Псалм. 149. 6. сх.).

Кад погледамо на видљива створења божјија, ми преносимо ум свој Творцу, који је све ово тако премудро и прекрасно створио. Но све то није створено само да постоји, већ све има врло важну цијељ, да слави Творца свога. Природа сама по себи као безумна, не зна цијенити сву своју красоту и милину и не осјећа наслађења. Треба дакле тразити на земљи живу душу, која се са свима чаробним стварима божјијим зна наслађивати. Погледајмо сво биљно царство, видјећемо да је оно лијепо и прекрасно; ал' не зна и не разумије само себе! Разгледајмо добро плодна дрва, па ћемо видјети, да она рађају вкусне, лијепе и прекрасне плодове, али за кога су ти плодови? Нису за њих! Разгледајмо животиње па ћемо видјети, да имаду природни нагон, да се ране, поје и множе, али саме не знају за што то бива тако!

Дакле запитајмо се: за кога листају планине и шуме; за кога се покрива гора зеленим листом, а цвијећем поља; за кога цвјета оно цви

Може који да похули у незнању ил' у прекомјерној љутини. И то је хула и велики је грјех, али таква хула кад се хулитељ покаје и престане грјешити у будуће, премда се као грјех уписује оном ко то чини, ипак нема оне тешкоће и величине, не носи са собом оне грдне казне, која престоји оним људима, који намјерно хуле. За то строго узевши права хула бива онда, кад се намјерно говори против Бога и свега, што је божествено. Људи који то чине показују своју поквареност, наклоност к злу, и слабу или никакву вјеру. Ти су умрли духовно, немају опћења с Богом и њиховијем свештеницима, а предају се сатани, да их мучи.

У нас Срба хулеће Бога, светитеља, и светиња нашијех, нијесу сад, као прије, ријетке ствари, већ шта више то је постало код некијех обично, да ако што ради а он хули на Бога и пеује, мисли, да му се посао све дуже отеже, и што је даље, све теже да иде, тако, да му изгледа, да га никад ни свршити не ће; за то дај ружи Бога, свеце, анђеле, апостоле, не би ли се брже посао свршио. Ако легне спавати а да не нагрди Бога и његове угоднике, мисли, да не ће моћи добро спавати — не ће угодно ни сањати. Ако устане а ништа не опеује, сав рад оног дана (мисли он) ићи ће му наопако. Ако еједне да руча, дај опет мјесто „оченаша“, грди крет, вјеру, пост, закон и цркву, јер без псовке не хасни му ручати, па ни апетита стећи не ће!

И тако у свакој прилици, гдје само може, бесрамни хулитељ, каља и ружи Бога, а не мисли несретник, да тијем сам себе и достојанство човјечије бешчисти. Такви човјек мора бити окорјели грјешник, који у срцу свом само зла и пакости гоји, са гадном псовком сгрјева и потхрањује старе пороке своје, мјесто да их поштовањем Бога брише и тамани.

Шта мислите драги читаоци, каквим срцем приступа такви грјешник пред олтар божији, да причешће, т. ј. тијело и крв Христову у она уста прими, која Христа Бога за један и исти дан више пута хулећи спомене?

Има људи и таквијех у свијету, који нас увјеравају, или сами бар вјерују, да смо ми дошли на овај свијет за то, да уживамо, да се насладама задовољавамо, да живимо раскошно и да радимо све оно, што нам тијелу и овом животу годи, а на Бога да се и не осврнемо. Такве

мисли, разумије се, хулителне су и противне Богу и закону његову, који нам казује, да је овај живот за будући и вјечни створен, и да посредством овога живота долазимо до вјечног пошће смрти, по што је по Јеванђељу овај живот на земљи само сјејање, а жетва ће бити у будућем животу.

Према томе колико грјеши овај човјек који не мисли на вјечни живот; колику поквареност показује сваки, који поред тога обасипће хулама Бога, вјеру и друге божије светиње?!

О! како си неблагодаран хулитељу, о, како си нечовјечан! Сва створења, небеска и земаљска, словесна и бесловесна, хвале и прослављају Творца; узносе га: анђели и људи, сунце, мјесец и остале звијезде, мора и ријеке, брда и долине, у опште све твари прослављају га; а ти човјече који си од његове добротe, неисказане љубави и благодети, добио толика савршенства, који си по образу и подобију његову створен — не ћеш то да чиниш, него мјесто да му благодариш и да га превозносиш, смијеш несмислени хулити га са многим и великим узвицима, на многе и разне начине, а без икаква страха и стида!

Који се човјек нађе када у свијету толико безуман и неправедан да проклиње добротвора свога и да га хули? Бесловесни и дивљи звјерови укроћују и гуше своју љутину, па шта више неки бивају и благодарни својијем добротворима.

Из ове мале приповијетчице, мислим, може се видјети та благодарност:

У граду неком метнуше човјека, по имену Ананију у звијерињак међу лавове. У звијерињаку се налазаше велики лав, који спасе Ананију, одбранивши га од нартаја другијех лавова, који хоћаху да несретног човјека прождеру. Лав није дао осталијем лавовима никада да се приближе Ананији, а чувао га је тако, да ни минут није одступао од њега. Кад је градски господар дознао за то врло се је зачудио, те у чуђењу заповиједи, да изведу Ананију из звијерињака. Кад су слуге испуниле заповијест господара свога и извели Ананију, и кад је исти господар запитао Ананију: „За што те лавови не поједоше? Какву си силу и моћ имао?!“ — Ананија му је одговорио: „Сјећам се добро. Једног лијепог дана око подне прођох поред пустиње неке, и ушавши у пећину, да се одморим, нађох лава. Кад ме лав угледа подиже своју предњу ногу, којом

WWW.UNILIB.RS

није могао стати на земљу, па ми казиваше, дајући главом и репом разне знаке, да га ослободим од несреће. Мало се промислим и приступим с особитом пажњом к' лаву, те му извадим дрво, што му је у нози било и што му је сметало, те није могао на земљу да стане. На тај начин излијечих лава и од зла га сачувах. Он ми пошље даваше меса од свог лова и једох четири дана, што их пробавих у оној пустињи. Ја сад знам да је то онај лав, који познавши ме — свога добротвора — указа ми данас велику благодарност.“

Ово чувши цар, избави и ослободи Анацију, па му још дарова лава, који пљаше за њим по граду, као јагње мирно и тихо, не хотећи да напада нити узнемирује никога.

Колику лављеву благодарност Хришћанине видиш у овој причи? Видиш да је и онај лав могао бити растргнут од друге лавова ради доброте, коју указа свом добротвору? Лав познаје добротвора свога и сјећа се добра, које му исти учини, па му се за то и благодаран показује, а ти Хришћанине не ћеш да се сјетиш добара, што ти их учини Господ; не ћеш да чиниш као што ти доликује и као што ти и савјест налаже, која вели: за свако добротворство треба благодарити, већ хулиш на највећег добротвора свога. Ти си дакле хулнице и од звјерова гори несмисленији.

Познајмо, браћо, добротворства свога Творца и спаситеља Бога, па дођимо у цркву на то свето мјесто, да му благодаримо; рецимо и ми са Јованом Дамаскином: „*Шта ћемо дати Господу за многа добротворства, која нам учини? За пропадљиву нишу природу постаде Бог човјеком и усли се у нас заробљенике Избавиоше, к' неблагодарнијем добротворителю, онима, који су у тамни сунце правде, на крсту бесстрашан у аду (паклу) свјетлости, у смрти животи. Благодаримо, славило и преславословило у три лица само једно сушество — једног Бога, створиошега и спасиошега нашег, који је створио небо и земљу, море и све што је у њима. Благодаримо Господа што нам је све тако красно уредио, да нам свака ствар служи: земљу, да нам даје плодове, сунце и мјесец, да нас грију и да нам свијетле, мора, језера и ријеке, да нас поје и да нас хране.*“

Човјек је и створен, да слави Бога молитвом и добрим дјелима, да живи на славу божију, па корист себи и својим ближњима; он је створен

по облику божијем, да се свагда сјећа високог поријекла свог. Он је примио од свијех твари највише милости од Бога, па за то и има највеће дужности да извршује.

И као што му је највише даровано на земљи, тако му је једином обећано много више на небу, куда ваља непрестано да управља поглед свој. Ово треба да занима сваког Хришћанина, јер оваке мисли подетичу човјека на љубав према Богу, уздижу душу човјечију до висина, и склањају га на свако племенито и човјекољубиво дјело. Које је познато, да Бог зна све што чинимо, било јавно или тајно са знањем или у незнању — тај ће се чувати од оног великог грјеха, у ком се овдје говори. Ко је увјерен, да ће му Бог дати она блага, што их је вјернима својима обећао, тај ће, мислим, живот свој водити онако, како би могао бити достојан те милости.

Реци те ми дакле може ли бити среће и напретка, благостања и благослова божијег ондје, гдје се Он не поштује, ондје, гдје мјесто побожности влада безбожност, у мјесто закона безаконје?! Свакако не може, јер људи који почну ружити највеће светиње, изгубили су образ и подобје божије, отпали су од Бога као непослушни анђели, — зли духови и не налице толико на људе колико на бесловесне животиње.

Промисли се, драги брате, ко те обдари толикијем даровима, ко ти учини толика добра, ко те заодјену хаљином, обу обућом, напоји водом и нахрани хљебом, ко ли те избави из вјечнијех мука а уведе у царство небесно, ко те толико заљуби и од страшнијех биједа избави — као Господ Христос Творац и променитељ твој? Ни отац ни мати, ни братац ни сестрица, ни род ни пријатељ, нити ко год од онијех које највећма љубиш, не учини ти толико заноснијех и несхватљивијех доброта, колико ти их учини твој свагдашњи променитељ и отац — Бог.

Из велике љубави према роду човјечијем посла на земљу свога јединородног сина, а нашег' искупитеља Исуса Христа, који прими на себе човјечију природу и поставши нацијем посредником код Бога оца, спасе нас: „*такш ко козловки Богъ мѣръ, ѣакш и ѣмна коегш единороднагш дѣлкъ еггъ, да какъ кѣрдѣи къ онъ не погнѣнѣтъ но илѣтъ жикотъ кѣчнѣи*“ (Јован III. 16.). А пророк Исаја вели: „*не ходѣтай ни ѣнгѣлъ, но глѣкъ Господѣ или иакъ*“ (гл. 63. ст. 9.). Велика је доброта и милост,

www коју Господ указа роду човјечијем, зато и треба да му с' Давидом пјевамо: „*Велики је Господ и славен веома*“ (Псал. 48. сх. 1.).

Како се дакле поред свега тога не би стидио нечастиви хулитељ за велико своје неваљалство, које показује према својем највећем добротвору? Ко смије узнемиравати владара и досађивати му, или се неблагодаран показивати ономе који му сваки дан добра чини?

Просјак, кад га ко год само једном нахрани обује и обуче, или ма чим обдари, помиње доброту милосрдног пред свијем људима, хвали и благосиља свог добротвора свагда, говорећи: „Оно је Хришћанин, који зна заповијести Господње, а и испуњава их тачно, онај зна што је мука и невоља. Њему ће Бог сами платити, јер је прави отац невољника и сиротиње“. Осим тога свагда му жели срећу и моли се Богу за њ' и никад се према својем добротвору не показује неблагодарним. Такве молитве Бог радо прима и услиша, а како и не, кад је сам казао: „*ниже аце напонтъ единаго ѿ мильхъ ихъ чашю стд-дны коды, аликъ глаголю калитъ, непогбентъ мзды кога*“ (Мат. X. 42.). На другом мјесту рекао је да смо све учинили Њему, што смо учинили сиромашнима.

А ти Хришћанине Господу Богу — цару над царевима, господару над господарима, чије

си заједно са свима тварима створење, чију заповијест слуша небо и земља, од чијег се гласа таласају мора и узбуњују ријеке, око чијег престола пјевајући облијећу свих девет чинованђела: Херувими, Серафими, Престоли, Господства, Власти, Началства, Силе, Анђели, и Аранђели — не ћеш да благодариш, већ га, шта више, ружиш безмучниче! Хљеб, који једеш и воду коју пијеш, у опште сву храну и душевну и тјелесну даје ти Бог. Исто тако земља, која те носи и пита, море, које те својом величином диви, небо које те покрива, сунце које те грије, ангели који те чувају, све твари у опште саздане су од преблагот Бога, кога ти хулама обасипљеш.

Реци ми с' кога узрока то чиниш? Какву имаш душу и срце? Какав ти је разум, који је сигурно скренуо с' пута истине, па пошав странпутицом води те бездану неваљалства? На кога отвараш човјече уста своја? Како ти се језик не увати кад изречеш толико неваљалство на премилостивог владику? Ако те подоштрава и узбуђује љутина твоја и зли обичаји, те мораш да хулиш, ти хули противника свога, а не Спаситеља, који претрпи смрт ради тебе; немој ни светитеље, јер се моле за тебе и ишту од Њега да се спасеш.

(Наставиће се.)

Слово на дан 9. децембра 1890.

Невјерујем, да има међу вама тога, који се не би праведним гњевом успалио против споменутог данас у св. Еванђељу старјешине јеврејске зборнице, који видећи да је Спаситељ својим божанственим само ријечима: „*Жено! отрошана си од болести своје,*“ излијечио у дан суботни у сред зборнице т. ј. јеврејске Богомоље једну сироту жену, која је осамнаест равно година патила од љуте бољетине тако, да је сва била згрчена и немогаше се исправити. Ко се неби, дакле, праведно разљутио на старјешину те зборнице, који видећи, као што рекох, да је Исус једним још

„*Ѧкѡцакъ же старѡишина сокорѡ, негодѡа, занѡ къ ѡбкѡтѡ ѡцѡли ѡ Инѡѡ глаголаше нарѡдѡ: шѡтѡ днѡ естѡ къ нажѡ, догѡйтѡ дѡлѡтѡ, къ тѡа укѡ приходѡще ѡѡлѡтѡа, а не къ днѡ сѡкѡтѡнѡи.*“ (Лук. 13, 14.).

својим чудом све боље и боље убјеђавао о својој божанствениости, а немијући да рекне ништа на Спаситеља окренуо се народу, те пун зависти и мржње на Исуса рече: о народе, зар не знате да закон само шест дана одређује да се ради када би и требало да долазите овдје за лијечење, а не суботом када Бог заповједа: да се не смеје ништа радити? Јесте ли чули — љубезни моји — безобразлука канда је лијечење ријечима, и то божанственим, радња као што је орање и копање и тим подобна, те се не смеје обављати суботом! Али Спаситељ не дадне му ни да неодахне од

www.unilib.rs
 тог лукавог и богомреког оговарања, него га је с' мјеста поразио праведним изобличењем рекав му: „*Лице мјере! сваки од вас у суботу неодријешује ли свога вола или магарца од јасала и неводи да напоји? А ову кћер Аврамову, коју свеза софона ево осамнајеста година, не требаше ли је одријешити из ове свезе у дан суботни!?*“

Ово несмишљено — љубезна моја у Господу чада — оговарање поменутог јеврејског законоше на Исуса с' једне стране, с' друге пак Христово праведно огорчење противу њега, успалише данас и у мени велику и недољиву жељу да проговорим и ја нешто онима, који су као некакав обичај и играчку узели: да вазда и на сваком мјесту оговарају и нападају на служитеље олтара, свештенике Бога Вишњег, мислећи лудо: да на тај начин препоручују себе за моћне и паметне, када би требало напротив да поштују своје свештенике и благодаре им и част им уздижу и код осталог свијета, ако хоће, да и Богу угоде и да и њих свијет поштује, уважава и држи за паметне и ваљане људе. Оваким пак људима, који мисле: да им је слободно нападати на свештенике кад год зажеле без икакве своје штете, ја нећу ништо од своје стране да говорим. Казаће: гђе сам Владика, па држим поповску страну. Казаће ми — увјерен сам унапријед — и то: „да врана врани очи невади.“ Пустићу дакле да им повјесница и сами Бог у св. Писму каже све што има казати свима онима, којима је мило нападати и оговарати своје духовне Оце и Пастире; па ако имају уши слушати, нека чују шта Бог заповједа и говори о том непристојном понашању њиховом. Ја сам у том послу толико само узео на себе и то у сазнању тешког бремена, ког сам се примио: да сјетујем и да поучавам, колико би требало: да се та ријеч поведе и докаже најтачнијим самим Божијим ријечима: да је сваки Хришћанин и сувише дужан поштовати свештенике своје, какви они били да били, као праве служитеље Божије и своје добротворе.

И да би сте одмах у почетку разумјели велико поштовање, које су Хришћани дужни одавати својим свештеницима, навешћу: **да је једино свештенство својим примјерним пожртвовањем и самопрегоревањем одржало и Вјеру и Народ у Вјери.** Као што сваку добру ствар на овом свијету узнемирује непријатељ добра љаво, тако к Христова Вјера није никад остала на

миру од њега; оговарања, бједе, нападаји, гоњења, мучења, отимања, палења, жарења, убијања — паклене последице зависти и мржње — све је то, још к' тому и свако друго зло, нанашанс јој т. ј. Вјери Христовој још од постања њеног; па и данас још то, само у другом облику, бива: не би ли се искорјенила та Вјера Христова, те мјесто њене божанствене науке: о добру и моралу и о људској међусобној трпљивости, љубави и једнакости права и дужности, завладала суровост, себичност, грамзљивост, презирање слабијега и свако друго паклено зло и средство на коначну пропаст човјечанства; то вам је у најкраћим потезима вјерна слика очајничке борбе за опстанак зла уништењем добра! Па кад су се, дакле, и то често пута дизали бјесно до самих облака све те паклене страсти као валови претећи коначној пропасти Христовој спасавајућој лађи, коју светом Вјером нашом зовемо, у дну љуто задрманог мора себичности; кад су се, велим, силни господари, који су дрмали цијелим свијетом послуживајући се свима неопростивим средствима, којима су по својој необузданој самовољи и кривим схваћањима располагали, устајали на уништење и вјере и њених сљедбеника, а они, који су, по свом осигураном и узвишеном у народу положају, могли помоћи, не само тјерали крају лађу, шта више и претварали су се у јавне приврженике силних и моћних гонитеља Вјере одобравајући, јавно, њихово паклено предузеће: да не би држећи се Вјере и народа и сами пострадали, или наудили својим материјалним интересима, ко је онда одржао Вјеру тјешећи и соколећи на згариштама и на губилиштама и по тамницама и страдао и гинуо с' народом за Вјеру? Ко је тај био, ко? Свештенство, главом свештенство и нико други. Мало кашње из причаног доба када су већ сви заклетни непријатељи и гонитељи Вјере наше увидили: да гонећи онаку божанствену Вјеру на бодљике се ритају и само што самртно ране и кржаве своје ноге те су се штипали били путивши на миру и Вјеру и вјерне, а љаво изгубивши тиме с'пољне савезнике своје, почео је тражити друштво међу самим приврженицима Христове Вјере, те распиливши сујетно славољубље и велзевулеку гордост Аријеву и оноликих још јеретика, који су се један за другим појављивали као отровне гљиве по немоглом од пријашњег гоњења и патњи тјелу Христове Вјере, те врашки задобивајући љубав и наклоност не-

само земље-Господара, него и самих поодличних вјерних, дизали су страшна гоњења против православља и казнили немлице заточењем, хапшењем, вадење клештама здравих зуба, морењем глађу и толиким још неописаним мукама и патњама чуваре православне Вјере Архијереје и Патријархе: које у оним кобним данима, који су трајали вјековима, ко је, велим, одржао и Вјеру и народ у Вјери? Ко други осим свештенства? Од свију светих отаца, који су позвани били у први васељенски сабор да вјерске спорове расправљају, мало који су били здравог и читавог тјелосложења; ослепљење, мрцварење, труковање разжеженим словима по тјелу, осакаћење, руку или ногу, докази звјерског мучења, које су они велики светитељи наши претрпјели за Христову Вјеру, али уједно и највећи ордени и најскупоцјени украси за њихово велико јунаштво и сјајну побједу, то је све што су имали и могли понијети са собом у Никеју. Из овог сад опћег укратко посматрања нека се мало обазремо и око нас саме. Али оставићемо засад на страну: коју и какву је благодарност и вјечиту признателност стекло наше свештенство још прелазом нашег народа у свету православну Вјеру Христову, и колико је бриге и муке имало док се није био народ утврдио добро у Вјери. Нека нам испричају наше мајке: какве су те бриге и свеноћне муке е' нејаком дјецом док ненарасту. Дај само да прегледамо ово: кад су т. ј. богомилска јерес и свакојака друга зла, узроком распре у владајућем дому пријетила коначном пропасти и Вјери нашој православној и самосталном нашем опстанку, а великаши наши мјесто да помогну да се умањи зло они напротив, негујући и онда материјалне своје интересе, удварали су се сад овом сад оном од завађених на влади лица и тиме већу поткопавали јаму домовини, које онда и завађену браћу помирио и Вјеру православну од заразе Богомилства очистио као што пшеница чисти се од кукоља, те је тиме и Вјеру одржао и земљу спасао од извјесне пропасти, ко, молим, ко? Није ли то све свети наш Саво српски просвјетитељ са својим свештенством израдио кретом у једној а благословом Божијим у другој руци? Па кад су кашње, послје т. ј. Косова, и Вјера и народ дошли у највећу опасност и угасила се у нас и најпоследња искрица народне просвјете, које највећом опасношћу живота свог кријући се од насилника учио народ по гудурама пећинама и

манастирима, и тјешно га и храбрио и наду му улијевао дјелећи једнаком мјером са народом својим сваку и оскудицу и невољу, те је у оним најопаснијим стољетним патњама одржао вјеру, народност и књижевност, којима се данас дичимо и напредујемо, само жали Боже што заборављам на оне наше велике добротворе. Које дакле то све тако лијепо извршио, кажите ми ко? Ко други него ли свештенство.

А овдје у нашој јадној Босни кад је све што је у нашем народу највише врједило преврнуло по несрећи Вјером, те се је сав остали пук усколебао незнајући куд да се дене и којим путем да пође, дедер ми кажите: ко је онда у нас овдје одржао и Вјеру и Народ у Вјери? Није ли домаће свештенство? Јест одговара и општа и наша домаћа повјесница, јест. Ко се и дан данас пати и мучи трчећи непрестано и пјешнице и на коњу, по снијегу и по пољедици, по киши и по мразу, по дубоком блату, по мочварама и баруштинама, по сунцу и по прањини, по брдима и по долинама да стигне свуда у врјеме: да му које дијете болешљиво неумре некрштено, да му који старац или баба неумре без причешћа, да исповједа и да ејетује народ: да се пазе, да се помажу у нужди, да избјегавају зло и да чине добра, да се моле Богу, да млађи старијег поштује и слуша, да старији пазе своје млађе и ејетује их кротко и умиљато као што Бог запвједа и људима годи. Ко то све трпи и врши без да се ником никад зато потужи? Свештенство, одговарају ми сви живи људи и сељани и варошани. Ко нам цркве отвара и непрестано се Богу за народ моли и приноси му безкрвну жртву за здравље и спасење душа наших? Ко вјенчаје те тијем несамом заједницу мужа и жене, него и њихову дјецу законитим чини? Ко прати мртваце до гроба и прелива им гробља и послје по пропису црквеном? Дакле ми, који се називамо православним Србима пропали би за свагда без те вјере наше православне е' којом је најтјесније скопчана народност наша. Дакле ми Срби, велимо, неможемо ниједан часак опстати без наших попова. Сад ја још боље схваћам, да је веома мудра и паметна и она народна наша пословица, која вели; „*да их је шестна заиста без попа ништа.*“ Па кад је то тако: зар грдњу и вику заслужују наши свештеници и оговарање међу простим свијетом и то баш од неких — не велим свију — који би требало да поштују и

да благодаре свештеницима својијем и да бране њихову част и углед вазда и свуда?

Да видимо сад како сами Бог сматра свештеника и шта наређује и заповједа о дужности народној према свештенику. Ја сам, вели Бог, првосвештеник и следователно свештенички чин од мене потиче. Ја сам рукоположио Апостоле и дадох им власт и силу да и они од стране моје рукополажу друге свештенике и Епископе и постављају их за духовне пастире да управљају црквом и стадом мојим т. ј. народима, који вјерују у мене. Сваки, дакле, свештеник моју благодат има и властан је дјелити је вјернима и призивањем моје благодати претварати прости хљеб и просто вино у моје божанствено тјело и крв и преподавати га вјернима којима за спасење и опћење са мнош. Што год буду свезали моји свештеници доле на земљи, би ће свезано и код мене горе на небу; што год пак разрјеше биће и код мене разрјешено. Осим тога света наша црква учи: да су свештеници већи у чину и од самих анђела; јер свети анђели немају власт да служе свету литургију, шта више у вријеме Божије службе они т. ј. анђели невидимо опкољавају као почасни служитељи служећег свештеника и то „го страхољк и триетољк.“ То нам потврђују у својим списима сви наши свети оци; то је наука наше Вјере, коју смо дужни вјеровати и уважавати; то је воља, наредба и заповјед Христа Бога нашега. Чудити се је заиста дрскости и необузданости неких и неких, који држе свештеника испод нуле, те стресају своје буве на њега, када је сами Бог још у старозавјетној цркви наредио: да се смрћу казни сваки, који због своје надувености не би послушао свештеника и неби му се покоравао: „челоѣкѣ, ѡже готкоритѣ къ гордогги, ѣже исполдшати жрца предстоацаго сѡбжити къ илиа Госпѡда Бога ткоегш да одиритѣ челоѣкѣ той, и да излнши злое ѡ иранла.“ т. ј. ако би се ко од надувених упро те не би хтио послушати свештеника, који ондје стоји, те служи Господу Богу твојему, таки човјек да се погуби! (Второзак. 17, 12.) А у новозавјетној цркви рече Господ својим ученицима т. ј. свештеницима: „Иже какѣ прїемлетѣ мене прїемлетѣ, и иже прїемлетѣ мене, прїемлетѣ посликшаго ма“ (Мат. 10, 40.) „Слѡшайи какѣ, мене слѡшаетѣ, и ѡлитайи какѣ мене ѡлитаетѣ, ѡлитайи же мене, ѡлитайи посликшаго ма.“ (Лук. 10, 16.) т. ј. „Који вас прима, мене прима; а који прима мене, прима онога, који ме је послао. Ко вас слуша мене слуша,

и ко се вас одриче, мене се одриче, а ко се мене одриче, одриче се онога, који ме је послао.“ Што ће трећи: ако поштујете и слушате моје свештенике, мене слушате и поштујете; а ако их презирете, оговарате и срамотите пред свијетом, мене управ тијем грдите, вређате и срамотите. Да би сте пак јасније схватили: да у велико грјеше код Бога и част своју губе код свијета они, који омаловажавају свештенике Божије, реда ми је овдје још два примјера из историје извијети: да се увиди како су поштовали свештенике не само највећи угодници Божији, него и сами незнабожци, а понајвише незнабожачки цареви.

Свати Атанасије велики описујући живот великог испосника и угодника Божијег св. Антонија, чијој светињи чудно се је и дивно сав савремени свијет и сви тадањи цареви надметали су се: који ће га боље поштовати и са највећом покорношћу и оданосту писати му писма — прича: како св. Антоније чим би на путу срео кога свештеника наклонно би му се до земље и пољубио би га побожно и у руку и у ногу. Велики Александар цар мекедонски, који је завладао био цјелим готов у његово доба познатим свијетом, и који је био незнабожац, кад је покорио Палестину, те као побједилац улазио у њен престољни град Јерусалим, чим је опазио да иде њему насуерет са својим свештенством тадањи велики Архиепископ јерусалимски по имену Садб, тако је онај најсилнији владалац на свијету сјасио с' коња, отрчао је к' њему и са највећом покорношћу клекнуо је пред ногама Првосвештеника и просио његов свети благослов. Тако су исто и сви незнабожачки народи, па и најдивљији међу њима поштовали и слушали своје свештенике неограниченом части; јер ма да су дивљи и многобошци били, али ипак су добро знали: да који поштује свештенике, поштује своје Божове, којима свештеници служе, а ко свештенике презире, презире саме Божове своје: „Ко се вас одриче мене се одриче.“ Упамтите ово добро док ја мало одахнем па ћу одмах наставити: чиме своје непристојно према свештенству понашање правдају неки наши занешењаци, па пошто докажем из самог св. Писма ништавост њихових изговора учинићу крај овом данашњем мом говору.

Пошто сам вам, дакле, укратко и повјесницом и св. писмом старог и новог завјета показао и доказао: велику дужност и обвезност,

који имају сви у опће Хришћани да поштују своје свештенике набројићу сад овдје и изговоре свештеничких нападача. Они додуше признају у разговору с људима: да су дужни поштовати свештенике; али које? Оне само веле, који су сама светиња, правда и поштење. Зар смо ми дужни, веле, поштовати и оног још попа, који се опија, који свашта ради што неваља и живи као и остали гријешници па и горе од њих? То су — укратко речено — ти њихови изговори из којих закључују да попа, који им се несвиђа имају право грдити га пред свјетом и нападати. Али су они са тима својима неоправданим изговорима, на кривом и гријешном путу и ево зашто: а) Што кривице, које је учинио попа као човјек, не дају за право ником да га презире као свештеника; јер он ма и најгори био, ипак као свештеник заслужује највеће поштовање код свакога још и онда, кад му т. ј. његова духовна власт уљеј јавне и доказане кривице забрани свештенику службу; јер печат свештенства као Божији дар не да се избрисати, те зато и кад опросте кривом попу нерукополажу га по други пут, и б) што ниједан други осим архијереја нема никакву власт ни право да суди и осуђује хрђава дјела свештеника, камо ли још и да га грди пред свијетом. Те има, кажите ми, тога закона, који повлађује дјецѝ да оговарају свога и то духовнога оца и грде га пред свијетом. Јеврејски свештеници у Христово вријеме били су не само најгори у свему, него су и самога Спаситеља грдили и пањкали пред свијетом називајући га варалицом, мађиоником и изаслаником ђаволским, па ма да их је, као првосвештеник имајући власт на то, грдио на само и изобличавао говорећи им: „горе ками книжници и фарисѝ лицемери“ и тим подобна, но ипак их је уважавао пред свијетом из поштовања према њиховом свештеничком чину. Зато кад је једноч излијечио био једног човјека од шуге рекао му је: да то не каже ником док не оде да се пријави своје свештенику и принесе му дар, ког је наређивао Мојсѝев закон ради свједочанства: „кижда, николиже покѝда: но шѝда покѝниса Иренки и принеси дарѝ, ѝгоже покѝкѝ кѝ законѝ мѝшѝи ко кидѝтѝљѝтко или,“ (Мат. 8, 4.), ма да је знао добро: да је дотични свештеник био хрђав, те недостојан свештеничког чина. Чујте и св. Јована Златоустог шта вели и он за оваку ствар: „немојте ми казивати, вели да је тај и тај свештеник недостојан свог чина;

јер имајући дужности да плаћемо за своја учињена зла, ми ипак осуђујемо друге; па и кад би смо били чисти од сваког гријеха и онда нешребѝ осуђивати никога“. Дакле: морамо свакако свештеника нашег у велико поштовати и онда још, када за извјесно знамо: да он неваља. Пређимо сад и на то да видимо т. ј. одкуда су неки те неки добили право да оштре свој језик на Божије слуге свештенике, којих је поставио судијама над свештенством? „Кто тѝа погѝаки княза и ѝдиѝ надѝ нами?“ Ко си ти, човјече, који судиш Божијем слуги: „Ты кто си ѝдѝи ѝдѝѝѝ рѝкѝ?“ Он је својему господару стоји или пада али ће устати; јер Бог је кадар подигнути га: „коликѝ Господѝи стоѝтѝ или падѝтѝ гѝанѝтѝ жѝ: ѝблиѝк ко етѝк Богѝ погѝакѝти ѝго“ (Крим.л. 14, 4.) Па вели право и кажеш: да слуга својему господару стоји или пада; па како смо ми господари поповеки, јер бо им ми плаћамо, а они послуживају нас зато; а и сама дјѝца знају: да ко, коме плаћа он му је господар, онда немаш права да тако говориш владика. Веома је жалосно што ти људи немогу и неће још и данас да разуме оно што и сама већ дјѝца знају добро, а то је: да има две врсте плате на овом свијету; плаћам т. ј. да ме слушају, и плаћам да ми заповједају, а ја да слушам и вршим налоге. Та и цару ви плаћате данције, од којих се даје плата судцима и чиновништву; али, да ли ѝма заповједате и судите, или они вама? И ђаци дају својим учитељима плату; али ђаци ли заповједају учитељима, или учитељи заповједају ђацима и казне их још кад не слушају добро? Питам: кад би ђаци заповједали својим учитељима, зато што им дају издржање, и шегрти својим мајсторима, којима плаћају да их уче занату, били могло на овом свијету бити реда, мира и напретка, науке, и вјештине? Не би ли свијет у таквом — недао Бог — случају окренуо у дивљаштво? Па кад би стадо заповједало пастиру за то што му даје вуну и млијеко: били и једна једита на свијету овца остала жива од курјака? Ала смо ми жалосни! Е не може са свију страна бетерније бити оном народу на овом свијету, који омадоважава своје свештенике и тражи сваки готов час трун у поповском јајету! Те тиме чине раздор између свештенства и народа и чине да они од свештеника који су малодушни посумњају на искреност народну и изгубе повјерење на грдну штету и цркве и народа!

...или три дни и три ноћи (Мат. 12, 39. 40). И Христос је испунио старозавјетно пророчанство, испунио је обећање своје. Он је васкрсао из мртвих (Мат. 28, 6, Марк. 16, 6. Лук. 24, 6. Јов. 20, 14). Васкрсењем својим из мртвих Христос је имао да заврши велико дјело своје на земљи. Васкрсење Христово имало је да покаже божанско посланство његово, а уједно и божански значај христјанске вјере. *Атанасије велики*, говорећи о васкрсењу Христовом и о значају тога чина за христјанство каже: „За Господа је особитом цијељу његова светога дјела било, да то дјело освјетла и утврди васкрсењем свога тијела; тијем је он хтио да покаже свима знамење побједице над смрћу и да све увјери, да је њим савладана смрт и трулеж, а људима да је дарован вјечни живот“ (О вапл. Бога слова. бр. 22). Васкрсење Христово, као дјело самобитне власти његове, јест највеће чудо, које се икада могло учинити, јер превазилази силу и саме стварајуће моћи, те као такво, оно је највећи и најјанији доказ, да је он Бог, и да је божанска вјера, коју је он проповиједао. Оно је печат свију пророчанства о Месији, и свију чудеса, која су месијански значај његов показивала. Схваћајући значај овога, апостол Павла ставља одлучно у зависност од истинитости Христове васкрсења саму истину христјанске вјере. *Иако је Христос не кога, таче убо проповиједање наше, тача је и крста ками*, — да Христос није васкрсао, узалуд тада проповиједање наше, а узалуд и вјера ваша.

Ако је, као што јест, такав и толики значај Христове васкрсења за вјеру нашу, ако, по учењу великог апостола народа, од чина васкрсења зависи истина саме апостолеке науке и саме вјере, коју ми исповиједамо, ако би, као што каже свети Златоуст (бес. 39. на I. Кор), тумачећи поменуте ријечи ап. Павла, све изгубљено било за апостоле, и од христјанства данас већ не би ни трага било, да Христос није васкрсао; ако је све то тако, а друкчије никако није, јер је истина васкрсења Христове неоспориви чин, који потврдише безбројни свједоци (I. Кор. 15, 6) и противу којег ни старији, ни новији непријатељи христјанства не могуше ништа са смислом рећи, — то, славећи данас празник Христове васкрсења, ми с тијем заједно слаavimo и празник вјере наше. Најдостојнија прослава једнога празника бива, кад се побожно размишља о значају и важности за вјерне дотичнога празника; према томе ја ћу

угодно дјело светој цркви учинити, кад вас, драга браћо, позовем сада, да размислимо о вјери нашој, коју исповиједамо, и која је сјајно окруњена славним Христовим васкрсењем, којег свету успомену данас празнујемо.

Шта је вјера? Питање је ово такво, да би изгледало чак сувишним и стављати га. Нема на свијету народа, нити га је икад било, а не ће га никада ни бити, који је без вјере. Вјера је природна својина душе човјекове, и као таква, она је једна од оних појмова, који су у души свакога човјека, и који је и без сваког опредјељивања потпуно јасан свакоме. Али, као што је разум човјеков, по својој кичликости, као што ап. Павла каже (I. Кор. 8, 1), хтио подвргнути своме суду и саму вјечну истину о божјем бићу, тако је и питање о вјери подвргао суду своме, и по своме саставно појам о вјери. По прописима христјанске вјере, разум човјеков мора да се покорава Христу, и законита власт цркве има настојати да савлада како козношине кзлимакшине на разлик којих (II Кор. 10, 4—6). Разуму човјековом, који је опчаран био некада обећањем сатане, да ће богом постати — *кдате ако кози* (Бит. 3, 5), — није могао бити по вољи онај пропис св. писма о покорности Христу, те је зашао, као што је и морало бити, у крајности порицања. По његовоме суду, вјера мора бити одбачена од свакога човјека од науке, јер је она оков ума и пријечи сваки напредак у области знања; она може имати неки значај тек за људе, који не могу самостално да мисле и да раде, и којима треба авторитет за правац њихова дјеловања, и може она нешто још значити за дјецу, за слабе духове и у опће за оне, који су се изморили и истрошили у борби живота. Овако је расуђавао човјеков разум сваки пут, кад му је ласкало обећање библијске змије, да ће бити као бог — *кдате ако кози*; а овако ми чујемо да расуђавају и данас многи, којима онај исти глас ласка — *кдате ако кози*, и који, заносећи се тијем, надимљу се — *кдате* пред другима, чак исмијевајући оне, који су проникнути вјером и који су јој одани.

Није вјера оков човјекова ума, нити она пријечи напредак у области знања, као што се то казује, него она је нежни покрет душе човјекове, природна тежња човјекова к невидљивом Богу и к подражању Христу, мирно очекивање онога, чему се душа човјекова по урођеном јој својству нада и у што има чврсто поуздање. Ово

мноштво појава физичкога живота, које нас окружава, него ми не знамо ни себе саме. Ми не знамо из чега смо састављени; којим је начином добило наше тијело свој сустав и живот; како се тај сустав развија и креће. Тијело је наше права тајна, у којој се ум човјеков губи, и у коју не ће кадар бити никада да скроз проникне. А божански дух, који оживљује наше тијело, и који нам даје способност да љубимо и познајемо, тај дух нам је још мање познат. Ми не знамо, како се тај дух, који је толико различан по својој сушности од тијела, како се он сједињава са тијелом и постаје једно с њим. Ми не знамо, како постају наши осјећаји, наше жеље, наше наде. Једном ријечју, ми смо тајна сами себи.

У области спољашњег живота, који нас окружава, ми смо тако исто у тами. Кажимо, да нам је наука открила и разјаснила неке појаве физичкога живота; али шта то све значи упоредо са оним, што се још не зна и што се никада не ће ни дознати? Па ако човјек није кадар да позна оно, што својим очима види, зар ће он кадар бити, да себи разјасни вјечну дубљину вјере? Сама је природа за нас недокупчава тајна, и ми хоћемо, да у вјери никакве тајне не буде. Ми не познајемо тајне нашег душевног и тјелесног сустава, а хтјели би да су нам тајне божје. Свијет, што нам је Бог припустио да разматрамо, није него безгранично море, у којему се без правца сваки час губимо, а међу тијем хтјели би, да тајне вјере, коју нам је Бог открио да штудемо и да јој се покорavamo, хтјели би да нам те тајне вјере буду најјасније и да можемо својим слабиим очима у дубљину њихову загледати!

У оном истом степену, у коме нам непоходна вјера, због слабости нашега разума, непоходна нам је вјера и због застрашености истога разума. Кад узмемо духовну страну човјека, шта има природнијег за њ, него да позна створитеља свога, узрочника свога бића; да штуде мудрост, благост и сва друга његова божанска својства, која су у одређеној мјери отпечаћена у човјеку, који је створен по божјем обличју? А међу тијем, кад погледамо на доба, прије него што ће се јавити християнство, ми са дубоким сажаљењем о бједности ума човјекова без вјере, морамо се само чудити, до каквог је степена човјек понизио био свога створитеља, и чему га он није био присподобио. Ништа већ међу предметима најниже врте није постојало, а да од свега тога није

себи човјек начинио био толико богова, ставивши наравно по врх свега себе самога, као најдраже божанство. ББдегт ако кози, казао је сатана људима; и они себе боговима и учинише. Овако је било, а дјеломице овако је и данас у области вјере. У области морала налазимо исто. Које је непознато, до каквог ниског степена није био доведен појам о браку, о породичким везама, о одношају родитеља к дјеци, о положају женскиња у друштву? Колико нам историја не казује о најскареднијим пороцама, који су као врлине сматрани били, а којима су се чак и храмови и олтари подизали? И до чега још друштво не би дошло било у пороцама, да се стеге вјере није јавила? А зар данашња распуштеност у неким друштвеним слојевима такозваног напреднога свијета не зависи од тога, што се не штуде вјера, што стеге вјере нема?

Потреба вјере истиче нам се живо и са стране друге немоћи човјекова разума, са стране несталности његове у сваком животном питању, гдје му је нужно да учвршћен и та правилан пут наведен буде. Различки кичит, надимље се, те као такав он хоће да зна све, хоће да по своје разјасни свако питање не само из области физичког живота, него и она питања, која се тичу духовнога живота, па и самога божанства. Па куда није залутао, и куда не лута и данас разум човјеков у ријешавању тих питања. Разлика, која у томе постоји међу разнима, који у хтјели по своје разуму ријешити иста питања, таква је и толико пада у очи, да само заљепљени човјек може још да вјерује у неку стлност човјекова разума. Није мјесто овдје да ређам сва она разна учења, која су постојала, и која постоје и данас, а средством којих су се хтјела ријешити питања: о Богу, о природи његовој, о природи душе човјекове, о бесмрћу дше, о задаћи и судби човјека, једном ријечју о свему што се тиче, како садашњег, тако и будућег живота човјекова. Ја слободно могу рећи, да колико је било људи, којима се хтјело вијем бавити на основу самога разума човјекова, да је толико било и различитих мишљења. Јављују се на ово, један нови христјански проовједник тужним срцем вапије к Богу, да се слушају на човјечанство и да га поштеди од срамте, коју безрасудно надувени човјеков разум вводи на његов створ, уводећи прави вавилонски метеж међу људе. Па ако и када и гдје, то главно

овдје је неопходна вјера, да се са странпутице одведе човјеков разум, те упути сталним правцем.

Познавши потребу вјере, непоковарени човјеков разум радо јој се покорави и прима је, као поузданог помоћника у свему, што треба човјеку, да душевно спокојан буде и утјешан.

Шта налази човјек у вјери, кад јој је искрено одан? Налази задовољење свију најплеменитијих жеља срца свога, а налази и утјеху за садашњи и будући живот свој. Вјера му казује божански постанак његов; казује му, да ће, ако јој је искрено одан, слободан бити од сваке страсти, да ће му срце бити проникнуто светом љубављу, да ће му разум бити просвјетљен чистом истином, да ће му воља бити свагда разположена само к ономе, што је добро; казује му, да ће вјечно блаженство уживати душа његова и да ће вјечно с Богом сједињен бити. Па понижава ли човјеков ум, што вјерује у такве истине, које толико части чине бесмртну природу његову? Зар је љепше за човјека, да вјерује, да је он исто што и животиња, и да га чека онакав исти свршетак, као и животињу? Онај, који нема вјере, може изнијети све могуће разлоге да себе оправда, али ја никако не могу држати, да ће се моћи много поносити тијем, што изједначује себе са животињом, која се по нагону у свијет јавила и нестаће је, која нема нити какве наде, нити какве сврхе; не мислим, да ће такав имати особито уважење о себи, кад не може да на себе друкчије сматра, него као на створ, који се случајем на земљи јавио, који не очекује ништа последије смрти и који све задовољство само у себи тражи, премда он у самој ствари ту не налази, него само немир и непрестану душевну зебњу. Да се очигледније види, колику утјеху даје човјеку вјера, ја ћу да испоредим човјека, који вјерује, са човјеком, који каже да нема вјере. Човјек, који је проникнут живом вјером у Бога, он је господар својих жеља и свију покрета срца свога; он влада собом у пуноме смислу ријечи и савлађује сваку страст уздржљивошћу и постојанством у добру; у срећи се не заноси, у несрећи не пада духом; готов је свагда да прашта увриједу, вјеран је у својим обећањима, њежан у чувању пријатељства, непомичан у вршењу својих дужности; у богатству смирен, у сиромаштву спокојан, у слави понизан; једном ријечју, он је господар себе и пун је поуздања

у божји промисао, који бдије над људима. Па треба ли казивати, колико вриједи такав човјек за срећу свега друштва? А ево упоредо са овом сликом слика човјека безвјерника. То је човјек, за кога су правило његове страсти, закон његове мисли, власник његове жеље, стега страх од власти, Бог он сам; он се Бога не боји, јер не признаје да га има; човјека не штудије, као божје створење, него као сваку другу животињу, која је дошла на свијет по његовом вјеровању, као и човјек; он се ни чему не нада последије смрти, јер не вјерује у бесмртност душе; на врлине и на пороке он сматра као на дјетињске предрасуде и као на условне установе друштва, јер не вјерује у вјечну правду и у вјечне законе о добру и злу. Ја не претјерујем, браћо, кад ово говорим; а ви који живите вјером у Бога, кажите сами, како сматрате на онога, који вјере нема, и да ли може такав човјек од користи бити за друштво, или боље, не ће ли од таквога човјека само зло бити по друштво? Каквим ли сажалењем не морате гледати на такве људе ви, браћо, који знате све благодати по јавни и приватни живот, како друштва, тако и свакога појединца, које од вјере потичу. Ово у осталом знају у неком часу и они, који казују да вјере немају. Јер погледајте на такве људе, кад су пали у такву невољу. Они учине неки пријеступ, па у часу кад познаду грдило свога пријеступа, они се и нехотице обраћају к вјери за утјеху, и кад се утишала страст њихова, долазе к себи, те и не размишљајући, тајно се у дубљини срца свога клањају пред истином вјере. А у часу смрти, не дижу ли одмах такви људи очи своје к небу, не помишљају ли и нехотице на Бога и на вјечну правду, не помишљају ли о будућности, коју су прије нијекали, и о вјечноме суду, пред који сада морају да изиђу за оно, што су за живота учинили, једном ријечју, не траже ли ти исти у вјери пошљедњу утјеху своју?

Последије овога, што сам до сада рекао, ја држим, да сам довољно показао потребу и неопходност вјере за човјека, исто тако и корист, коју човјек од вјере има, како у овоме, тако и у будућем животу; а држим уједно, да нема ни једнога између вас, браћо, који није примио к срцу ово, што сам казао и да није дубоко проникнут љубављу и оданосту светој Христовој вјери. У овоме ја сам у осталом убојежен не толико на основу изговорених сада мојих ријечи и наведених размишљања, колико што сте ви сви

покорни синови и вјечни чланови свете православне цркве, и што имам увјерења да је уважавате као единџ каџтџю, џокорнџю и апџгџџџю, које је глава сам Исус Христос (Кол. 1, 18. Ефес. 5, 23), која је ступ и тврђа истине (I Тим. 3, 15) и с којом ће Христос бити у све дане до свршетка вијека (Мат. 28, 20). Као синови те цркве, ми смо сви-дужни у погледу нашега вјеровања примати и свето чувати све оно, чему нас она учи и што нам она заповиједа да морамо вјеровати (I Кор. 11, 2). Заповијести наше цркве о вјери свима су нам познате, јер на свакој литурђији ми јавно читамо и свечано исповиједамо символ вјере, који су свети оци, просвећени Духом светим (Мат. 18, 19. 20), на саборима у Nikeји и Цариграду, за сва времена и за сав християнски свијет изложили. Овај је символ за много вијекова био обиљежје свега християнскога свијета; а он је обиљежје наше и данас, као што ће он таквим бити до краја вијекова за све оне, који се буду хтјели називати и бити члановима православне цркве. Ја сам споменуо већ постојанство, које човјек мора да чува у вјери својој; споменућу о томе и на завршетку ове моје басједе. А то постојанство, браћо, ми треба да особито марљиво његујемо и према чувару те вјере наше, према светој цркви нашој; те при свијести о томе, да нам је она чувар онога, што саставља највеће наше добро на овоме и на ономе свијету, ми морамо готови бити да за њу све претрпимо, и да светињу њену свагда отворено и без обзира на икакву жртву бранимо. Ово пошљедње ја нарочито наглашујем, јер ни данас још не престају дизати се гласови противу цркве наше, који би јој хтјели значај понизити и светињу њену омаловажити. На те гласове ми би могли у другој прилици и не освртати се; али данас, кад слаavimo празник вјере и кад о вјери нашој сада размишљамо, ми не смијемо то да чинимо, — а још мање смијем ја то да чиним, имајући пред очима, прво, изричну наредбу о томе св. писма (Дјел. ап. 20, 28. I Тим. 4, 14—16), која ме строго везује, а за тијем заклетву, коју сам пред црквом положио, као првосвештеник.

Ви сте јамачно видјели у односној рубрици неких периодичких издања у нашој покрајини, да је ту скоро објављена једна књижица, која је изишла у пријеводу са латинскога на наш језик, и која је сва наперена противу наше цркве и противу нас, који тој цркви припадамо. Кажу,

да је иста књижица растурена у мноштву примјерака по нашој Далмацији. Жалосно је, што се и днас може наћи човјек, коме на ум пада писати такве књиге и светогрдно нападати на светињу православне цркве, тобоже доказивати, како је она с правога пута скренула, што поштује успомену светога патријерха Фотија цариградскога; али је још жалосније, кад се пријевод такве књиге јавља у једном од најшитомијих мјеста нашега Приморја, и од туда се распирује мржња на православне. Опровргавати наводе писца оне књиге, било би данас, послије свега онога, што је написано у обрану православља, било би, велим, исто што опровргавати некога, који би хтио доказати, да сунце не свијетли. Нијесам ја ради тога дакле споменуо ону књигу; него сам овијем хтио само да прикажем жалосни чин, да ни данас још на измаку деветнаестога вијека, у ово тобоже просвећено доба, не престаје се ето излагати нападајима вјера наша православна, и како с погледом на тај чин, ми треба да смо тијем тјешње приљубљени цркви нашој и светињу њену да од светогрдних руку бодро чувамо.

Има и још један појав, такођер од скора-шњег времена, који нас побуђује, да се чим чвршће приљубимо цркви нашој и да јој свесрдно будемо одани. Овај је појав друге врсте од онога, што сам сада споменуо, али је једнака сврха и једном и другоме; само што овај по каквоћи својој може изгледати опаснијим од онога. У поменутој књизи отворено се напада на цркву нашу, те се и лакше одбрани од откритога непријатеља; али за то треба много више опреза, кад се има да се одбрани од непријатеља, који се ласкаво и у смиреној одори приказује, — а ово је баш случај са појавом, о коме мислим. Од неколико већ година ми чујемо са неке стране да нам се казује, како православна црква нема разлога постојати, како је она одетупила од некадашњег свог устројства, како је она у данашњем свом стању бесплодна и како се она мора измирити са западном црквом, те се с њом сјединити, да би могла успоставити некадашњи свој тобоже изгубљени сјај. Ово се нама православнима казује најмеденијим ријечима, узносећи до неба и хвалећи наше црквене обреде, али у исто вријеме наводећи, како би, ради свог сопственог значаја, православна црква морала жељети нови „флорентијски сабор“, који би имао изгладити

разлике међу нашом и западном црквом и утврдити „плодовитије и устрајније измирење између тих цркава“, другим ријечима, утврдити унију. Казује се и то, како ето и многи православни код нас, па чак и српски патријарх, уважавају што се са те стране ради у овоме погледу, те на основу овога и другог прориче се, да ће унија „до половине или најдаље до конца будућега вијека благословљена и спасоносна истина постати“. — Православна црква дакле имала би још живота педесет или највише сто година, и тада би, као таква, имала нестати! Остављам вама, браћо, који сте толико привржени својој цркви и који је толико љубите, да оцјените, како знате, овакво пророчанство; а мени сада пада на ум, да се слично говорило у осмоме вијеку на једном иконоборском сабору (754. год.) о православној цркви, па послје неколико десетина година (842. год.) установљен је свечано празник православља, који се и данас још светкује и који ће се светковати док траје свијета. При тврдој вјери вашој, и послје свега онога, што се зна о светињи православне цркве и њених установа, које се оснивају на апостолским наредбама и које су у данашњем свом облику утврђене на васељенским саборима, ја држим, а и ви са мном, браћо, морате држити, да све оно, што нам се казује и поручује са поменути стране, не заслужује труда да сада буде посебно оповргавано. Али осврнути се на ово морамо, јер из нашега ћутања дотични изводе корист за себе, те постају сваким даном безобзирнији у говору своме о православној цркви. Осврнувши се на ово, умјесто сваког нашег разлагања, ми ћемо ево ставити слиједећа питања: Је ли братски, је ли хришћански сваки час дирати православну цркву и проповиједати ништа мање, него да је она на лажној основи, те како се мора одрећи себе и своје деветнаестовјекове историје? Има ли смисла истицати ово сваки час, кад је хиљаду пута то оповргнуто било, и кад се очито зна, да су све то само узалудне ријечи? Има ли смисла о томе говорити, кад сви знаду, колико су привржени својој цркви православни и колико их ово мора вријеђати? Не раширују ли се овијем без сваке нужде међусобне вјерске мржње? Не баца ли се овијем сјеме раздора и међу народе, који једној и другој цркви припадају? Што би сутра било, кад би епископи православне цркве почели писати окружнице и у истима се обраћати шљедбеницима западне цркве,

казујући им, како је та црква одетупила од опћег јединства, како јој је устројство неканонично, и како се она мора одрећи себе и сјединити се са православном црквом, другим ријечима, кад би православни епископи стали казивати шљедбеницима западне цркве оно, што неки преставници те цркве казују данас православнима? Не би ли се тим епископима са пуним правом могло опазити, нека они гледају своју цркву и нека не воде бриге о онима, који им не припадају? Не би ли свако могао запитати их, у чије име они то говоре и ко им је на то дао права? Не би ли им се могао са свијем основано пребацити вјерски прозелитизам? Ова и слична питања, која се сама природно стичу, показују и одвећ јасно, куда може повести онакво поступање наспрам шљедбеника православне цркве и онакво дјеловање о самој тој цркви. Према томе и таквом дјеловању будите, браћо, веома опрезни, јер се оно на особито вјештачки начин изводи и јер врло лако може ког слабомоћног у вјери да заведе. Али да не изгуби срце каше, ни стравити (Јов. 14, 27). Онај, који је побједио свијет (Јов. 16, 33), који нежно чува тијело своје, свету православну цркву (Еф. 5, 29), даће нам моћи, да се избавимо из овог искушења (Мат. 6, 13), те да одбијемо и ову врсту нападаја, којима се ето излаже наша света вјера.

У свези са овијем ја би морао споменути овдје још један немил појав, који се показао у нашој покрајини оних пошљедних дана, гдје се вјера мијешала са предметима, који са вјером немају, ништа могу имати ништа опћег, и изнашала се као оруђе за земаљске и пријелазне сврхе; али нећу да овијем мутим чистоту данашњега празника и да припомињући ово, узбуђујем у вама осјећаје, који би могли ослабити љубав, којом треба да смо данас сви проникнути према сваком па и према онима, који на светињу вјере заборављају. Прекјучер смо чули ријечи Исуса Христа, којима се он обраћа оцу своме са молбом, да опрости безрасудним Јудејима, јер нијесу знали шта чине, не кажући ко што творач (Лук. 23, 34); кажимо ето и ми то исто, и опростимо онима, који безрасудно свету вјеру омаловажавају и допуштају себи употребљавати је као средство превртљивих земаљских ствари. Васкрсење је наступило три дана послје оне молитве Христове, па имајмо поуздања, да ће и васкрсење Христове вјере за све наступити, те да ће сваки појмити, да не

зна шта чини, кад вјеру износи и мијеша у ствари, које могу само да јој свјетлост помраче.

Чувајући као што треба свету вјеру, а одани у својој пуноћи цркви нашој, дужност је наша, браћо, да се проникнемо и свима оним заповијестима, које нам црква у својој бризи о угледу и очувању нашега вјерскога значаја налаже. О свима тим заповијестима ја ћу имати, надам се, згоде, да редом и потпуно с вама говорим, те да се заједнички поучимо о важности њиховој за наш живот и о потреби, да се оне све савјесно извршују. Међу тијем данас, због оног истог разлога, ради кога сам морао да споменем о новим нападајима на цркву нашу православну, и о омаловажавању вјере, мијешајући је са земаљским предметима, ради тог истог разлога ја морам да посебно споменем о једној од поменутих заповијести, о којој сам већ једном ја говорио. Али нијесте ви љубазни моји, који ме приморавате на ово јер ви дјеломзасвједочисте, да су вам на срцу остале оне моје ријечи, што сам вам другом приликом казао; приморавају ме на ово жалосне прилике нашег јавног живота. Ја разумијем овдје заповијест наше цркве о вјерској сношљивости. За вјерску сношљивост кажу, да она не само што није никаква врлина, него да је то чак ствар опака и бесмислена; и ово, не само што у односним окружницама распростиру по народу и са олтара проповиједају, него и у дјело приводе и томе дају израза при свакој згодној прилици. А какво зло мора од туда да потече по друштво? Не ћемо ли се тијем пренијети у мрачно средњевјековно доба, и не ћемо ли најпослије изазвати тијем некадашње кржаве сукобе међу шљедбеницима разних вјера? „Између темељних христјанских врлина прва је љубав, коју нам јеванђеље заповиједа, да гојимо како према Богу, тако и према свима ближњима нашим. Христјанска наука не чини разлике између тих ближњих наших, као да би неке ми имали да љубимо више а неке мање. Сви су људи равни пред Богом, свима је он опћи отац, те сви су дакле браћа међу собом. Па кад нас јеванђеље тако учи, било би с наше стране хтјети поступати противу јеванђеља, кад би ми неке љубили с тога, што једнако мисле и вјерују као ми, а друге пак мрзили с разлога, што другачије мисле и вјерују од нас. Плод је христјанске љубави и вјерска сношљивост; па као што смо дужни љубити све људе без обзира на њихов друштвени

положај, тако смо исто дужни бити сношљиви према свима и у вјерском одношају“. „Љубав прашта, па та тако и сношљивост. Несношљивост с једне стране изазива несношљивост с друге, а на штету христјанства, на зло човјечанства“. Овако сам ја казао у мом првом пастирском писму. Ово понављам данас; а понављаћу свагда, док божја воља буде, да могу као епископ поучавати повјерени ми народ. Надајмо се међу тијем, браћо, у Бога, да ће кад света његова воља буде, умудрити и оне, који данас ове христјанске врлине не познају, и да ће, проникнувши се њом, хтјети заједно с нама радити за добро и напредак опћи.

Прије него што завршим, морам још двије ријечи да кажем о предмету ове моје бесједе, о светој вјери. Ми смо видјели, шта је и какав је значај вјере, видјели смо, како је она неопходна за свакога човјека, а видјели смо и користи, које она приноси човјеку у садашњем и будућем животу његовом. Али да сва та блага може човјек од вјере да добије, његова вјера треба да је најприје од срца, за тијем да је жива и најпослије да је постојана, јер само тада ће се она правом вјером моћи да назове.

Права вјера мора да свестрано и дубоко проницава срце човјека, мора да је од срца. *Срдцеликъ, пише ап. Павао, кѣрѣтѣа къ прѣкдѣ* (Рим. 10, 10). Ум човјеков може вјеровати у све Богом откривене истине, може се покоравати вјери у свима њеним прописима и држати за непорециву сваку заповијест њену; али од те вјере човјек не ће никакве користи имати, ако срце његово није вјером надахнуто, ако он свим срцем својим не буде тежио, да му се плодови вјере приложи и да се он везом искрене, топле љубави не сједини с Богом. Христјанска вјера није било проповиједана човјеку, као нека научна система, којом ће он имати да обогати свој ум и да умножи познања, која је иначе стекао у области знања; него она му је дата, да по прописима њеним упоравља свој живот и да тежи к вјечноме спасењу. А ово ће човјек постигнути само тада, ако срце његово буде загријано вјером. Не умом, каже ап. Павао, него *срдцеликъ кѣрѣтѣа къ прѣкдѣ*, то јест, срцем долази човјек до оправдања у Христу, само срцем може човјек да углади себи пут, који ће га довести до спокојства душевног на овоме свијету и до вјечног блаженства у будућем животу. Ради овога, између осталог, у св. писму

спомиње се вјера, заједно са љубављу и надом, као једна од основних христјанских врлина (I Кор. 13, 13).

Али да вјера наша, коју смо умом усвојили и коју срцем његујемо, буде правом христјанском врлином, она мора бити жива. А живом ће она бити само тада, кад је прате добра дјела, јер, по ријечима св. писма, *кѣра без дѣла мртѣ естѣ*. Постоји и данас једно велико христјанско друштво, које не сматра нужним добра дјела за спасење. Кажу: ако је спасење наше извршено благодаћу, тада ми немамо више шта да чинимо; а ако неки пропшеју строге уставе и налажу духовне терете на себе и на друге, тада је то просто воља човјекова била, а није право схваћање благодати. Посао наш као христјана, не састоји се у добрим дјелима, него у вјери. Овако кажу учитељи поменутог христјанског друштва. Апостол Јаков прије деветнаест вијекова имао је посла са истим оваким учитељима, који су доказивали, а да се човјек може спасти самом вјером, без потребе да чини и добра дјела. Оповржење тога учења сачувало нам се у посланици истога апостола. Он спомиње најприје, како је дужан сваки да чува и извршује све заповијести Господње, па пита: „Каква је корист, браћо моја, ако ко рече да има вјеру, а дјелâ нема? Зар га може вјера спасти? .. Вјера ако дјелâ нема, мртва је по себи“. Приводи за тијем неколике примјере, како нема смисла рачунати на саму вјеру без дјела, те завршује непобитним наводом, да „као што је тијело без духа мртво, тако је и вјера без добрих дјела мртва“ (Јаков. 2, 14—26). У овоме истоме је смислу учио и сам основатељ вјере Исус Христос. У знаменитој бесједи својој на гори, он напомиње ученицима својим, да ће се спасти не они, који га ријечима исповиједају, него који чине вољу оца небескога: *Не какѣ глаголаѣ ли: Господи, Господи, киждѣтъ къ царѣтѣи некииѣ, но чѣкорѣи колю Отца моего, иже естѣ на некиѣхъ* (Мат. 7, 21). Учење ово св. писма мени изгледа толико јасно, да је сувишно свако друго разлагање. Вјера ће нам наша бити од користи, ако се ми будемо владали по правилима вјере, ако будемо строго испуњавали све прописе њене и ако је са добрим дјелима будемо уздржавали живом. Без тога, без добрих дјела, вјера је наша мртва.

Није у осталом доста за праву вјеру, да она потиче од срца и да је жива, него треба још да је она чврста и постојана. Познавајући

значај вјере за сав наш живот, и колико је неопходна она за спасење наше, сваки, који хоће да се благодатима вјере користи, дужан је настојати да свагда постојан у њој буде, а то значи, да је у вјери чврст и непомичан, да јој се безусловно покорави умом и срцем и да је готов за њу све на свијету радије претријети, него ли издати је. На ово нас побуђују, колико блага, што од свете вјере добивамо, толико исто и она велика моћ, којом вјера дјелује на оне, који су њом искрено и живо проникнути и у њој постојани. Ви сте чули, браћо, читање апостола на недјељу православља, па сте видјели какву је моћ улијевала вјера у душу свију оних побожних и великих људи, што се тамо спомињу. „Вјером“, казано је тамо и у предходна два зачала, „принесе Авељ Богу велику жртву; вјером би Енох пренесен да не види смрти; вјером Поје примивши заповијест начини ковчег за спасење дома свога и поста нашљедник правде по вјери; вјером дође Аврам у земљу обећану; вјером Сара нероткиња прими силу и роди преко времена старости; вјером благослови Исак Јакова и Исаву у стварима, које ће доћи; вјером благослови Јаков умирући свакога сина Јосифова; вјером остави Мојсије Египат, не бојавши се љутине царева; вјером пријеђоше синови Израѣљеви црвено море, као по сухој земљи; вјером падоше зидови јерихонски; вјером сви ти људи побиједише царства, учинише правду, добише обећања, ојачаше од немоћи, посташе јаки у биткама, растјераше војеке туђе, жене примише своје мртве из васкресења“ (Јевр. гл. 11). Да како, само је вјера могла побудити све ове и друге велике људе, о којима нам ап. Павао спомиње, и само је она им могла дати снаге, да се онаква велика дјела изведу. Пренесимо се у доба христјанства, и наћи ћемо још сјајнију потврду овога. Зар би без чвретога постојанства у вјери, коју засвједочише крвљу својом, стекли славна имена мученика за вјеру оне хиљаде и хиљаде људи, почињући од светог архиђакона Стевана, па кроз све христјанске вијекове? Зар би отац православља, велики Атанасије, стекао био ону славу, којом га ми величамо, да није, охрабрен вјером и постојан у њој, знао до пошњедњега часа протустати силним непријатељима својим и православља, и свладати их? Зар би славни Златоуст, у борби са гордом царицом Пулхеријом, могао изићи побједиоцем из борбе, да није било код нега чвретога посто-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јанства у вјери? Зар би имао смионости свети Амвросије повратити са прага црквеннога цара Теодосија, да га није вјера снажила? Зар би толики свети епископи имали снаге, да се одупру гониоцима православне цркве, и гониоцима најмоћнијима, да нијесу чврети и постојани били у вјери својој? Зар би наш српски народ могао данас поносити се именом својим и вјером својом, да нијесу стари наши чврети у вјери били, те охрабрени њом протустајали сваком противничком нападају? Зар би . . ., али ћу и ја рећи са ап. Павлом: „Шта ћу још да казујем? јер ми не би достало времена, кад би стао приповиједати“ о свима оним многим светим људима, који силом вјере и постојанством у њој починише таква велика и славна дјела, која људском моћи не би били кадри никада извести, а која само вјером у Бога и у његово свемогућство изведоше. Па имајући све ове дивне примјере пред очима, хоћемо ли ми, браћо, да заустимо вјеру нашу, или ћемо да у њој чврети и постојани остапемо? Да завршим.

Ја сам показао, шта је вјера и какав је значај њезин, показао сам колико је она потребита и кориена човјеку, а показао сам и каква она мора да буде, да би човјек могао праву корист од ње имати за овај и за будући живот. Проповиједање ми је било искрено и од срца, а знајући вјеру вашу, могу се надати, да су моје ријечи допрле и до вашег срца, те дакле да ће благословеним плодом те ријечи уродити. Али заслуга за то није у мом проповиједању, нити

у вашој вјери, него у великом догађају, којег успомену ми данас славимо. *Ице Христос не когга, тце проповѣданнє наше, тца же и кѣра каша.* Да није Христос васкрсао, све би било обман, све пука машта; узлуд и моје ријечи, узалуд и вјера ваша. Ово сам казао у почетку ове моје бесједе. Али Христос *кокрнє*, кажу свједоци Христове смрти; Христос *кокрнє*, каже све оно мноштво народа, које је слушало Христову проповијед за четрдесет дана, док се пије вазнесао на небо; Христос *кокрнє*, каже нам историја свијета, — и ми данас, заједно са милионима вјерних, радосно одговорамо: *ко истинѣ кокрнє.* И имамо рашта да то радосно кажемо, јер благодарећи великоме догађају васкресења Христова, ми данас можемо да се христјанима зовемо, можемо данас да се поносимо вјером нашом, можемо да се користимо свима добрима, што нам вјера наша даје. Славећи данас празник Христова васкресења, ми славимо уједно и празник вјере наше. Па овај велики празник, овај празник над свима празницима, ја вам, браћо драга, честитам из дубљине душе моје, желећи вам од Бога помоћ, да у вјери светој будете свагда чврети и постојни, како би обилато могли уживати плодове свете вјере и достојно прослављати велики празник вјере, свето Христово васкресење, како ове, тако и за много других још година. Амин.

У Задру, на дан Христова васкресења 1891.

Никодим
епископ.

Недјеља осма по Пасхи, недјеља свете педесетнице.

(Парафраза са руског језика).

У овај велики дан испунило се је свето обећање, које је Господ наш Исус Христос дао св. апостолима: „*нећу вас оставити сиротиње; доћи ћу к вама*“. (Јов. 14, 18).

У овај свети дан, Бого-отац послао је у име Исуса Христа утјешитеља, Духа истине, који од оца исходи, да научи ученике свему и испуни им обећање своје, које је Он казао још за живота свога на земљи: „*А утјешитељ Дух*

нећу вас оставити сиротиње, доћи ћу к вама“. (Јов. 14, 18.)

истине, које га ће отац послати у име моје Он ће вас научити свему и напоменуће вам све што вам рекох“. (Јов. 14, 26.)

У овај торжествени дан — дан педесети послѣ Пасхе, када „*бијашу заједно сви апостоли једино-душно, у један пути постаде шума с неба као дување силнога вјетра, и наступи сву кућу гдје сјеђашу. И показаше им се раздјелени језици као огњени, и сједе по један на свакога од њих.*

И *натурнише се сви Духа светогга, и почеше говорити другим језицима, као што им Дух даваше те говорашу.*“ (Дјела апост. 2, 1—4).

„У овај дан и Парћани и Миђани, Фламљани и сви, који су из Месопотамије, и из Јудеје и Кападохије, и из Понта и из Азије, и из Фригије и из Памфилије; и из Мисира и из крајева Ливијских код Кирина, и путници из Рима, Јудеји и дошљаци, Крићани и Арапи чуше од св. апостола проповјед о величију и слави Божијој, сваки на свом матерњем језику“ (Дјела апостола, 2, 9—11.)

Тада је апостол Петар изговорио сакупљеном народу проповјед о Господу Исусу Христу: о његовом васкресењу и распећу, да су многи одмах тога часа покретили се. До тог времена христову цркву сачињавали су били само 120 људи, а после проповједи божанственог мужа, апостола Петра, — од један пут је прешло у христову вјеру три хиљаде људи: *„који дакле радо примише ријеч његову крстише се; и постаде у тај дан око три хиљаде душа*“ (Дјела апостл. 2, 41.). С тога наша света православна црква на дан педесетнице не празнује само силазак Духа светог на апостоле, но и оснивање свете цркве Христове на земљи. Стари Јудеји празновали су педесетницу — осму недјељу по Пасхи као празник првине од првога рода земље (Исх. XXIII. 19) а ми Хришћани празнујемо због силазка Духа светог на апостоле, због оснивање цркве христове и примање благодети на Сиону.

Свету педесетницу или св. Троицу апостоли су торжанствено празновали и поставили правило, да се мора празновати:

Послије десет дана од Вознесења, дан који после Васкресења буде педесети, нека вам буде велики празник; јер, нам је у тај дан у три часа послао Господ наш И. Х. Духа светог и задахнуо силом Његовом и почели смо говорити новим језицима, како нам Он казиваше, те смо проповједали и Јудејима и јазичницима да је Он Господ Исус Христос Син Божији одређен самим Богом, да буде судија живим и мртвим. (Апостол. пост V, 20)

Важност овог празника показују и сами називи коме су придјевали стари хришћани, називајући га: „светим“, „честним“, „даном Духа“, „даном испуњене наде“, „празником превиспреним“ и „празником посљедњим;“ а св. Златоует га назива Митрополијом празника и

плодом обећања Господа. (П слово на педесетницу.)

А пошто се у тај дан посведочила и велика тајна свете јединосушне, животвореће и нераздјелјиве Троице, то се ова недјеља и назива „недјеља св. троице“. Први дан свете Троице, педесети дан после Пасхе, празнује се за спомен силаска св. Духа на Апостоле; а други дан у част — неључиво — Духа светог; стога ми у понедељак осме недеље по пасхи, на други дан св. троице читамо у Синаксару ове ријечи: *„у овај дан други по педесетници, празнујемо светог животворећег и свемогућег Духа, Бога у тројици, који је јединосуштан и јединославан Оцу и Сину“*.¹⁾

Свети Дух назива се утјешитељем, који оживљава и укрепљава оне, који га приме. А пошто Исус Христос као један од свете Троице јест и назива се утјешитељем, — то говорећи о св. Духу, он њега назива другим утјешитељем. (Јов. XIV. 16).

Стари хришћани под педесетницом разумјевали су сво врјеме између пасхе и педесетнице, а у последње врјеме, кад је у број празника заведен и празник Вознесења Христовог, под педесетницом почели су разумјевати само педесети дан по пасхи, због чега се тај дан — недјеља и зове *„недјеља педесетнице*“.

У току сви педесет дана од пасхе рачунајући, хришћани треба да су весели и при молитви у цркви да не клече, нити да посте: *„неко покнише кдѣтъ грѣхѣ постѣница кь днь Господнь, т. е. кь днь кокрениа, или ко окце кь патѣницаѣ, или ко окце оирачаюћий призначни днь; радокѣтъ кь ети днь*“ (Апост. пост. кн. V. гл. 20, 8.) Милостиње и добра дјела треба чинити с особитим усрдијем; слуге одморити од рада, литурђију свршавати сваки дан, а из св. писма читати већином Дјела апостола, из којих се јасно види чудесно христово васкресење, Господа нашег Исуса Христа.

Празник овај за врјеме византијских императора празнован је са особитим великобепијем. Код њих у двору тада су се пјевале милозвучне химне, многољетствија итд. а императори су се облачили у свечано рухо, облачили су т. з. „зла-

¹⁾ По овоме, види се, да није по правилу, што се св. троица празнује код нас и трећег дана; јер у синаксару пише јасно, да треба тога дана вршити обилно богослужење. Ну пошто код нас такав обичај постоји давно, то смо и ми за то, да се празнује св. троица три дана; јер добри обичаји често пута код народа постају и правила. Преводилац.

тоткани далматик¹⁾, кога су архијереји доцније назвали „сакос“.¹⁾

О слици, светој икони св. Педесетнице.

На светим иконама, на којима се изображава (слика) св. Педесетница св. Троица, или скуп апостола са Богомајком и силазак Духа св. на њих, видимо код ногу апостолских слику — изображење човјека, са плаштом у руци на коме је слика налик на човечију главу. Многи од византијских агиографа по тумачењу живописца, стављали су натпис на њих „свет“, — мислећи, да исти човјек преставља овај видљиви, материјални свијет.

Никодим светогорац пак, каже, односно тога надписа, да је он некоректан, и да је посљедица неправилног тумачења стародревне слике свете педесетнице, по којој изображени човјек

¹⁾ У прво вријеме тај царски златоткани дар латик имао је право носити само један васељенски патријарх и то у години дана само три пута, — на Рожденство Христа, Пасху и Педесетницу. Доцније дозвољено је да га могу носити и др. патријарси, митрополити и архијереји; а још доцније и свима епископима. Преводилац.

до ногу апостолских непреставља овај свијет, већ пророка Јоила, који је у II глави 28 стиха. прорекао о силазку Духа светог на Апостоле, овим ријечима: „И послије њу излиши дух свој на свако тијело, и прорица ће синови ваши и кћери ваше, старци ће ваши сањати сне, младикчи ће ваши виђати утваре.“ Ну, напосљетку, може се пристати и на то, да се може преставити на тој слици и свијет; али, тек онда, кад би над главом човјека, који се изображава до ногу апостолских, био насликан плашт на коме је и изображење Исуса Христа, који заиста означава земљу и свијет (ott. 3. 220.)

Многи сликари св. икона на икони св. педесетнице изображавају и Апостола Павла. Ну, то је са свим погрјешно, јер он тада још није био хришћанин. Апостол Павле у хришћанство је прешао тек послије смрти Архиђакона Стефана, кога су јудеји камењем затрпали и убили. (Дјјанија IX.)

Милош С. Анђелковић
ученик Петроградске семинарије.

Поука о испиту брачних.

Љубезна дјецо!

Дођоште ми, да пред-а-мном као пред духовником својим изјавите и исповједите узајамну вашу вољу, споразум и сагласност к брачном сажитију, јели? Е па кад је тако, то сте ми прије свега обоје дужни овђе ту вашу међусобну вољу свечано и ријечима потврдити и заевједочити. Сад пак кад сам вас саслушао и међу вама праву, непритворну и искрену вољу и споразум нашао, и кад сам потпуно увјерење стекао, да се узимљете из чисте љубави, а не силом и наговором, из претње и бојазни какве, — јер брак и треба да је дјело слободае воље; — те кад сте ми на ношљетку и доказа дали, да и прописане црквене молитве знате, не могу вас одмах од себе одпустити, а да вам не напоменем, шта је брак, у чему лежи суштина и светиња брачне сазе, у коју ступате, и да вам на памет не приведем све оне дужности и обвезе, којих ћете се у брачном животу држати имати.

Брак, (брачна сазеа или простије рећи женидба и удадба,) који у духовном смислу пре-

ставља сазеу жениха Христа са невјестом својом светом црквом, јелте божанствена установа. Суштина пак брачне сазеа састоји се узајамном споразуму и изјави двију разносполних лица пред свештеником, да су наумили брачни живот водити и све с њиме скопчане дужности драговољно испуњавати. Да би ова брачна сазеа законите ваљаности имала, благосиља је сама црква; за то сваки они брак, који није црквом благословен, и нема права да се брак назове; па и ако кадгод то незаслужено име и понесе, може га понијети симо као „дивљи брак“. Пошто је — како рекох — брак као тајна божанствена установа, то га као такву треба чувати и поштовати, јер ко се огријешо о ту велику тајну, огријешо се о заповијест самога Бога. Дакле треба, да настојите, да вам брак читавог вашег вијека буде и остане правом светињом!

Услов за срећан и задовољан брачни живот јесте искрено, савјесно и потпуно испуњавање и вршење разних дужности и обвеза, које сте

дужни: а) према Богу, б) према св. цркви и вјери својој, в) према себи самима, и г) према родитељима и ближњима вањима.

„Во кѣмъ житїи кашельк љекитѣ Господа, и при-зикайте его ко пѣснїи кѣше,“ вели нам свето и бо-жанствено Писмо. (Приче Сол. 13, 18). Љубите га, јер вам је Он живот дао, Он вас до данас здраве и чиле сачувао, љубите га, јер „Ѧ Господа љубити какава жни љджели. (ibid. 14, 1). Призивајте га и молите му се вазда приљезно, да вам и у напредак не украти здравља и напредка! Будите увијек спремни доказати Господу, да имате, да ете пуни страха његова, јер страх Божиј је начало премудрости, извор среће и задовољства! Па ако вас промисао временом обдарио буде и од срца породом, то нека вам буде најсветија дужност, да и њега т. ј. пород ваш непропустите поучити чистој љубави и искреном поштовању према Богу, страху Божијем, јер тко Бога љуби, поштује и њега се боји, тај „ничего не ѡконтѣ и не ѡтранистѣ“, јер је Бог „надежда ѣмѡ“. (Сирах, 34, 14).

Не мање ете дужни љубити и поштовати и св. цркву и св. вјеру православну! Ко вам је дао прво васпитање у наравствености, ко вас је научио, како ваља поштовати Господа Бога, родитеље и остале старије; ко вас је научио, како вам треба проводити живот, да вјечнога блаженства достанете?! Свему томе научила вас је св. црква и св. вјера наша. Па настојте, да вас та вјера и црква и у будућем животу вам брачном по трновитим и непролазним стазама живота руководи, јер вјера и црква cadre су само да вас проведу до пред рајска врата! Па како да љубите вјеру и цркву своју? Лијепо! И вама је познато, да се је народ наш у данашње вријеме отпадио од цркве своје тако, да се лако побројати могу честити посјетиоци храма Божијег! Многи пак једаред или дваред преко цијеле године или завире или не завире у цркву! Та сваки човјек, па и онај, који се сѣм поштеним гради или кога и други за таква држе, грјешан је, гријешни на сваком кораку, јер „никтоже кѣз грѣха токмо единъ Богъ“, па питам вас, гдје да се опрости тога свога гријеха, до ли у цркви, у храму Божијем?! Стога и вама као млађима савјетујем и топло вам на срце мећем, да често походите храм Божији; — слово Божије, духовне пјесме и разна свештена читања приљезно слушате, о њима размишљавате, те њима срце своје и душу облагородите! То је циљ положења храма Божјег, и камо ли наше

лијепе среће, да се тако ради, те не би било по задругама нашим међусобне свађе и препирке, са сусједима ината, не би било неслоге и неправде, не би било у толикој мјери бодења, мучких и грозних убијетава, палежа и стотине других зала и порока! Најдаље наша св. мати црква установила је четир-годишња поста, у којима је дала прилике својим вјернима, да пречистим тијелом и крвљу Спасовом очисте своје грјешно тијело и душу. Ако се баш не доспије у све четир поста, да пред свештеником исповијеју и св. причешћем загладите своје гријехе, а ви се бар поста-рајте, да то ма дваред у години учините — пред Ускрсом Божићем! Небројено је још дужности према вјери и цркви, но запамтите и ове, које вам споменух, пак ћете се из њих и другима научити!

О међусобној пак љубави и поштовању мужа према жени и обратно, овако учи св. писмо: „Љджели должни еѡтъ љкити коѡа жни ѣко коѡа тѣ-ли“. (Ефес. 5, 28). и „жни покниѡитиѡа коѡиѡ љджелиѡ ѣкоѡе Господѡ!“ (Ефес. 5, 22.)

Из ових ријечи св. Писма видите, да ете дужни једно друго љубити, поштовати, пазити и узјамно се слагати. Па стога и настојте што више, да цијелог вашег живота вазда пребивате у оној љубави, слози и сагласности, којом ете се данас једно другом завјерили. јер св. Писмо надаље вели: „ко пребива у љубави, тај пребива у самоме Богу и Бог у њему (1. Јов. 4, 16.). а напротив, гдје није љубави, гдје није слоге, међусобног слушања и поштовања, ту није Божјег благослова, а гдје Божјег благослова није, ту ни говора не може бити од брачне среће и напретка. Особито вам наглашујем, да чувате супрушку вјерност, јер оное, ко њу наруши, „ѡдлитъ Богъ“ вели апостол (Јевр. 13, 4). Ако будете живјели у љубави и слози, и ако будете међусобно гајили супрушку вјерност, олако ћете тада преко главе претурити по гдјекоји и тежак часак, који вас можда у животу чека; а без претходног заједничког договора и споразума никаквог омашњијег дјела не чините, јер на то вас и св. Писмо упућује ријечма „со“ међусобним „ѡкѡтѡиѡ кѣ тѡоритѡ!“ (Приче Сол. 31, 4).

Ви обоје имате још у животу и старе ваше родитеље, па ма да ћете ви за који дан постати једно тјело са двије душе не заборавите ни ваших родитеља! Постарајте се, да им можда нечовјечним вашим поступањем, забором или

презрењем не загорчите последње дане живота њихова! Не чините им никада ништа криво, јер то заповиједа закон Божији; а с обзиром и на ваше добро угађајте им, гдјегод вам се прилика пружки! Св. Писмо у том погледу овако вам налаже чинити: „кѣль вѣдѣль тѣбѣмъ проглаголан отца тѣго, и матерѣнахъ колѣзѣни не завѣди; помани, ако тѣли рождѣнъ еси, и что има козѣли, ѿкоже они тѣкѣ?!“ (Сирах, 7, 29. 30.), и даље: „Зломокащѣмъ отца или матерѣ вѣдѣнѣмъ кѣтѣлиникѣмъ, зѣнци же очѣмъ его узрѣтѣтѣмъ“ (Приче Солом. 20, 20). Мислим, да су вам наведене ријечи св. Писма доста јасне, с тога не налазим нужде, да вам их тумачим; увјерен сам, да сте разумјели жељу моју!

Напослѣтку треба да у смислу закона Божијега умијете опходити се и са ближњима вашима. Закон Божији наређује, да и њих љубите као саме себе, па и саме непријатеље своје да не презирете! Између свију треба особито да љубите и поштујете оне људе, који су иза родитеља ваших преузели на себе дужност, да облагораде срце и душу вашу, да вас упознаду са разним врлинама и добродјетелима; који су вас научили, како да угодите Богу. То су вам учитељи и свештеници ваши! За искрен савјет обраћајте се увијек свештенику и учитељу вашем, јер ако у никога, то ћете код њих вазда ваљана савјета и поуке добити; зато нарочито они први и носе име оца и проsvјетитеља народа свога, што су у првом реду позвани да народ добру руководе и да се старају како за општу корист тако и за спасење душа народа

свога. А из захвалности „проглаголи ерѣ, и дѣждѣмъ елиѣ, ѿкоже заповѣдано ти!“ (Сирах. 7, 33). Поред њих слиједите савјету и других старијих, но побожних, поштених и мудрих људи, јер су исти у свом дугом животу много штошта већ искусили, те вам својим савјетима од користи бити могу. Да не би странпутицом ударили, „кѣмъ мѣкѣмъ лиѣдрѣмъ прилагѣте дѣхо кашѣ!“ (Приче Сол. 22, 18). Хрђава друштва, особито пијаница и блудника, чувајте се као живе ватре, јер према сте млади, то ипак можете бити свјedoци толиких биједних невољника и несретника, који изгубише кроз хрђаво друштво све што имадоше; и имање и здравље своје, а данас се потуцају од немилга до недрага, те туђ праг чепају, да се корицом хљеба заложке. Не вели св. писмо бадава: „кѣмъ пијаница и блудникѣмъ ѿкѣнѣнѣтѣмъ и ѿкѣнѣтѣмъ кѣмъ раздрѣнѣмъ“. (Приче Сол. 23, 21.)

Све ово, што вам рекох и савјетовах, добро утувите и дубоко у срца ваша усадите, пак сам увјерен, да е правога пута, који к срећи, напретку и блаженству води, сврнути нећете. Све ово гледајте и да испуните, пак сте тада потпуно одужили овоземни дуг, који као розумна створења Божја и као православни Хришћани имате на земљи да одужите! А сад прозивајући вјечни промисао на вас, молим му се свесердно, да обилно излије на вас своју благодат и благослов, који нек вас прати у све дане живота вашегга, амин.

Чешин 1891.

Лазар Богдановић.

Воведенски манастир Гомионица.

Незнам дал' има шта теже него код нас писати о прошлости нашој, из оних горких пет мученичких вјекова, које протаворисмо служећи илдириме месечеве синове. Чемеран је то живот био угађати злом господару, који нам је слободу, немилостиво у процјеп процјепио, те нам јуначко племе под својим окриљем срамотом жигосо. Па и то му је било мало, већ нам својим непросвјећењем сав сјај културе наше обалио, спаљивајући нам

књиге староставне, а разваљујући нам дичне споменике и господетеке задужбине.

Тежак је то грјех наших тлачитеља, а каљав драгуљ у круни султановој!

Вјековима течене наше поносне тековине, пламен је и осветничка рука уништила, тако, да поред највеће потребе и поред најродољубивије комбинације није човјек у стању: да поуздано и истинито пише из године 1389., а из Босне ни за цјео вјек касније, ни из године 1463.

Док ми басамо по забитним мјестима тражећи и сабирајући наше старине са незнатних епиграма, које је већином невјешта рука урезивала, дотле нам на много мјеста око залута на коју грађевину *Газихусерев-бега*¹⁾ сестрића султана Бајазита II, које је из рушевина српских храмова и манастира подизао.

Моћни побједилац 1697 принц *Евгеније Савојски* није их ни такнуо, јер да је Босна још онда остала ослобођена, турски споменици и мунаре биле би огледало њено, пред будућим нараштајима.

Због слијепе освете и азијатског непросвећења, ево данас се сви историчари превијају и муче писајући о нама у XIV. и XV. вјеку, о нашој скулптури и архитектури која је била на гласу.

Странци већ почеше роптати: да их никад нисмо ни имали, јер дакако, тврдећи противно нужно је имати фактичних података, а ми смо баш у томе оскудни.

Да нам се још широм наших земаља, не бјеле живи свјedoци наши свети манастири, могли би нас туђи научењаци и улаж утјерати, ал' у њима се још, осим тврдих зидова и лијепих фрескарија, нађе и по који комадић декоративе црквених прозора и врата. Ти комадићи истинито приповједају да их је српска рука извајала, а стубови, кубета и торуси вањски и унутарњи, поносе се својим архитектором Србином.

Та осим тих истинитих свједока још нам причају и књиге са трошних пјевница црквених: да смо важније догађаје традиционалне брижљиво записивали и хранили, јер у њима на измољчаним и покиданим листовима нађе се још и сад по који запис, да нас убједи: да смо имали цјеле књиге, у које су се билежила јунаштва и

знаменити моменти наших државника и прађедова.

Ал' што да се позивам на та парчад наших рушевина, кад ено *законика* силног цара *Душана*; ено епохе *Немање Стевана*; ено мудрости просветитеља *Саве светог*! Ето свједочанства тенденциозном обмањивању.

Кад нам је име и слава Европом још XIII. вјека брујала, онда смо куд и камо културно напреднији били за врјеме пада косовског, ал' са падом почиње наше вазално живовање, које нас је уназадило и тековину нам распудило.

Због тога распуда морамо сад, ако на какву старину набасамо, да се превијамо и довијамо, туцамо и муцамо о њој, незнујући од кога је, од куд је потекла, а често ни доба у ком је постала.

Неимајући тачних података из прошлости наше, пита и шта пута, већ довршену расправу, бадио је наш историчар ил' археолог, презајући да са њом изиђе пред друге учењацима, а није ни сам себе о истини дотичне ствари убједио.

Борећи се са свима овим елементима започео сам овај мој чланчић, у ком ћу да опишем једну српску старину, а поред описа да и ја туцам и муцам, нагађам и погађам у ком је вјеку постала и коју је подигао.

Предање вели, а и пређашњи описивач поп *Ј. Новаковић* вјерује: да ју је *Неманић* сазидао, не давајући благо у лудо, већ „градећи многе задужбине.“

То исто предање и тај аманет слијепог нам гуслара, приповједа нам: да је од тог истог блага сазидао и манастир *Милешево* у Херцеговини, а ето сви знамо, а и записано је: да је *Милешево* подигао *краљ Владислав*, чак унук *Немањин*.

Ако негдје морамо и вјеровати народним пјесмама и предању, то кадкад несми-

¹⁾ Управљао Босном први пут од 1518.—1521., а други пут од 1531.—1542.

јемо се у њих поуздати, јер су те пјесме појезија народна, а појезија је крунисана идеалисањем.

Како је год народ идеално опјевао *Краљевика Марла*, који Србима никад ни-гдје није добра учинио, тако је идеалисао и са првим организатором српске државе на све што је дично и славно: све је то дјело *Краљевика Марка*, а све што је ве-лељепно и поносито, све је то опет *Не-мањино*.

И ја се нисам чудно што је предање од уста до уста сачувало се: да је овај манастир Немања сазидао, ал ми је за-дивно чудо, од куд се пронијело: да га је *Мара* кћи *Ђурђа Бранковића* подигла.

Ово није ни једно ни друго темељито јер сам манастир који је овако скромно и на овоме мјесту сазидан, пориче обје ове народне празновјерице.

На темељу тога предања и различитог народног вјеровања, морао сам посумњати и у доба његовог постанка, јер између *Немање* и *Ђурђеве Маре* протиче више од два стољећа.

Градњу ове задужбине, предање је ваљда за то *Немањи* приписало: што је *Немања* био ожењен босанком *Анол*, ћерком бана босанског *Борика*. Нема ни сумње да је *Немања*, дижући по својим земљама свете задужбине, Босну заборавио окитити којом задужбином, а така дјела живе са кољена на кољено.

Ал' што се градња ове задужбине подупире са именом несрећне *Маре*, жене *султана Мураша II*, то ми је доиста чудновато, јер *Мара* није могла свога мужа еклонити да јој рођену браћу *Греура* и *Штевана* не ослепи, а да је могла и смјела манастир подигнути, у онда још слобод-ној Босни, која је *Мурату* највећи три у оку била.

Па ако је и смјела и дизала, овај скромни манастирак јамачно није подигла.

Ја сам се мучио и тражио и превртао све књиге и изворе наших прошлих дана, и о *манастиру Голмионици* не нађох ни цигле једне рјечице која би га само спо-менула у доба султаније *Маре* 1445. го-дине.

Не темељу незнатих података, у цр-квеним књигама и србуљама, забележених и на темељу насљеђеног предања, традиција овога манастира износи нам спомене тек од конца XVI. вјека, а *Красић* пишући о манастиру *Пакри* спомиње *Воведенски ма-настир Голмионицу* чак у XVIII. вјеку како су га калуђери 1737. напустили и при-бјегли под окриље пакрачком владици *Никифору Стефановићу*.

По овоме што сам нашао и по моме немеродавном мњењу, излази: да је *Вове-денски манастир* подигнут тек у години 1596., а да су га подигли смирени калу-ђери манастира *Милешева*.

Моје мишљење и закључке еклетан-тно посвједочују неколико записа *Миле-шевачких калуђера*, а конституција саме грађевине подупире ме: да је манастир на брзу руку подигнут, и да су оснивачи са малим материјалним средством у не-прилику долазили.

Да су оснивачи ове задужбине слабо материјално ситуирани били, посведочиће читаоцима најбоље сам опис ове скромне богомоље. А са малим материјалним сред-ствима, могли су опет само калуђери у оно доба националним патриотизмом за-дахнути, и овако енергичног посла се ла-тити.

Народ наш у XVI. вјеку био је нај-већем насиљу изложен, те у забуни и рошској неизвјесности једва се смјео кра-домице, око слијепих гуслара окупљати, да са монотоних струна соколење у своје

груди јуначке прикрије. И гусле и пјесма бјеху му и црква и мелем мученичком понижењу!

Да не бјеше онда српских манастира и калуђера, јуначке пјесме, те илијаде наше, узрујале би крв српских соколова те би у оно доба, занесени јунаштвом Милошевим и Марковим, листом изгинуо а тежак синџир турски неби раскинули. Али гдје су гусле распаљивале, храниоци вјере и науке српске, знали су разблажити знали су народ увјерити о божијој свемогућој вољи и искушењу; знали му улили наду у Бога и бољу будућност, па међући свој испоснички живот на најљуће муке и најгрознију смрт: зидали су скромне богомоље по свима крајевима заробљених српских земаља; у њима молили Бога за народ свој; у њих сакупљали сироте и изнемогле да их одјену и прехране...

Тако невољно стање и тако жалосно искушење донијела је народу српском највише 1595. година, а владавина валијека потурчењака *Исмаил-паше*. Тај мучитељ српски, са својом валијском самовољом допустио је бјесном *Синан-паши* да из Милешева однесе тјело српског светитеља Саве, а манастир да разори и калуђере на муке метне.

Од 72 калуђера Милешевска, једва се спасао *проигуман Савва* са 4 јеромонаха,¹⁾ који су кријући се по шумама и пећинама чекали згодно врјеме, да се опет у свој манастир поврате. Ал свршетком те исте године, порази их ужасан глас: да је тјело свечево спаљено под Биоградом на Врачару.

И земља се потресла од тога недјела, и народ српски проишитао је и у прах пао пред силним господарем *султаном Сулејманом*.²⁾

¹⁾ Српске печали. Будим 1799. године.

²⁾ Овдје је писац „С. П.“ погрешно јер султан Сулејман умро је прије тога 1566.

Године 1596. дође за босанског валију *Абарди-паша* који поче српско свештенство глобити а народ на сараорину и иргитовање у највеће празнике гонити и због тога кроз неколико мјесеци добије ферман, да Босну остави, а на његово мјесто дође *Ходаверди-паша*, који мучењем народу дозлогрди, па се листом поче у Славонију и Лику исељавати.

Тих горких година и митрополит *Дабарски Гаврило* са 70 калуђера остави Босну, која већ бјеше огрезла у јадима.

Смирени Милешевачки проигуман Савва, видећи како се народ из Босне исељава, а задахнут над моштима свога имењака св. Саве, љубављу спрам рода свога, дође са братством својим у највеће босанске збјегове под Крајину, па да народ задржи од исељавања: удари темељ маленој овој богомољи, крај воде Матаваза.

Црква је на брзу руку саграђена, те судећи по форми и величини мора да је још 1596. и пропојала у славу божију.

Црква је зидана у неправилном византиском стилу, тако, да се тај стил тек у унутрашњим декоративима види.

Темељ јој је ударен у обичном дугуљастом четворокуту без и најмањег овалног извода, и тек код кубета зидови су са једне и друге стране мало виши од крова, да изгледају као крст. Изнутра јој је свод сведен на три ребра, па једно ребро одељује олтар, а друга два наслањају се на четир дебела ступа, два у мушкој, два у женској препрати. Грађена је од тврдог камена ког овдје у близини има доста.

Како се види по градњи, камену и малтеру црква никад није свој грађевински облик мијењала, осим што јој је у најновије доба 1828. дозидано у дуљину 4-50 м., те јој исти наставак даје старији тип,

као катехуменски одељак код најстаријих православних цркава.

Цијела стара црква без тога наставка дугачка је са олтаром заједно 16·70 м., а широка 7 м. Олтар је дуг 3·70 м., а широк 5·45 м., јер је нуз десну страну мала спремница за свјеће и остале употребе од 1·55 м. На олтару су царске двери и споредна само једна сјеверна врата, а поред њих одма друга на којој свештеник излази из цркве, а иста су само 1·20 м. дугачка, и 0·75 м. широка. На олтару су још три прозора у дужини 0·70 м., а ширини 0·35 м. Оваке величине прозори били су на цијелој цркви, ал кад је скоро молована, онда су четир прозора већа прорезана.

Висина цркве, споља до крова, износи само 3 м., а изнутра до свода 5·20 м. Кубе изнутра и споља високо је 5·50 м. Висина пак цркве до прозора износи на олтару 0·70 м. а изнутра 1·26 м.

Тако дубљина цркве износи 0·56 м., а свуда је подједнака,

И форма и дубљина цркве такође посвједочује да није зидана прије пада Босне, јер ископавање пода, почело је тек под турском владавином, и то не одмах у почетку већ касније.

Стубови у цркви, свод и кубе, све је то по комбинацији византиског стила, но на кеимсовима у кубету и на изводу свода у женској препрати, понијела је не вјештина немара, па му је грађевина добила нешто и готског облика.

Црква је с' поља више пута била забатаљивана, те јој је кров, по предању, до сад девет пута мијењан, а једном су јој због зулума и изнутра морали репаративно први тип покварити, окречивши јој молерај од прилике 1750. године. У најновије доба настојатељ игуман *Парше-*

лије Давидовић, опет ју је дао измоловати ал' боље да није, јер су слике као пародија на наше светитеље.

Црква је била одмах у почетку измолована чим је сазидана, што посвједочује овај запис из рукописног *евангелија*:

Од милешке гори оукраин еромонахъ Константинъ црковъ художствъ кѣ при рцѣ мѣкзѣ : ф ч . :

Константин јеромонах Милешевски окити светом вјештином цркву на ријечи Матавазу 590. године.

Како пред стотином и иза десетице стоје по три тачке, то јамачно испуњавају цифре, те би се број тај могао испунити са хиљадом и јединицом па би изишла 1596. година.

Тих година калуђери су код нас били највећи научењаци; тих година била је у манастиру Милешеву српска штампарија па нема сумње да су се око тјела светог Саве и око српске штампарије прикупљали бољи од бољих родољуби калуђери, међу којима је било књижевника, вајара, сликара. Божије провиђење одредило је проигуману Савви међу четир спасена му брата баш такове, да сами подигну ново уточиште сиротама српским, и да у њему наставе своја племенита дјела.

На истом *Евангелију*, на дну листова налазе се још ови записи:

Писа изъ гршнии еромонахъ милешкии проигличъ сакка ѿ милешка.

На врху истога листа, другом руком:

Помани гди ршного гьркаи неромилешкогъ.

Нема сумње дакле да братство Милешевачко није са собом донијело то *Евангелије*, па и остале рукописне књиге, које се овдје налазе: *Златоустове бесједе*; *служба светог Саве*; *Молбник богородични*; *Минеј Октобар*; *Минеј Децембар* и *Бугарско Евангелије*, а на црквеном тавану налази се пун сандук измољачних листова од рукописних књига.

WWW.UNILIB.RS

Осим ових ствари Милешевачких калуђера, пређашњи описивач овога манастира, налазио је још нешто, јер вели:

Међу Гомионичким калуђерима био је један из манастира Милешева, гробног мјеста св. Саве. Од њега се сачувало више ствари и један *сребрен крст* на којем је изрезан овај натпис:

Син крстѣ шкока милитерѣ милешвацѣ за кою дѣиѣ ѣ коюх родителѣ ког да их прогги лето 3. Р. 0. д. — 1671.

По моме мњењу ово ће бити трећи брат проигумана Савве, па за то морам читаоцима коју и о разлици година да кажем, јер је од спаљења Милешева до 1671. године набројало се равних 76. година. Та разлика година, нека читаоце ништа не збуњује, као што ни мене није збунила, јер кад се узме да се у првашња времена у најранијим годинама у монашески чин могло ступити, онда је и отац Силвестар можда баш оне године, кад је Милешево спаљено у чин ступио, те му је било 17—18. год. Уз ово и сама израда крста потврђује, да се *Силвестар Милешевац* свом душом дао на то богоугодно дјело, као последње у старости његовој у 93 години. Како ми још и сад имамо живих свједока божијих праведних служитеља у још дубљој старости, као будимског владика Стојковића, и сарајевског проту Баковића, онда ја мислим да сам мојим увјерењем и оне увјерио који су хтјели у могућност посумњати.

За остале ствари тога калуђера, што пош Новаковић спомиње¹⁾ да су сачуване, ја ево ништа немам да кажем, јер их нисам нашао, и тако је кривица његова: што их није одмах описао и објелоданио.

Од доказа да је црква у најстарије врјеме била молована, далеко сам се одмакао, а још јој нисам унутарњост описао јер имам двије—три да о иконостасу кажем.

¹⁾ Д.-Б. и. 1889. Бр. 3.

Ширина му износи 3·10 м., а украшен је са 26. икона, и то 7 престолних и 19 обичних темпларних, које су све једне величине 0·37 м. дуге, а 0·25 м. широке. Престолне иконе разне су величине и несиметрично поређане, а изузевши Христа и Богомајку, радила их је све једна кичица, а у руци вјештог сликара.

Све иконе сликане су по старогрчком стилу, са цртама највеће светитељске пожртвованости, па су због тога за садање академичаре мало укочене, а по која црта и потез баш и неодговара анатомичком облику тјела.

Поред тих мана иконостас Гомионички и ако је стари и истрвен, опет је од ређих старина, по формалитету и по лијепом православном типу сликарства.

На temple су још двије врло ријетке престолне иконе, од којих сам једну до сад видио само у старој црквици Сарајевској, а то је св. Јован Крститељ са крилима архангелским, а друга је: скуп анђела у ђаконским стихарима држе међу собом изобразен лик Спаситељев. Иконе су све на позлаћеном грунту.

Међу престолним иконама, налази се на десној страни, гдје треба да је икона храма црквеног, лик св. Саве, а до њега икона на којој су сви светитељи лозе Неманићеве од Немање до младог цара Уроша. Ова икона није на иконостасу утврђена, већ узгредно на зид прикована, а од свију осталих изгледа старија, па мислим да ју је „Художник“ Константин из развалина Милешевачких спасао и собом донио, јер се види да ју је иста рука која и иконостас радила. На овој је икони био и неки натпис, ал док сам га ја испирао, отпао је.

По томе што ја тврдим да је то све „Художество“ калуђера сликара Константина, иконостас се задржао још из доба

кад је ова задужбина подигнута, па му је сад пуних 294. године.

Да су Гомионичку цркву подигли Милешевачки калуђери, сведочи и то што су, еудећи по иконостасу, особиту пажњу св. Сави и његовим претцима поклањали, а тим су јамачно хтјели и ако скромно и сиромашно, ново Неманићко Милешево да оснују.

Већ по зготовљеној и измолваној цркви, још се проигуман Савва са братством својим договарао и довијао коме да ју посвети и како да ју назове, јер јермонах Константин у *Евангелије* је записао:

Еромонахъ Константинъ оукрии церковъ при рече
литъзи : ф ч :—590.

Матаваз је мала брза рјечица која јужно нуз сам манастир жубори.

Бојећи се опет да Турци под старим именом и патроном, ново стечену задужбину разруше, посвете је патрону *Воведенија пресвете Богородице* и назову *Воведенски манастир*. Под тим именом спомиње се чак првог деценија XVII. вјека, а тек 1615. године почиње се звати **Воведенски манастир Гомионица**, а само *Гомионица* тек у новије доба, послје 1769. године, јер В. Красић у опису манастира Пакре спомиње 1737. године, још *Воведенски манастир Гомионицу*.¹⁾

¹⁾ Стражилово 1886. Бр. 48.

(Наставиће се.)

О св. Арсенију патријарху пећском српском просвјетитељу.

Написао: *Пахомије Николасевић* протосинђел и парох Височки.

У најновије вријеме и код нас у овим врло запуштенијем у просвјети крајевима, живо почело се радити на књижевном пољу.

Нарочито се истиче млађи наш нараштај доносећи своје умне производе различито мотивране или купећи народне производе то бесцјен српско благо, дајући га познијем нашем потомству у свети аманет да се кољенима прича српска славна прошлост. Неки се пак посветише изналазећи и описујући српске стародревности износећи тиме пред образовани свијет српску славу и величину.

И ако су им правци дјелања различити ал' им је цијељ једна и иста т. ј. увеличање српског имена. Ја их старачки поздрављам свију и желим им слојан и устрајан рад те да се и на даље покажу на бојном пољу гдје перо има првенства. И ја видећи омладину овако сакупљену ма и под старе дане, латих се пера већ захрђаног не да себе прославим него да коју проговорим о оном, што и сам од другичех усмено чух а и већином сам проживих.

Као што би се многи можда, који ме не познају надали свестраном изражању мом неће га код мене наћи и то не мојом кривицом већ онога времена кад се о изражању ни мислити

не могаше. То ће сваки моћи схватити кад помисли да је то било од бурне 1840. до 1850. г. када сви Славенски народи на Балкану осим једине Црне Горе стењаху у ропском понижењу нечовјечног Мусломана. Зајиста праведно је признање нама јужним Славенима од једног западног пица, кад вели: „да смо ми били чврта стијена о коју се разбила Турска и непријатељска сила.“ Дакле у то вријеме кад нам не бијаше ни на памети умно развиће, бранећи мило огњиште од немилостивог нападача, дорастао сам оне слатке часове младалачке, када се душа човјечија бујно развија те према стању у ком се налази на добро или зло склања. У тој знаменитој ери човјечијег живота пађох се осамљен без оца и мајке, браца и сеје, једном ријечи без иког, који би се својеки око мене заузео. Кад сазнадох за се тако бијих лишен свију својих милих и драгих еродника, да мишљах е сам негдје у туђини, премда не бијих далеко од оног мјеста гђе се родих. И да бијаху оног времена повољне околности за науку као што су сада моју слабу научну спрему при оваком оскудном материјалном стању и скоро никитвој нези, сваки свјестан човјек моћи ће схватити и у неколико извинити. Ал' тада о просвјети ни спомена, кад школе српске мртвијем

сном спаваху те људи, који бијаху материјално богати уживаху : ако су могли своју дјецу бар толико изобразити, да би се из књиге умјела Богу молити. Дакле при свима тим недаћама могу се радовати, да могу своје име и презиме подписати. Писмо ми је старинско и скоро нечитљиво ал' се ма и трудом даде прочитати, а што и оволико постигох својом сопственом вољом, постигох већином сам се мучећи, не имајући учитеља, који би ме у правошцеу упутио и слова ми љепша показао.

Преваливши обичан вијек људски те доживим прилично дубоку старост, пак док сам још коју годину у животу а да бих се одазвао молбама мојих уважених пријатеља и зналаца а између свију осјетио сам се највећма обвезаним да удовољим жељи високопреосв. гоеп. Ђорђа Николајевића т. ј. да би у колико ми је као негдашњем јеромонаху довољском познато проговорим о св. Арсенију, чије су свете мошти почивале у истот манастиру. Истина о овом св. Арсенију писао је и високопреосвећени г. Сава Косановић бивши митрополит Дабро-босански у „шематизму“ Дабро-босанске митрополије од год. 1886. и то на основу мога са свим краткога приповиједања, пак да би ова слика високопр. г. Саве потпунија била латих се овог за мене доста трудног посла.

О овоме се мало дотакао у „шематизму“ херцеговачко-захумске митрополије и г. Патрикије ал' и то што је наведено погрјешно је, јер је онај калуђер кому г. Патрикије не зна имена на силу дошао у манастир а није га препоручила скромност и побожност бившем тадашњем игуману, као што он мисли, што ће се на даље виђети.

Предање о св. Арсенију српском овако говори :

По предању српског народа око манастира Довоље овај св. Арсеније био је патријарх српски у Пећи, гдје је била столица патријаршеска од славног цара Душана силног пак и пошље пропасти српског царства. А и по српској црквеној историји слаже се ово предање, пошто и тамо се спомиње Арсеније II. патријарх за разлику од Арсенија I. архиепископа, који је нашљедио св. Саву српску славу. Само овог Арсенија II. историја не спомиње да се посветио. Кад су навалили Турци из Азије на српске земље застали су у Пећи — матици српског православља, тада овог светитеља и посијеку га код воде не зна кој се имена.

Вода га наносила је пијесак на његове свете мошти и ту почиваше много година, да нико не знадијаше за њ'. Ал' божија је воља била да народ дозна за овог светитеља и почне падати луча на његов гроб. По падању луче дозна се да мора бити тамо светиња и кад на том мјесту откопају, заиста нађу цјелокупно његово тијело, само што је била глава раздвојена од трупа, кад је посјечен. Побожни Срби начине драгоцјен љивот и смјесте у њега тијело светитељево поставив га у патријаршески манастир у Пећи и ту је почивало неколико година, не зна се колико. Међутим један калуђер довољски отиде тамо и настани се са осталим патријаршеским калуђерима. Зашто је овај калуђер оставио манастир Довољу и дошао у Пећ ништа се на зна, ал' по свој прилици да би украо свете мошти. О овом предање двојако говори ал' обоје потврђује горе наведену намјеру овог калуђера. Колико се овђе бавио о том предање ништа не каже, но у толико се зна да га је једно јутро заједно са св. моштима нестало и однио их је у манастир одакле је и дошао. Друго предање каже да је навалила из Азије сила турска и калуђери пећски сакривали су у сакровишта манастирска све што је од веће вриједности било припремајући се к' бјежању, те у тој забуни овај калуђер украде св. Арсенија и однесе га у Довољу. Овђе су га више времена крили и најпошље им се досади те отиду муселиму пљеваљском Ризабеговићу или Сеимановићу, понесавши му добар пешкеш и замоле га да им допусти да могу слободно поставити га у цркви. Он им допусти само им рече, да му које друго влашко име надјену и они му надјену име „Сава“ и од тада су га звали сви Савом, премда су знали да је то св. Арсеније.

Од прилике око 1810. г. дође једна чета од 17 људи из Васојевића као и обично што су од вазда чете долазиле кад им хране нестане па ту вечерају и даду им се брашљенице за пут у торбе пак одма иду. Исте вечери у 2—3 сата у ноћи устану ови четници и повезу све момке и једног калуђера који се зваше Јоксимовић. Пошто је чета свију повезала нађу кључ, отворе љивот и понесу св. Арсенију у манас. Ђурђеове ступове у Васојевићима. Међу повезанима било и једно дијете, које се некако одријешити те може и другима. Кад су сви били одријешени ваљало им је другу незгоду уклонити т. ј.

врата отворити, јер су била *ерезом* затворена ал' дијете се провуче кроз прозор и тако скине ерезу и сви изађу. Одмах отиду у прво село које се зове „Селац“ и дигну мало и велико у поћеру и брзо их стигну, будући је тога дана била велика магла и четници не умједоше из шуме, у коју су забасали на поље изаћи.

У том ови наиђу на њих те ту дође до окршаја, гдје двојица погину, и то: један из поћере којему бјеше име Лазар Прдишака и један из чете, те свеца натраг поврате. Овај Лазар имађаше сестру, која бјеше саката те ју манастир прими себи, и иза мене је остала, не знам да л' је и сад у животу. Овај Јоксимовић који је једини калуђер био у то вријеме у ман. Довољи идући једанпут да изврши у парохији неку свеш. дужност преко шуме (несмијући од турака колашинских правијем путем), упадне у нека гвозђа, која су била намјештена за вукова, кад је хтио да се од пута мало одмори на тзв. „Излаецима“, која му се обухвате једна чељуст преко леђа а друга испод кољена и ту на тешким мукама умре. Тако манастир остаде пуст без калуђера и тако је остао 7 година. За времена док је манастир био без калуђера кућне старјешине смјесте свеца у неку пећину близу манастира, будући су колашинци опљачкали и опустили са свим манастир. У ову се пећину кашње затворило 9 Шаранаца ал' их Турци присиле ватром да изађу на поље и све девет исијеку. Док је боравио светац у тој пећини на животно кључаницу увукао се рој пчела и нанио саће меда те се и кашње познавало.

Послије 7 год. дође опет у манастир неки Јанићије Ђурић родом из Чајничка бивши у то вријеме јефимер у Сарајеву и понесе са собом све нужне књиге црквене. И тако служба се отпоче по ново служити.

Ово што је до сад речено то је на основу изворног предања а сад долази:

Моје памћење чега сам и ја био очевидац.

Не могу знати тачно годину када сам у манастир дошао као дијете ал' по прилици биће 1838. г. До двије године иза мене дође још један ђак из Пријеполја по имену Милосав. Осим нас двојице била су још два калуђера и то: Пахомије Ђурић род. из Чајничка по свој прилици својта оном Јанићију и Матија Лисица. Пахомије је био доста учен оног доба само се преко мјерно одавао пићу. Овај други се слабо бавио

у манастиру имајући нешто парохије манастирске и тамо је у селу Прошчену и умро. Народа је долазило прилично на поклоњење свецу а и новаца је прилично падало, ипак је једва дотјецало Колашинцима дочим смо ми велику оскудицу трпили, У том околу 1845. у Морачи на црногорској граници заваде се крвно двије породице са осталијем Морачанима те морадоше пребјећи у Турску и добијегну Ђурђевићима Турцима и настане се код њих као кмети. Послије 10 дана ови Ђурђевићи узму једног тога бјегунца који је био калуђер и одведу га у манастир и рекоше игуману да и овога прими у братство, а кад се Пахомије стаде извињивати да не смије без знања владинца, онда они одвратише: он ће овђе остати пак ти ако ти је неправо иди куд хоћеш и тако овај мораде примити немилост госта. Овом новом калуђеру било је име Никодим.

Те исте године отиду двојица од овијех бјегунаца натраг у Морачу да освете живот једног од својих сродника, кога су Морачани убили али обојица заглаве. На прољеће 1846. отиду двије ђевојке од Никодимове породице у Морачу. Једна од њих двије имала је сестру у Морачи, а пошла је с' намјером да освети смрт братову т. ј. једног од оне двојице што су у Морачи погинулим. Име јој је било Новка. То јој пође за руком те кад је невјеста њеног брата убицу чешљала привуче се иза леђа те прас из пушке, и зрно му на леђа изађе а она здраво овамо умакне.

На прољеће 1847. ова породица омркну а не освану у Варинама т. ј. селу гдје су становали него оду заједно с' Никодимом у Морачу натраг. Изгледало је да су се измирили са својима крвницима. Исте године 1 или 2 августа дође Никодим са још 4 друга у манастир Довољу и ми се сви обрадујемо кад их угледамо као старе познанике. Они не учинише као што ускоци обичаваху да једу и понесу љеба са собом пак одма да иду него остадоше код нас 2 дана. Послије тога оду, ал' нису отишли натраг у Морачу него се сакрише у шуму близу манастира и дођу кријући се на Вел. Госпојину у ноћи и свеца однесу. Најприје покушаше с да би мене наговорили да ш' њима идем хотећи ме ваљда употребити за средство да до свеца се дочепажу. Они су ме тако опчарали са лијепијем обећањима да ми све од радости срце играше, ал' се ипак не могах с' манастиром растати. Када увиђеште онда ме се

са свим оканише ал' за ту цијељ задобише мога друга Милисава, који им кључ изда те свеца из чивота украду и ш' њима и он побјеже. У то припије и Велика Госпојина 15 августа и побожни се народ прилично доста цркви слеже ма и са страхом од крволочних Колашинаца. На служби односно кад се пјева причасна игуман би отворио чивот, да побожни народ свеца цјелива тако и тада учини и народ по обичају цјеливаше до свршетка службе кашне се опет чивот затвори и народ је око манастира веселио се пјевајући и коло играјући. Те ноћи Никодим у споразуму с' Милисавом украду свеца и побјегну с' осталијем. У јутру кад се отвори чивот ал' свеца нема. Игуман изађе пред цркву и каза да нема светитеља. Сви знадосмо сад да га је Никодим украо. Одмах дозову људе из Црквине (селу према манастиру) да преговарају да л' да иде у почеру за њима. И не могу знати да ли су ишли.

Одмах после тога кућне старјешине у споразуму са игуманом одлучише, да пошаљу на Цетиње владици Петру Петровићу-Његушу четири прва човјека и да почерају 2 вола манастирека е да би им како свеца поврнуо. Депутација оде и владика их врло лијепо прими ал' им рече да су Кучи гђе је тада светац донешен у то вријеме отпали од Црне Горе, ал' им обећа да ако икад Кучи Црној Гори припадну свеца ће им повратити. И тако се они без 'волова и свеца кући поврате. Међу тим Никодим однесе свеца у манастир Марачки гђе је био неки Димитрије игуман па кад хтједе по својој вољи заповједати, игуман га ишћера а свеца задржи. Неколико дана се пошље тога Никодим привуче и

свеца по други пут украде и однесе у Куче Дрекаловићи приме свеца а Никодима оћерају. У том умре 1850. год. Пахомије Ђурић а на скора замјени умрлог владика кнез Данило, који год. 1855.6. удари на Куче и покори их Црној Гори. Ову је битку предвидио сам књаз Данило. Кад се побједоносно врати понесе и свеца из Куча и положи га у Ждробанику у пипереким ћелијама у ту му мошти почивале све до године 1884. А тад књаз Никола са великом свечаношћу даде да се пренесе у манастир Косијерево у Херцеговини, који сад припада Црној Гори.

И тако по оному што сам чуо и очевидац био написао сам ову цртицу о судбини моштију св. Арсенија срп. Патријарха.

Ја ово рекох нарочито с' тога да неби је дни говорили овако а други онако будући сам ја био очевидац.

О стању манастира могао бих доста писати ал' једна незгода што сам у старости а друга што сам невјешт на перу те морам се и ако ми је врло жао манути.

Тако исто и четири оближња манастира: Аранђел, Добриловина, Бришкова и Соколац, који су били пусти и у рушевинама, гђе је било књига доста руком писанијех.

О Колашинцима како су се и откален настанили а старосједиоце Србе ишћерали и земље њихове притисли, ал' ово би замашног простора заузело зато се несмијем упустити.¹⁾

У Високом на Ђурђев-дан 1891.

¹⁾ Дед старино и ерпски духовниче, тако ти Бога напиши и о томе. Ако ти је рука старачка малаксала није памтење изчезло. Ти причај а млади тамошњи срп. учитељ увати ће све у перо. Уред.

Разлика између римске и православне литургије.

Ма да је римска литургија доста налик на нашу литургију, литургији источно православне цркве, — ипак међу њима има знатне разлике, што ћемо ми то у кратко показати.

1. Римска литургија разликује се од наше самим називом. Римска литургија назива се *миса* (халдејска рјеч, значи

жртва, приношење). Такав назив добила је око 5 вијека.

2. У нашој цркви литургија се свршава у храму, који је са олтаром окренут истоку. Мјесто гдје се тајна евхаристије свршава (олтар) одвојено је иконостасом. Има пријесто у сред олтара, св. антимиње са св. моштима и жртвеник на коме се

приуготовљавају св. дари (проскомидија се свршава). У западној цркви на против: Храм је окренут западу; нејма иконостаса; има два три и више пријестола у једној цркви, које називају олтаром — *altaria* — уза — зид и неодјељених један од другога ни чим; жртвеника нејма; дари се приуготовљавају на самом пријестолу; у једном храму, у једно и исто вријеме, од једаред са више свештеника, на разним пријестолима, свршавају се више миса — литургија. Једна се само свршава јасно, а све остало тајно. Та, што се свршава јасно, назива, *missa cantata*; а остале *missae lectae*. На једном пријестолу једнога дана један и исти свештеник свршава неколико миса — литургија, што је противно православију.

3. За вријеме четрдесетнице, у нашој цркви мјесто обичне литургије свршава се литургија *преждоклашних* — *преждоклашних* *дрок*; а у западној цркви преко цијеле године једна и иста литургија свршава се — миса; сем петка страсне седмице, када у нас нема са свим никакве литургије, — у западној цркви тада свршава се с малим измјенама литургија *преждоклашних* *дрок*. Агнец свети ненапају вином као што то бива постојано у нашој цркви.

4. Мјесто св. антимиња на пријестолу лежи од камена плоча са моштима. На ту плочу полаже се нешто у виду нашег антимиња без св. моштију. Нејмају: званицу, губу, копије, ложицу; на пријестолу не стоји евангелије — као у нашој цркви.

5. Разликује се у одежама црквеним; у молитвама које се читају при облачењу св. одежди. У западној цркви као и да нема никаквих молитава при облачењу св. одежди.

6. Клечење (кољено приклоненије) у римској цркви свршава се непрекидно — преко цијеле године; а у нашој цркви

има дана, кад се установом кољено приклоњеније забрањује.

7. У иконама такође је велика разлика; јер иконе (образи) у западној цркви са свим су типа и духа антиправославног.

8. Крст на себи римљани изображавају с лијевога рамена на десно не слагајући три прста као ми. Свештеник у западној цркви благосиљајући крстним знаком (знаменијем) благосиља шаком цјелом (не састављајући прсте) такође противно православној цркви — с десна на лијево. У молитви к Творцу неподигне очи к небу. — Нема ни једног входа. Мјесто входа службеник се само преноси са десног угла пријестола на средину (за вријеме читања евангелија) а по том на лијеви угао пријестола.

9. У православној цркви за свршавање св. литургије потребни су 5. св. хљебова од чисте пшенице и кваснога тијеста. Један за вађење св. агнца, а остала 4 у част светих чија се имена у службенику налазе и за молитвено спомињане живих и умрлих. У западној цркви напротив литургија се свршава на једном пријесном хљебу. (Чини ми се, да се то и у нашој цркви не испуњава по пропису. Мјесто на пет св. хљебова литургија се и у нашој цркви свршава на једном св. хљебу.) (Али на том једном хљебу изображено је пет печата. Уред.) Осим тога у нашој цркви св. хљеб радробљава се на 4 части а у римској на три; вино за свештенодејство са водом мјеша се два пут (у нашој цркви) на проскомидији и литургији (пред прићешћем) а у западној цркви само један пут и то у почетку литургије.

10. У западној цркви народ се причешћава под једним видом а духовенство под оба (изузимајући петак страсне седмице када се и духовенство причешћује

само хљебом а мирјани се са свим тада одбијају од причешћа).

11. Дјеца до седме године не могу се причешћивати у западној цркви.

12. Духовенство се не причешћује непосредно из чаше но по среством неке цијевни кроз коју се сише из чаше крв христова. Папа пак, такође не из чаше него неком цијевни која се разликују од оне којом се свештеници причешћују. Папина цијев мора да је златна.

13. Литургија, као и остале службе, — римска црква свршава само на латинском језику. На против у свима црквама православним литургија се свршава на свом језику — у грчкој на грчком језику и у славенским земљама на славенском језику. Литургија као и све богослужбене књиге могу се преводити на све језике.

14. Литургија (миса) римска краћа је од наше и непотпуна. Наша литургија састоји се из три дијела: из проскомидије, литургије оглашених и литургије вјерних. У западној цркви литургија (миса) састоји се из двије последње части наше литургије. Проскомидије са свим нејма.

15. Односно молитава и пјесама разлика је та: 1) У римској цркви употребљавају се свагда или само у извјесне дане такве пјесме, молитве и псалми, којих у нашој цркви или са свим нејма или се односе к другом богослужењу; 2) Нејма много молитава, пјесама и псалмова, којих има у нашој цркви, и 3) Римска црква у својим молитвама моли Бога да би је он удостојио влашћу над свима осталим црквама. — Често велико славословије у западној цркви пјева се на литургији мјесто на јутрењи. Символ вјере чита се у западној цркви само у извјесне дане (са додатком „и од сина“ — filioque) а у нашој сваки дан. „Скажи Боже“ у западној цркви

пјева се само један пут у години — на преждеосвећеној, у петак страсне седмице; а у нашој цркви у извјесне дане, као: Рождество Христово, Богојављење, Педесетнице (Троице, Духови,) Лазарева субота, Велика субота и цијеле седмице пасхе — „елици ко Христа критички“. . . када су се у старо вријеме крштавали оглашени. У римској цркви баш ни једне ектеније нејма, која би одговарала ектенији наше литургије (богослужења); нејма молитве на малом входу; нејма пјесме јединородни сине Божији . . . и нејма молитве за оглашене из чега се може закључити позно пропсхођење римске мисе (литургије?) Даље нејма пјесму херувимску; нејма призивање Духа светог, ни ти ријечи које се произносе у нашој цркви при литургији за освећење „ск. дарокъ.“ — нејма Богородичне пјесме.

16. Живи и мртви на нашој литургији спомињу се прво на проскомидији а по том и на великој ектенији и послје освећења „ск. дарокъ.“ — У римској цркви умрли спомињу се послје освећењ св. дарова, а живи у почетку т. з. „капона мисе! Осим тога, имена тих којих треба споменути на литургији (имена живих и мртвих) — по правилима римске цркве, које су папе завели, не морају се спомињати на глас и јасно, већ тајно, и мислено.

17. Мјесто Апостола врло често у западној цркви читају се мјеста из старог или новог завјета која се у нашој цркви читају на вечерњи.

18. Евангелије сем малог входа, чита се и на свршетку мисе, (постојано Евангелије од Јована 1, 1—15 изузимајући само воскресне дне, када буде и још који празник; јер тада читају не Евангелије од Јована 1, 1—15 а читају евангелије

празнично, а у средини литургије читају евангелије воскресно).

19. Западна црква учи да се хљеб и вино претвара у истинито тјело и истиниту крв христову при возгласу: *Ис ест тјело мое; иа ест крв моя*. Чак и у требнику римске цркве стоји примједба о томе — да се тим ријечима освећују св. дари. Наша пак црква учи да се св. дарови причестклакају за вријеме пјесме: *тике поелиа . . . када свештеник произноси ријечи којим је спаситељ основао тајну евхаристије — молећи Бога да пошље Духа светог на св. дари када произноси, ријечи: „и коткори дко хлек ии четног тјело Христа ткоего; а еж кь чаши ии, четног крв Христа ткоего; приложик Духом ткоим кати.*“

20. У римској цркви при литургији заведени су музикални инструменти (14 или 15 вијека). Народ који долази да се Богу моли, неразумјевајући пита се чита и пјева, својим молитвама удаљава се од опште заједничке молитве. Сваки има пред собом књигу и сваки се занима за свој рачун; с тога опште богослужеже — св. литургија у западној цркви претвара се у молитве и читања појединаца, што је савршено противно цијели и установи свете литургије. Кад се на неколико пријестола

у једно исто вријеме свршавају неколико литургија (миса) — народ — незнајући на ком се пријестолу свршава литургија, често стоји лицем к томе пријестолу, на коме се она не свршава.

Таква је разлика у главноме између литургије православне и западне цркве.

Све ове разлике које смо видјели доведе у кратко у западној цркви, нису древне, — све су оне продукт новијег времена. (од IX. в. на амо).

У колико је се пак римска црква удалила од православне цркве, — цркве једне свете саборне и апостолске — јасно је сваком.

Нека би преблаги умудрио својом мудрошћу и те, који по мудрованију људскога разума, удаљују се од заједнице са православном црквом — црквом васељенском, црквом католичком: *Да не киклеиь ктомб младнци клавцеа икитавцеа кккниль кктроиь оучениа, по лжи челоуьчити ко кокарткк козини лицаа.* (Ефесц. 4, 14.)

По рускоме **Ив. Борова**.

Милош С. Анђелковић,

свршени богослов Беогр. семинарије и васпитаник VI. класа руске семинарије.

Вјером је све могуће.

Славном уредништву „Босанско-Херцеговачког Источника.“

Сарајево, Босна.

Молим славно уредништво, да у интересу истине изволи ово неколико редака увретити у свој лист „Б. Х. Источник“ што ћу као очевидац саопштити свијету.

У Русији у Кронштату од Петрограда не далеко, живи побожни и скромни молитвеник, старац, протојереј „*Ошец Јоан Сергејев*“, који својим молитвама чини чудеса.

Са свих страна (које је чуо) Русије, Германије Финдландије, долазе отцу Јоану за помоћ и исцељење разних болести. Свакодневно хиљадама писама добија поштом којима се моли отац Јоан за молитву и исцељење. Хиљадама богомољаца, свакодневно чека пред његовом кућом или за молитвену помоћ или само да га виде; јер

се прићи не може од силнога свијета. Тамо су чиновници свију струка: грофови, жене, дјеца, трговци, старо и младо, здраво и болесно интелегенција и прост народ.

Својим чудноватим дубоким из дна душе и срца молитвама — отац Јоан заиста, фактички чини чудеса! Он исцјељује такве болести, од којих су и љекари и клиници дигли руке. За њега знају и љекари који многе болеснике шаљу отцу Јоану за помоћ.

Све што је до сад молитвама излјечено, као: нијемило, слијепило, глухоту, падавицу, узетост и др. — све је то познато свима у Петрограду и у новинама јавно отпечатано — тако да овдје сумње и спекулације нејма.

Отац Јоан има прихода годишње преко 100.000 рубаља: а то је близо 300.000 франака. Сав тај новац жртвује на филантропске, хуманитарне циљеви; а сам живи врло скромно у ниској кућици са врло скромним намјештајем. Поред своје тако рећи те колибице, подижу се чудесна здања, мислио би човјек да је то какав засеок. Шта је то? — То су четворокатна здања за сиротињу и биједне као:

1. *Три огромна здања* — за склопиште и преноћиште неколико хиљада биједних.

2. *Четворократно здање* — за јефтино преноћиште сиротиње (за мушке и женске особе). Кревет са скромним намјештајем 3 копејка (18 пара.) и у јутру чаша чаја (бесплатно).

3. *Женска радионица* — за учење ручног рада сиротиње и дјеце напуштене. (Сам отац Јоан купи их са улице и води к себи).

4. *Обућарница* — за шивење обуће и раздавање сиротињи.

5. „*Општа народна гостионица*“ — гдје сиротиња добија храну више џабе но јевтино: супа 2. коп. чаша чаја 1 коп.

7. *Богдјелња* — за старе и изнемогле старце и жене.

7. *Болница са апотеком* — за лијечење (љекари служе бесплатно).

8. *Народна читалница* — гдје сваки може читати све што је корисно.

9. *Књижара* — са корисним књигама по врло јевтиној цијени.

10. *Школа* — за 150 дјевојчица и 200 ђетића (учитељи уче џабе).

11. *Школа иконописанија и за цртање у опште* (плаћа се 2 руб. на годину).

12. *Здање за мушку напуштену дјецу*, гдје добивају опште образовање.

13. *Књиговезница*.

14. *Куќа шрудолубија* — радионица за 300—400 раденика гдје се занимају лаким радовима и за то добијају дневно 15 коп. од чега послје плаћају за објед у општој народној гостионици и њихово преноћиште.

15. *Црква и учионица* — по средини свију тих здања постројена.

У самом пак Петрограду постоји часовња, капела: „Окризъ икоркаци Матери Божији“ (тако се зове због саме иконе матере Божије која се у тој капели налази.) — До прије неколико година ова капела била је забатаљена. У њој је било само неколико старих иконица међу којим је био „окризъ икоркаци Матери Божији.“ Иконе све, као и унутрашност капеле, биле су попале прашином јер нико није тако срдечно обраћао пажњу на њу.

Не давно Богу је угодно било те је силом ватре — громом, показао на њој чудо. Како је гром у капелу ударио неучинивши велике штете, све су иконе биле разбацане по патосу, само је икона „окризъ икоркаци Матери Божији“ стојао на свом мјесту а новац који је био у тасу пјед образом, нађен је око образа разређан.

Видјевши народ у томе прет Божији, обратио је већу пажњу на цету и почео је чешће ићи тамо на молитву пред образом Матере Божије.

Многи болни долазили су и с мјеста послје молитве или за вријеме молитве исцјељавали су се. Непрестано и дан дањи народ јури пјешке и колима тако много — да је тешко и прићи свакоме к том образу.

Прије неколико недјеља младић, који је 11 година био узет, донешен је на колима и како је се молио оздравно је — пред скупљеним свијетом устао је и ходио. Кући је отишао пјешке. — Девојка која је била пак нијема, такође је скоро било, — пришла је пред икону Матере Божије и у молитви почела је говорити. Такође народ, који је тада био, видио је да је се заиста чудо десило.

Све то што смо у кратко донијели, *факти је*; јер је свједок народ, не само прост но и интелигенција, која такође због својих мука јури махом на молитву пред образом Матере Божије.

О томе знају и све новине руске! Сваки онај, ко би се у то амо посумњао т. ј. ко не би повјеровао — презрен би био.

Тек што смо били наумили да допис довршимо, у један пут, дође нам до ушцију јучерашње пак чудо које се је десило у поменутој капели. О њему писмо хтјели почињати ништа. Чекали смо да видимо шта ће бити у новинама, Кад смо двнаес прочитали: „Ноког *крѣма*“ бр. 5395. видјели смо да се говори о неком чуду. Да бих се увјерио и боље, отишао сам и о томе изближе разпитао. Пошто смо се увјерили да је допис у новинама вјеран, — ријешили смо се да и то чудо доставимо тамошњијем читаоцима, који ће се може бити и смијати и иронички односити према

томе; али, мисмо чисти и невини. — савјест нам је мирна. Доносимо истину, доносимо факт!

Ево шта се вели о том чудесном догађају од ријечи до ријечи: „Недавно смо саопштили о чудесном исцјељењу, ђетића, по имену Никола Грачев, пред иконом Богоматере“ „*кѣтѣхъ искрѣпѣнѣхъ радостѣ,*“ у часовњи близу „*Стекланого закола.*“ Прије неки дан пред том истом иконом извршило је се још и ово чудесно исцјељење жене, која је патила и боловала од јектике у грлу, од чега није могла у последње вријеме ни говорити. „*Петроградскій Листаѣк,*“ саопштава ове подробности о новом чуду: Прије шест мјесеци к писару фабрике Таритана, Ивана Белоногина дошла је његова жена, Вера Иванова Белоногина, 26 година стара. Вера Белоногина око шест година пати од грудне болести и болести у грлу. У последње вријеме болест тако је се осилила што је прије двије године са свим била без гласа. Дође у Петроград и отпрати се у клинику гдје је прегледају професори Симановски и доцент г. Никитин. Оба су љекара извјестили мужа њеног да се живот може још за неко вријеме подржати; али, да је глас на свагда изгубила. Чувши о икони Богоматере, икони чудотворној; Вера Белоногина рјешиле се да прибјегне к њој за помоћ и с том цијели дође у часовну и одслужи молебну. Но помоћи није било, Али 10. или 11. Фебруара (ове године) болна оде и раскаже свештенику Михаилу Попову, да јој се у сну јавно сиједи старац у црној раси, погрбовљен. Но тако лијеп, да би све у њега гледала, налик на св. Николу чудотворца, како га изображавају на иконама. Старац ми је пришао и казао иди и помоли се Богоматери и „*8 тѣке едет голог!*“ То исто виђење повторило је се и 17. фебруара. Вера Белоногина са мужем и ку-

мом, сељаком Димитријем Чистјаковијем оде у часовну и замолила да јој се молебна сврши пред иконом Богоматере. У то вријеме, када су болну кропили св. водом и пјевали канон „не имали нина помоци“. . она је од један пут осјетила промјену у своме организму и глас јој се повратио. Вера Белоногина ипак није смјела у часовњи говорити, али прве ријечи које је своме мужу изустила биле су: „Вања, ја сам са свим здрава“! И данас је Вера Иванова Белоногина савршено здрава и срећна.

Вјером је све могуће!

Нико нека се не саблазни овим!

Исус Христос о томе јасно свједочи кад је одговорио својим ученицима на питање њихово за што они нису могли изгнати бјеса — злог духа, — казавши им: „о роде невјерни, по невјерју вапшему, ако само будете имали вјере колико горушично зрно, тада ће се и планина премјестити с једнога мјеста на друго и ништа неће бити немогуће за вас, ни же родъ не исходитъ, токио молиткою и постом.“ (Мат. 17, 19—21.)

С. П. Бург. 25./П. 1891 г.

М. С. Анђелковић,

свршени богослов београдске семинарије и васпитаник VI. к. руске семинарије.

Старине.

Опис антиминосâ.

1) Иста онаква два антиминоса, као онај што је описан у босанско-херцеговачком источнику, свеска IX и X 1890. страна 363. налазе се у митрополији сарајевској, само са овим нашим исправкама и додатцима: Платно је бијело, истина просто, али је на њему наштампан поред сриједи доста широки крст са двије пречаге; на горњој пречаги дугој 8 цм. стоји натпис крупним словима **ИЦИ**, што значи Исус Назарјанин Цар Јудејски; према томе натпису и с једне и с друге стране види се помрачење сунца и мјесеца, а испод обадвога, по једна глава анђелска између два крила. Испод прве пречаге, и горњег натписа, наштампана су око крета ова крупна слова, с десне стране **IC** а с лијеве **XP**.

Испод ових слова пружена је унакрст друга пречага крстна, која је дуга 14 цм. и на десној страни виси јој нешто као метлица. ваљда оне шибе, којима су шибили Христа; а с лијеве стране виси као један туцањ од авана, ваљда они че-

кић, којим су гвоздене клинце на руке и на ноге Христу прикивали; даље види се с десне стране крета преко те пречаге истакнута губа (сунђер) на трски, којом су напојили Христа на крсту, а с лијеве стране копље, којим су му ребра пробали, испод ове друге пречаге стоје слова **НИ—КА**.

Христово мртво тјело положено је, као обично на плаштаницама што се виђа; глава му је окренута пут сјевера, а ноге пут југа, руке пружене, око главе су слова: **ω-ο-и**. Пресвета Богородица насликана је више главе христове, (ја ту страну држим да је десна, а не лијева), с раскриљеним рукама и претима, и с нагнутом доле главом, а покрај ње мало ниже, баш чело главе спаситељеве, стоји анђеол крилати, и у десној руци држи крајеве од плаштанице, (а не Јосиф, јер Јосиф нема анђелска крила), а лијевом руком брише сузе. С лијеве пак стране, уза-саму крст, стоји Никодим као да помаже по сриједи држати плаштаницу, при самим ногама

Јосиф сагнут држи крајеве исте; а за њим стоји анђео крилати, који десном руком таре сузе, а лијеву наслонио на прса. Испод плаштанице су два анђела крилата, један другом лицем окренута, који обадвјема рукама држе плаштаницу с тјелом христовим; а иза њих на десној страни жена са косом спуштеном низ плећа, а лијеву руку положила на прса; мало даље од њезиних ногу, види се путир.

На четири угла плаштанице, насликана су четири јеванђелиста, и то овако: на првом мјесту с десне стране, (као што ја држим), насликан је св. јеванђелист Матеј, а на дну испод њега јеванђелист Лука; с друге лијеве стране на горњем мјесту насликан је јеванђелист Марко, а испод њега на дну јеванђелист Јован. Започевши од главе никодимове наштампан је овај запис: *Скети и ѿ катъи и кожткнѣи Яндими по дарѣ Дѣха киккатаго рѣкодѣткова* (па онда је остављено празно мјесто за архијереја, који ће се потписати кад га освјешта); на самом крају наштампано је *изшкрази кѣ лѣто господне аѣке* (1725).

Све ово, о чему је до сад говорено, штампано је, али не зна се гдје? Руком је кашње написано око главе мајке божије *МР—00ѣ.*, више главе никодимове *НИКОДИМЪ*, више главе јосифове *ЈОСИФЪ*, Даље после штампане ријечи рукодествова, написано је руком: *прешклицинѣиши митрополит дѣро-когани Гавриѣл аѣка* (1754) год.

Испод ногу анђелских по дну, написано је руком, а црвеним словима: *моджитѣлю господнѣи шолнии глѣбриннаго арсени архипиископи.* Ово значи, да је Арсеније Јовановић архиепископ карловачки, бивши патријарх пећски, дао ове, и још друге оваке антиминос наштампати, па моли служаште свештенике, да га на светој тајни помену.

Овај први антиминос, који је постављен црном свилом, и врло је порушен, и ви-

ном исполиван, види се да је имао свете моћи, али су временом дигнуте из њега.

2) Исти ликови, исти потписи налазе се и на овом другом антиминосу; само ондје, гдје је било написано име преосвештенога митрополита Гаврила, избрисано је и истрвено тако, да се ни једно словце познати не може; а то је ваљда учињено или из мржње, или због страха, што је он био свргнут. Овај антиминос боље је сачуван него први, и непознава се да су у њему биле свете моћи; постава му је од црвене памучне материје, а на постави овај је натпис: *ши антилиниѣ приложи иѣци (свештеник?) ш (ваљда отац?) ишиѣк зарѣ кѣ црковѣ николи аѣпи* (1788.)

Антиминос с поставом црном има у висину 39 цм. а у дужину 47 цм. Овај други с поставом црвеном има у висину 40 а у дужину 51 цм. али у томе нетреба тражити међу њима какву разлику, јер у рубу поставе могло се ушити бијелога окрајка, од једнога више, а од другога мање, дочим у обадва штампарски размјер износи 42 цм. у дужину, а 30 цм. у висину. И у овом је исто онако потписан *арсени архипиископ.*

3) У овом антиминосу знатан је натпис, који је на све четири стране у наоколо крупним, врло лијепим, штампарским словима изрезан, и гласи овако: „*Си катъи : и кожткнѣи жрткнѣи на приношнѣи : катѣиѣ : таниѣ : И. Христѣи : нокаго : закѣта : изрезан : прѣ држакнѣишѣи : риликолиѣ. царѣ. каролиѣиѣ : с. (6) и при кѣтѣлишѣиѣ. архипиископиѣ, и митрополиѣиѣ, епиколиѣ. кирѣ. киккѣиѣ : Попокниѣ : кѣ лѣто : ѿ рождѣ : (ѣтѣ) : по плоти : кога : мока : аѣка.* (1724.) Између тих крупних слова написано је ситно у самом крају на дну, ово: „*ши антилиниѣ начертан и шкрази изреза : поѣ еѣифанѣ ликиѣи лѣта господна аѣка. лѣта (месеца) шкѣто. лѣта. днѣи (8).*

Као што се из потписа види, нацрт овога антиминоса изрезан је на дрвету, и то доста красно и умјетно, од потписаного

евангелиста Стефана Ликића, па опда је с дрвета наштампан. Судаћи по образима светитељским како су разређени, рекао би, да су она два горња антимиња, о којима смо мало прије говорили, са свим по овом калупу, и то годину дана послје, штампана у напуну, а овај је у резотинама. — Разлика је међу њима ова: оvdје је повише крста написано развученим словима по читав центиметар, и више: **І Н Ц И** а онамо заједно сва четири слова, и на крају **І**; оvdје је с десне стране сунце, избражено је као глава човјечија, са очима, носом и устима, а повише њега написано **СЛНЦЕ**, а с лијеве стране онолика пста кугла, па с краја тек мало види се половица носа, и једно око, она друга празнина испуњена је резотинама, повише ње написано је **ЛОУНА**, дочим у оним горњим антимињима обадвје су кугле са свим црне, и немају над собом никаква натписа.

По срједи је крст, покрај крста с лијеве стране, види се од половице прсију глава, над којом с једне и с друге стране написано је растављено **НИКО-ДИМЪ**, до њега мало ниже **ИВ-ИФЪ**, који код ногу држи плаштаницу обадвјема рукама, а за њим анђел крилати. С десне стране код крста мајка божија, једну руку наслонила на прси, а другом таре сузе; у онима пак, горе назначенима изображена је с раширеним рукама, около њезине главе стоје писмена **МР-ВУ**. Около спаситељеве главе писмена су **Ш-О-И**, а више њих **ІВ-ХІ**; према глави анђел крилати држи плаштаницу, и око анђелске главе назначена су слова **Г-В**, а то ће значи анђел Гаврил; с друге стране над главом анђела, који стоји иза Јосифа, написана су слова **А-М**, то јест, анђел Михаил. Испод тијела спаситељева под главом клечи **СГЪ** (**КАТИ**) **ІШ-КАНЪ** с лијевом руком на прсима; у истом реду, по сред срједе трећи анђел, а испод ногу четврти,

сви крилати, ова два један другом лицем окренути, а над главом првога записано је **А-У**, значи анђел Урил, а над главом овога другога **А-В**, значи анђел Рафаил. — Нема никаква знака, да су у овом антимињеу биле свете моћи.

Наравно, да су ту и четири јевангелиста, али овако су смештени на првом мјесту одзго стоји **ІОНЪ-БОГ**, значи св. Јован богослов; испод њега **АВКА-ЕКГ**. (евангелист); с друге стране на горњем мјесту **МАТТИ-ЕКГ**, испод њега на дну **МАРКО-ЕКГ**. — Постава на антимињеу црвена је, и накриво прешивена, а величина му је као у пређашњих.

4. Овај антимиње штампан је на бијелом дебелом платну ланеном; висок је 42 цм. а широк 48 цм., па све четири угла стоје анђеоске главе са троструким крилима, и оvdје називају их шестокрили анђели. Натпис има и на доњој и на горњој страни, врло читак, али у грчком езику, и грчким штампарским крупним словима. Натпис горњи преведен, чита се овако: „жртвеник божаствени и свети воспостављен и освештан од блажењејшега и светјејшега патријарха светога божијега града јерусалима господина господина доситеја“; — а натпис доњи преведен, чита се: „дозволом и приволом пресвјетлога и христољубивога господара и књаза свеугровлахискога господина господина Јована Константиновића басараба (бољара) сопственим иждивенијем љета спаса **АѢА** (1701) мјесеца маја“. (даље на истоме углу — **ЋОШКУ** — истрвено је, да се распознати неможе.

На све четири стране антимињеа по крајевима превучене су пруге, два прста широке, а у тој ширини насликане су ствари различне: напр. чаша велика са стопалом, налик на данашњи путир; двије прекрштене заставе (барјачићи), једна је застава широка као мали убрусац, а друга

јеванђеље прорезана, и изгледа као два језика; мердевине с копљем и трском у једном снопу по сриједи увезани; двији руке у накрет везане, и т. д.

Пређимо на сами оквир антиминос. С десне стране на горњем мјесту изобразен је јеванђелист, и покрај главе му стоји велико М. дакле Матеј; испод њега на доњем мјесту јеванђелист, поред чије главе стоји Л. дакле Лука. — С лијеве стране на горњем је мјесту јеванђелист, опет М. дакле Марко; а испод њега доле Ј. дакле јеванђелист Јован. — На сред антиминоса је крст по широк, са дашчицом на врху, на којој су написана слова Ј. Н. В. Ј.; мало ниже дугачка пречага, над којом с једне стране виде се писмена ІС— а с друге ХС. а доле низко ис-ка.

Христос положен је тако, да му је глава окренута сјеверу а ноге југу (видио сам на неким новијим иконама са свим противно, то јест, глава му је окренута на југ, а ноге на сјевер: па пита се јели то по духу наше православне цркве? Или је то све једно?); плаштаницу држе Јосиф и Никодим, али немају никаква натписа на главама, него онај с десне стране има главу замотану с турбаном, а овај с лијеве има главу са свим голу и ћелаву. Више спаситеља стоји му мајка, мало пригнута, са склопљеним на преима рукама, а код главе написано јој *мр ђу*, придржава је млади јеванђелист Јован, а иза ње клечи једна мирносица, која се нагнула на своје подбочене руке. Покрај крста, мало узвишено, виде се с једне и друге стране два анђела крилата, оба два с копљем у руци; а на крсту баш на пречаги, обавијен је трнов вјенац, мало подаље од њега висе шибе, с којима су шибили Христа; разумје се да је ту и трска са сунђером, којим су напоили Исуса,

кад је рекао, жедан сам; и копље чим су му ребра прободли, — Овдје су обје руке христове опружене, а нису прекрштене, тако исто и ноге па се виде оне ране и на рукама и на ногама, што су их гвоздени клинци учинили, кад је прикован био на крсту.

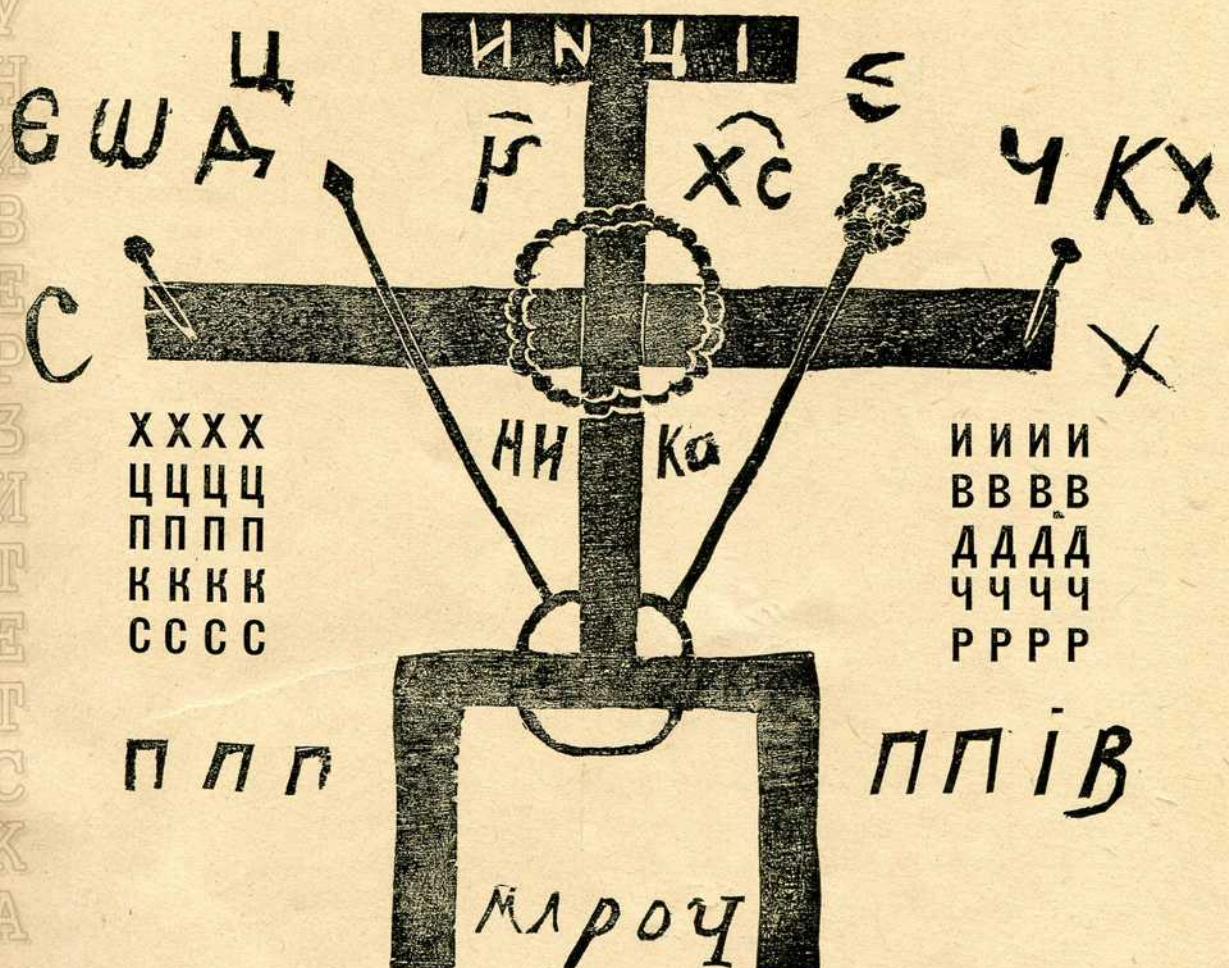
Антиминс је због дугога служења много истрвен, да се једва лица распознају; постављен је плаветним дебелим платном, и не познава се мјесто, да су у њему икад свете моћи зашивене биле. Жао ми је сад што нисам забиљежио, из које сам га цркве у Босни добио.

5) Овај, тако рећи, антиминс, има у висину 38 цм. а у дужину 67 цм. од бијелога је ланеног платна, ал је вином исполиван, да је сав пожутио, као да је у диму лежао; обшивен је модрим ланеним платном, што му служи као постава; и по шви судио би човјек, да га је мајстор шио.

Антиминс овај издава, или пуку сиротињу народа, који није могао међу собом сакупити толико пара (новаца), да зањ купи пристојни антиминс; што није могуће вјеровати, јер наш православни хришћанин радо прилаже свој новчић за црквене потребе; или издава крајњу глупост оних свештеника, који су се усуђивали толико година на овом комаду неосвећенога платна свету литургију служити; или неоправдану немарност дотичних архијереја, који су доуштали, или трпили. (ако су знали), да се на оваком прљавом парчету беза, безкрвна жртва Богу приноси.

Ево вам чудноватог описа, те бивше црквене светиње: на њој ништа штампа-нога нема, ама баш ни једнога светитељског образа; него по среди је руком и мастилом, од прилике овако, начињен крст:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Наравно није ни мислити, да су у њему свете моћи ушивене биле; а доста и она шиемена око крста никаква особитога значења немају.*)

- *) Ја мислим да имају ова слова значење своје и то у овом смислу:
- Ц и Є значи: Царица Јелена.
- Є и Х значи: Спаситељ Христос.
- Х Х Х Х значи: Христови хоругви християном хвала; или: Христос, Христос, Христос, Христос.
- Ц Ц Ц Ц значи: Цар (слави), Цар (небесних), Цар, (земних) Цар (и преисподних).
- Н Н Н Н значи: Поју, пошитају, поклањају сја подножију; или: Пречистија твоја длани на дрвје вознесе... покајаније ми даруј слезное помилуј мја Спасе и прости, помјани мја Господи во царстви твојем.
- К К К К значи: Крст крјепости Константину к вјерје; или: Крст хранитељ всеј вселенеј, крст красота церковнаја, крст царем

6) Доста добро сачувани антиминос, дугачак 70 цмет. а висок 55 цмет. постављен платном које наличи бојом на лимун, изнутра је на све четири стране

- држава, крст вјерним утврђењује.
- С С С С значи: Слово спасајет сего славјашим; или: Спас сотвори сјет сашање, или: Свјет Христов свјешити всјем, сила крестнаја, сила десници Вишиаго.
- В В В В значи: Велије веселије в него вјерјујуштим, или: Всјем вјерним возвраштењује в рај.
- Д Д Д Д значи: Древо дарујет дрвнее достојаније; или: Древо добро досада дяволу; или: Древо жизни и спасенија, древо безмертија, древо разума, древо прелубезно; или: Днес древо јависја, днес род еврејски погибе, днес вјерними цари вјера јављајетсја, дрва ради Адам испаде.
- Ч Ч Ч Ч значи: Честнаја чест чшришим шја чело вјском; или: Честни крсти, образ нео

WWW.UNILIB.RS

ошпивен црвеном свилом три прета ши-роком, и доста је мајсторски пришивена. Као што ће се из потписа видити, штампан је у Бечу 1743. Ево ћу навести одма и потпис, слова су врло лијена и читка, покрупна:

„Сий свѣтъ и Божественный жертвенникъ ѿже на гдѣждѣ Безкровноу Плоти и крове Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа По преданию свѣтлымъ константиноульскѣи. I. На печатѣхъ, Благословенный Блаженнѣйшаго Господина Господина Армена четвъртаго Божию Милостю Архиепископа Пикаваго, кѣхъ Сербокъ, Болгарскъ, полмордъ, Бояны, шквнъ полъ дѣна, ицѣлаго Имѣрка Парарха, лѣта шѣйгъ: (1743.) ко крестѣ.“

„Илиѣтъ крестъ свѣщеннодѣйткоаки ко хрѣмѣ“ (остављено празно мјесто да се напише храм цркве, па кашње је руком написано свѣто козиникаго, а даље нисам могао прочитати, јер је истрвено.)

„Свѣщеннодѣйткоаки“ одма даље руком написано: *Новоу грѣшныи Софронѣи Ишканикии Епископол . . .* (има још неколико ријечи, али ја их нисам могао прочитати, осим . . . ко хрѣмѣ свѣтаго, . . . па опет истрвено.)

Насред сриједи у первазу, па горњем мјесту насликан је образ Христов на убрусу, око њега два крилата анђела, који на обје стране једном руком држе висећи убрус; а према томе чак на доњој страни у первазу насликано је срце, около, њега у

писани и много именовани; честни крест древо пребогатоје; честни крест свесвѣати и свесилни.

РРРР значи: *Радијсја Христѣански род, радијсја креста образ, неописани и многиимениши; радијсја кресте свесвѣати и свесилни; радијсја хранителю жизни нашеја; или: Радијсја древо жизни, радијсја скиптре свѣати Христов, радијсја слава небеснаја, радијсја царѣј похваля; или: Реченому роду радости ради.*

ДЛРРЧ значи: *Мјесто, Лобноје, Рај, Обрјешен (крест) Человјеком.*

ЄЄД значи: *Јелена обрјеше древо.*

ЧКХ значи: *Человјеком крест хранителю.*

Уредник.

накрет четири шаке људске с претима; па и с једне и с друге стране клечи по један крилати анђеос са склопљеним рукама. Даље са свију страна у первазима насликане су оне ствари, с којима су мучили, или служили при распећу христовом.

У самом оквиру антиминосѣ, с десне стране на првом мјесту, види се човјечије лице с два крила; а повише главе наштампано је ѣк мат — ѡи; према томе мало по-даље унутра, сунце помрачено.

Испод тога на дну, глава воловска с роговима, с крилом, и с двије ноге избачене напријед; покрај главе наштампано ѣк лѣка.

С лијеве стране на горњем мјесту, орао је с раширеним крилима, отвореним кљуном, а језик исплазио; повише њега наштампано је ѣв Ішанъ; према томе изнутра стоји мјесец потављен.

Испод тога знака са свим на дну, лавска глава, али налик на човјечију, види се и ту једно крило, и једном шапом држи књигу, а натпис носи ѣв Марко.

Сад, као што се разумје, на сриједи је крст, доста поширок, па врху натпис ѡѣ, над пречагом ѡс—хс, испод пречаге нема ѡи ка, преко пречаге висн лавац, а покрај крета с једне је стране копље, а с друге треска с губом (сунђером). И с једне и с друге стране крета, баш испод сунца и мјесеца мало пониже, стоји по један велики анђеос с раширеним крилима, па сваки држи обадвјема рукама по једну дугу треску, или притку, која има на врху округли колут; у једном су колуту унакрет четири гвоздена клинца, не би знао друго што значи; и у другом су тако исто с црним капљама, ваљда означају ране.

У овом антиминосѣ лежи Христос с прекрштеним на прима рукама, около главе му ѡ-ѡ-и; плаштаницу држе Јосиф и Никодим с натписом имена око главе;

изнад Христа по сриједи стоји му мајка с натписом око главе *мр. др.* са раширеним рукама; до ње с десне стране *Мариа* *Иакока*, до ове *Мариа* *Магдали.* — а с лијеве стране изнад ногу христови сам *Иованъ*, сви с натписом.

Још има на дну у истом оквиру једна боца зачепљена, и мангала или саксија за ватру.

Врло лијепо познава се повише убруса Христова мјесто, гдје су зашивене биле свете моћи, али их сад ту нема.

7) Овај је антиминос на жутој свили штампан; има у висину 48 цм. а у ширину 63 цм; образи красно су насликани. Осим четири јеванђелиста, и онога, што је најпотребније, не види се у њему никаквих других шара; — баш за то што је прост, допада ми се, од свију до сад описаних, најљепши и најпристојнији.

На највишем мјесту по сриједи, стоји наштампано ово: „*Азъ шлю а сердце мое кдичъ*“. Испод тога: *пѣни пѣний, глава е. гх. к.* Испод овога написано је у полукругу изнад крета, „*Благошкрази Юиф г' дрѣа шель пречнотое тѣло ткоа, Пашрианицю шнотю шекникъ, и конали, ко гротъ нокъ покрнкъ положи.* ∞

Испод тога полукруга одма протеже се крет по широки с натписом *І. Н. Ц. І.* с једне је стране крета копље, с друге је стране трска са сунђером, а око пречаге обавијен ланац (ваљда трнови вјенац) и на оба краја пречаге висп по једна метлица.

Мало ниже доле покрај крета види се мајка божија са раширеним рукама, и натписом *мр.-др.* а до ње с десне стране *Иованъ* *Евметъ*, а с лијеве стране *Мариа* *Магдалина* држи у рукама, чашу с миром са заклопцем, а до ове *шашна*, са опруженом шаком на прсима. Плаштаницу држе *Иовифъ* код главе, *Никодимъ* код ногу. Христос лежи с рукама опруженим, а око главе виде се писмена

О. С. Н. на рукама и ногама виде се ране од гвоздених клинаца.

Први јеванђелист Матеј насликан је на свом мјесту, али без икаква натписа: десним прстом показује на јевађеље, а од лијеве руке види му се само шака уздигнута, и раширени прсти; покрај њега стоји један младић, дивит са умоченим пером у мастилу, и посипач. — Испод њега на дну, свети Лука, такође без натписа, држи перо у руци, и пише у отвореној књизи, а повише књиге види се воловска глава с роговима.

С друге је стране, на горњем мјесту, јеванђелист Јован без натписа, држи у десној, од лакта уздигнутој руци перо, а лијеву наслонио на отворену књигу, те му се виде прсти; а покрај десне руке стоји му орао, у ког се он загледао. — Испод њега је на дну јеванђелист Марко без натписа, држи у лијевој руци затворену књигу, и у њу се загледао, а десна му се рука не види; за њим је лав, али лица човјечија.

Испод плаштанице, као на плочи гробној, стоји овај натпис: „*Жертвенникъ кожнотканный икащанный токершиа чрез салое Божитвенное Сказанно-дѣйткн, шкщаннъ Божитвенное благодатю ке икаташ и жикоткорашагш Дѣха илиѣткъ клитъ икащннотдѣйткати ко хралткъ*“ (остављено празно мјесто да се напише храм цркве.)

„*Сказаннодѣйтковикъ пршкщанннмиъ Господноткъ* (остављено мјесто празно, да се стави име јепскопа) *прикопакнмиъ Епикопоткъ Бачкиоткъ, Сигедни. Елар. Нокко-Садкиоткъ же и Солкоркиоткъ дне — мѣти — лѣта Господна мѣ —* (даље празно, ако буде више која година, да се може дометнути, као што се види из сљедећега, мало ниже испод овога, натписа штампаног).

„*Изшкраниа нго Тѣпъ Штронитъ шноташнмиъ и иждикеннн конитъ, пршкщанннй Господноткъ кнларноткъ Паклокиткъ, прикопакнмиъ Епикоптъ Бачкитъ, Сигедникитъ, Еларикитъ, Нокко-Садкиоткъ же и Солкоркиоткъ, лѣта Господна мѣти (1751.) Епикопткочаннн же конш лѣта кѣ, при-*

мощникъ же типъ его цркви кадедринной вкатиго клико-
либунки Гшргла иже къ покомъ гдѣ ко еке изшкря-
жатиа Антиминимъ егда ижда ихъ контребѣтъ.“

Антиминс је постављен модрим пла-
тном, које је на више мјеста, ваљда од
влаге изједено. Не познава се мјесто, да
су у њему свете моћи зашивене биле.

На дну пак стоји записано руком:
Одкуши же Господи раба божија антиминс

Симо Јелица и Перо Митрић и Лазо Дуг-
њак. Писа Илија и Радич и ња Јереј Симона.

Сви ови, и још много други стари,
измјењени су новим антиминсима, и пре-
дани дотичним црквама, а освећени су од
митрополита сарајевског г. Ђорђа Никола-
јевића, и уложене свете моћи у њи, а они
стари чувају се у архиви конзисто-
ријалној.

Д. Б. М. Ђ. Н.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.

Пише В. Ђ.

(Свршетак.)

Свијем нам је познато, да су за боље обрађи-
вање земље и успјешнији рад од пријекве потребе
и бољи пољопривредни алати и машине. У на-
преднијим земљама има тијех доста и дневно се
усавршавају све у ту цијељ, да се радови боље
и лакше изведу а вријеме и новац уштеди. Ми
се на против служимо још алатима, којима се
ни из далека не могу извршити пољопривредни
радови онако, како би требало. Узмимо само за
примјер наш дрвени плуг, у који запрежемо по
три до четири пара волова, па ипак не само да
нијесмо кадри ваљано удесити дубљину, ширину
и превртање бразде, већ много дангубимо на самој
њиви углављујући сад један сад други клинчић.
Како је са плугом тако је и са осталијем нашим
алатима. Многих врло потребних иначе простих
пољопривредних справа у већини случајева и
нејмамо, већ радимо како смо од оца научили не
осврћући се на то, што нам је рад непотпун и
дангубан. Између осталијех примјера навађамо
само вијање овршеног сјемена, које нам по неко-
лико дана лежи на гувну у хрпи, чекајући по-
десан вјетар да га лопатом ни потпуно од пљеве
а камоли од љуске и корова очистимо. Наравно је
да морамо тако радити кад је вјетрењача, која
се за мали новац може набавити, потпуно непо-
зната у многијем нашим крајевима. Тој незгоди
могла би у неколико помоћи земаљска управа ра-
зашивањем ваљанијех справа и алата појединијем
општинама на углед, заштивом, као што већ реко-
смо, пољопривредна друштва па и свештеници
штивом, да у првом реду опшћину радиши бољим ала-

тима и справама, па да шако увјере тежака о ве-
ликој користи њиховој.

Има заната и справа, које појединац може
лакшо набавити, но има и таквих, које истина
нијесу скупе, но узевши с једне стране лоше
материјално стање наших тежака а с друге
стране и ту околност, да има справа, од којих се
једном могу послужити више кућа (као вјетре-
њача, тријер или справа, којом се прочишћава
житно сјеме, које ћемо сијати, од кукоља и
осталог корова и т. д.), било би врло добро да
свештеници настоје сложити више кућа, па да
заједнички набаве такову корисну справу, којом
би се могли заједнички у лијепом споразуму
служити. Такова и слична корисна мала удру-
жења неvjерујемо да би ико могао лакше укори-
јенити и одржати у нашем народу него ли наше
свештенство.

Кад је већ споменуто удружење не можемо
пропустити а да се овом приликом не дотакнемо
једне врло важне особине нашег народа, која на
жалост у пошљедње вријеме, кад је баш најпо-
требнија, почиње слабити а то је *домаћа задруга*.
Сви знамо да је један прутић лакше пребити него
ли снопић прућа; знамо да се сложним радом све
постигне а неслога да разруши и најтврђу кућу, а
знамо и дневно виђамо, да су сви чланови једне
задруге раздијеливши се једном пропали и оси-
ромашили, јер се осамљени, ослабљени и истро-
шени убитачним парничењем нијесу могли одр-
жати. Тијем приликама често се деси да аге
повуку најбољи крај на најјевтинији па и зако-

Унити начин те некадања кметска земља постане беглук а задругари, који би — да су у слози живјели и ваљано радили — били у стању да постану своји сопствени господари, нијесу више ни кметови већ туђи најамници. Без да дуљимо из ово неколико ријечи просуди и сам од какове је велике користи задружно живљење једне породице по њезин привредни напредак, па с тога употријеби сав свој свештенички уплив на то, да спријечиш распадање кућних задруга и да у zgodним приликама лијепијем савјетима и поукама учретиш кућну чељад у заједници.

Вели се: вријеме је злато и ваљда се не може ни на једно занимање ова изрека тако zgodно примјенити као на пољопривредни рад. Та сама божја природа је свакој биљци одредила вријеме у које почиње њено рашћење а у које њено сазријевање, па како је код биљака, тако је и код животиња. Ово није само код биљака и животиња, које се без човјечије неге слободно развијају, већ разумије се и код оних, које је човјек припитомио и добром негом облагородио у ту цијељ да му дају што већу корист. У пољопривреди морамо се дакле обзирати на неумитне и неспромјенљиве природне законе па с тога и све радове предузимати тачно у оно вријеме, које нам је природа означила, јер ће нам се у противном случају љуто осветити. Кад и кад један дан па и мања дангуба кадра је да нас оштети, да проузрокује лошу жетву, шта више да нам скоро сазрио усјев потпуно уништи. Сви ми то знамо, да успјех у пољопривредном раду одвећ зависи од тога, да ли је земља у вријеме обрађена, сјеме у вријеме посијано, усјев у вријеме обрађен, пожњевен и т. д. па ипак често гријешимо било из лакомислености и лијености, било ушљед штетних обичаја, који су још од прије старији свештеници, можда своје користи ради одомаћили у народу а који иначе нијесу ни с којег гледишта па ни вјерског оправдани. Мислимо на празновање *онијех светаца*, који нијесу црквом признати као заповједни а које иначе не славе ни поједине породице као своје крено име. Не би се тога предмета ни дотакли, да празновања таквих светаца у нашем народу нема у толиком броју да, кад би се недјељним и заповједним свецима додао и њихов број, не остаје за рад скоро ни једна трећина године. Да је тако увјериће се сваки, ако узме у обзир да које жене, које људи, у овој или оној околици празнују и

пр. свеце као што су: Врачеви, Вериге св. Петра, Трифун-дан, Каралампиију, Јевдокију, Мученике, Алексија челољјека божјег, Јеремиију, Вартоломију, Јуду, Прокопија, Огњену марију, Пантелију, Анђелину, Христов Убрус, Богородичин појас и т. д. и т. д., јер да их све рећемо било би их до 70 словом седамдесет на броју осим младих петака, 12 петака пред и послеје 12 великих пријаника, петака пред и послеје сваког празника оног дана у току цијеле године, у који је пало Усејекованије, четвртака од Ускреса до Спасова, па још времених дана, коњских четвртака, мишијих субота, вучијих уторака и т. д.

Запета траљаво стоји с радом, кад се на све то осврнемо и кад знамо да нијесмо кадри да ведримо нити да облачимо, већ да нам и оно мало радних дана врло често одузме неповољно вријеме за рад. Да је празновање такијех светаца врло штетно по наш народ одобриће сваки, који зна да већина такијех светаца пада у пролетње и љетње мјесеце, кад тежак управо не зна од силна посла, на који рад прије да се одлучи.

Једну околност морамо ипак с радошћу констатовати а та је, да народ у неке незаповједне свеце премда не ради себи, ипак ради бесплатно другима т. ј. својим пријатељима, који не располажу са многобројном кућном чељадом, па нијесу у стању да на вријеме рад обаве или сиромасима, који немају стоке да земљиште узору, додрљају и т. д. Ово је врло лијепо јер треба један другом да притичемо у помоћ, но у већини случајева не радимо ни себи ни другом већ проповодимо скупоцјено вријеме у беспослици.

Као год што је дужност нашег свештенства да настоји око тога, да се у недјељне и црквом одређене празничне дане не ради, већ проводи вријеме у молитви и добријем дјелима, исто тако треба што више да настоје око тога, да одуче народ од празновања незнатнијех светаца; јер празновањем истијех не само да наш народ трпи материјалне штете, већ пропада и морално. У такве дане не држи се служба божија, не иде се дакле у цркву на молитву, па чим се бави тада наш сељак? Лежи и привикава се лијености или тражи друштва по хановима, троши паре, привикава се пијанству и нарушава своје здравље. При свем том што је тако, ипак има и сада свештеника, који, не мислећи на пошљедице нерада, ипак, можда из какве своје користи а можда и из незнања, не само да не искорењују из на-

рода тај штетан обичај, већ га се и сами придржавају и у народу одржавају. Такове свештенике молимо да у интересу народа зрело просуде о свему до сад наведеном а уз то их опомињемо још и на окружнице нашијех архипастира, који, бринући се за своје стадо, не могоше пропустити а да и у том правцу не упуте свештенство, како да поучи свој народ. Поменуће окружнице биће познате нашем свештенству но ипак не можемо пропустити а да и из једне и друге не наведемо неколико ријечи. Зар нијесу јасне ријечи нашег опште љубљеног архипастира добро-босанске митрополије: „Гријех је радити у дане недјељне и празничне, а гријех је опет не радити у дане радне или тежатне“ (види „Источник“ од 1887. стр. 28.); зар нам се у окружници нашег херцеговачко-захумског митрополита уз лијепу поуку и набрајање онијех светаца, које ваља сваки да празнује, не вели још и ово: „Напротив, ако нема заповједног празника, него је какав *незаштани свештан*, кога христјани а највише жене празнују и не радећи ништа у лијељности вријеме проводе, нека их свештеник поучи сваком приликом у цркви, на дому и у путу, да света мати православна црква разријешава да се тијех дана — Бога молећи — може радити.“ (види Б. Х. Источник од 1890. стр. 104.)

Можда нам неки не ће одобрити ако споменемо да и са славом креног имена сувише прећерујемо. Мислимо празновање креног имена по три и четири и више дана. Та зар своје крено име не можемо достојно прославити и извршити све оне краене обичаје, који о креној слави постоје, у једном или два дана, кад се сви ти лијељни обичаји и онако у очи празника и на сам празник у главном изврше а остали дани прећу у обично пијанчење, које се врло често сврши рђавим пошљедицама. Ово је факт, а не може порећи нико ни то, да се сиромашни сељак ушљед великог трошка, који га постигне у тијем и сличнијем приликама као при свадби од више дана, често баца у наручје кајишара и варалица, који их доведу до просјачког штапа. Сем тога колико се драгоцјеног времена тијем приликама у тамам прохарчи а забације посао, који не трпи одгађања. Угријане главе од ракије не сјећају се тога, али зато трјезна осјете неизбјежне рђаве пошљедице. При свем том ипак нас има, који баш у оно празновање од *више дана* полажу велику вриједност, држећи, да кад би се слава свела на

дан, два, да би временом са свијем нестало празновања. Ко тако мисли, тај с једне стране прећерује а с друге не рачуна са временом, у којем живимо. Светковање креног имена ушло је тако у крв нашег народа, да је не могуће ни замислити Србина без креног имена и док он живи живјеће и крено име. Да се крено име држи стара се дакле и сам народ а учвршћује га у том и његово свјесно и ваљано свештенство, као и сваки свјестан Србин. Но при свем том бојати се другог нечега а то је да под *данашњим* тешким околностима, под *новим* теретима а *старим* начином рада и старим обичајима, који су данас премда исти ипак скупљи, не посрнемо материјално и тада — тада ћемо *опети славити своје крено име*, али како? Рачунајмо дакле са временом, славио своје крено име и чувајмо га као очи у глави, али крено име а не пијанку, која се уз њега два, и три и више дана надовеже.

Из свега до сад наведеног видимо, да свештеник има доста прилике и начина, да ради на унапређењу пољопривреде у нашем народу. Истина за сад је све то тешко с потпуним успјехом и у оној мјери извести, у којој би се жељело. Тешко је прво ушљед тога, што је неуког и на стари начин рада привикнутог тежака мучно склонити на какову новотарију а друго, што је већина наших свештеника такођер научила исто тако радити, као што раде и сами тежаци, јер ни они нијесу имали прилике да чују па да виде бољи начин привређивања. Но узевши у обзир, да нам је данас могуће доћи до стручних ерских пољопривредних књига и листова, којим се свештеници могу користити, држимо да се добром вољом ипак и сад даде нешто постићи. Кад се једном почне дијете већ у основној школи упућивати на напреднији начин рада, моћи ће и свештеници успјешније радити на том пољу, јер ће имати пред собом људе, који су се из малена привикавали на бољи рад. Успјех при том биће тијем сигурнији, ако свештеник споразумно са учитељем ради.

Још једна околност, која нам дава наду, да ће свештенство развити успјешнији рад око унапређења пољопривреде у народу јесте то, што су претпостављене власти, имајући на уму важност пољопривреде по овај народ и по само свештенство увеле и у нашем богословском заводу у Рељеву предавање пољопривреде, којим се пружа младићима колико могуће више теоре-

тичног и практичног знања у напреднијем привређивању. Имали би једино то примјетити, да би добро било, кад би се богословска младеж у својијем слободним часовима бавила још више практичним радом, па ма то било противно онима, који заборављају да је наш сеоски свештеник у

Босни исто толико тежак колико и свештеник. Младићи, који из богословског завода у народ долазе треба да у заводу стечено знање даље усавршавају и да га сваком приликом употребе на корист и срећу народа, из којег су поникли.

Релево на Видов-дан 1891.

Апостолски мужевина.

Увод.

Мужевина апостолским називају се они св. Оци васељенске цркве, који су научивши се вјери Христовој од самих Апостола, дијелили с њима посао проповједања еванђеља и списима својим међу људма распростирали свјетлост истине Христове. Списи или дјела тих св. мужева имају за доцнија времена цркве Христове врло велику важност. Мужевина апостолски бијаху очевидци дјела апостолских, која су на себи носила дух Христов; они бијаху стални слушатељи живих наставлења самих Апостола, а та наставлења служила су чистим извором, из којег су мужевина апостолски позајмљивали за себе и за друге духовну просвјету. Тако апостол Павле говори Тимотеју, својем ученику: *Што си чуо од мене пред многим свједоцима, оно предај вијерним људма, који ће бити кадри и друге научити.* (2. Тим. II, 2.) То што се знаде о апостолу Павлу и његовим ученицима, св. Иринеј говори и за друге апостоле а нарочито за Јована, који је живио више него други апостоли: „Њему долажаху презвитери, да чују наставлења.“ То се зна о апостолу Марку, који, живећи у Александрији остави иза себе као неки расадник великих учитеља. Исто се то може односити и на остале апостоле: мјеста, гдје су они живјели и учили, бивала су училиштима и расадницима мужевина апостолских.

Мужевина апостолски подражаваху ревности апостолској у распростирању и заштићавању истине Христове. Пошто су унутрашњи непријатељи цркве Христове собом уносили раздор међу посљедоватеље Христове, то су се мужевина апостолски преимућствено старали о сјединењу вијерних под управом пастира — прејемника апостолске власти. Мужевина апостолски у казиваху на учење св. Апостола, као надахнутих пропо-

вједника воље Божије, на учење, које су они не само читали у списима апостолским, него и сами слушали од апостола. Као што се учење апостола састојало не у *одабраним ријечима људске мудрости, него у јављању силе и духа*, тако су и списи апостолских мужевина проникнути били истима својствима учења апостолског; они такођер дишу простотом и искреношћу, снажни су силом истине. Сама спољашња форма тих списа врло је проста; они су писани у облику *писама* или *посланица*.

Слабо је сада познато писаца и писаца из доба мужевина апостолских. До нас су допрли списи ових апостолских мужевина: св. Климента, Игњатија Богоносца, Поликарпа, Јерме, Варнаве и Папија.

1. Св. Климент Римски.

Св. Климент бијаше родом Римљанин. Родитељи његови Фауст и Матидија бијаху незнабожци знатног рода. Св. Климент имао је два старија брата-близанца: Фавстина и Фавстинијана. С почетка се та породица наслађивала срећом; но та срећа буде наскоро помућена. Фавстин имађаше брата, човјека развраћена. Обманут љепотом Матидијином, стаде ју склањати на прељубу. Цјеломудрена жена не хтједе себе обезчастити гнуслим овим преступом: она се свакојачко противила гнуслим предлогу сластољупчевом, но о том ништа није спомињала мужу. На пошљетку одлучи она, да се сакрије испред очију саблазнитељевих. Да оствари ту замисао, послужила се она пријеваром (Она саопшти мужу свом, да је у сну видјела часнога старца, који јој рече, да ако она не оде из Рима на 10 година заједно са својим синовима близанцима, то ће умријети заједно с њима изненадном смрћу. Уплашен Фавст, желећи сачувати живот љубазне жене и дјеце, спреми лађицу и све што бјеше нужно за пут и оправи Матидију са два сина близанца у Грчку

у град Атину. Најмлађи Климент још са свим мален остаде с оцем у Риму. Послеје неколико дана пловлења по мору подиже се страшна бура, лађица се разби о стијену и сви који бијаху на лађици потонуше. Матидија се спасе на једној дасци од разбите лађе и најпослије буде бачена на неко острво на страни Азиској; становници тога острва с учашћем предуеретоше несретну Матидију, а жена једног погинулог лађара понуди ју, да дође у њезин дом. Несрећа сроди ове двије жене: оне су навикле једна на другу, радиле су заједно и тјешиле једна другу. Тако је Матидија проживила на острву 24 године, оплакујући погибељ своје дјеце и преносећи се мишљу у далеку отаџбину — Рим.

Међутим синови Матидијини, Фаветин и Фаветинијан, Божијом вољом, такођер се спасоше и не утопише се. Њих узеше морски разбојници на своју лађу, одвезоше их у Кесарију Стратонијску и тамо их продадоше некој жени по имену Јуети, која их је васпитала као своју рођену дјецу и дала их у школу, гдје су се упознали са грчким наукама. Овдје су они слушали проповијед о Христу и примивши вјеру Христову пошли за апостолом Петром, који је проповиједао Еванђеље у тој страни.

Муж Матидијин Фауст, сазнавши за несрећу, која је постигла његову породицу, обишао је готово сав тадањи свијет по мору и по суву, но супруге своје не вађе. Паде у очајање, те се не хтједе ни враћати кући, него обухавши на се сиромашко одијело, стаде се скитати по туђини, ником не говорећи о свом положају, имену и роду. А дјечак Климент, постигавши већ савршени узраст и свршивши науке, стаде дубоко размишљати о свом удесу: ево већ 24 године, како му матере нема, а 20 година како га отац остави. У то вријеме допре до његових ушију глас о доласку Христову. У Клименту породи се жеља, да оде у Јудеју, мјесто проповједи Исусе Христове. У вријеме пловлења приспије лађа у Александрију, гдје је проповиједао апостол Варнава. Одавде отплови Климент у Кесарију Стратонијску, гдје је проповиједао апостол Петар. Крети се од њега и пође с њим заједно с другим ученицима, међу којима су била и његова старија браћа — Фаветин и Фаветинијан. Но браћа нису познала један другог. Међу тим лађа стигне до тог самог острва, на ком је живјела мати Климентова Матидија. Кад се апостол Петар прибли-

жавао граду, то на градским вратима спази остарјелу Матидију, која је просила милостињу. Апостол је већ путем дознао о пријашњем животу његовом и о судбини његове породице. Ступивши у разговор с Матидијом и саслушавши жалосну историју њезиног живота, сазна Апостол, да је она мати Климентова и рече јој: „Ја познам твог најмлађег сина Климента, који је сада овдје самном.“ При тој радосној вијести Матидија мал' те се не лиши живота: она обамрије. Петар је подиже и поведе собом у лађу. Климент, који им иђаше на суерет, удиви се, кад с Апостолом заједно угледа и не познату жену. Матидија, погледавши на Климента и примјетивши, да је налик на оца, упита апостола Петра: „Није ли то син мој Климент?“ Апостол потврди, да јест. Матидија паде око врата сину. Голема бјеше радост матере и сина, који се тако изненада састадоше послје много година. Матидија пође за апостолом Петром. Ускоро Фаветин и Фаветинијан познаше такођер матер своју и брата Климента.

Послије некога времена, апостол Петар стаде се с човјеком благородног изгледа, но у сиромашној, изношеној старој одјећи. Из причања његовог дозна апостол Петар, да је он муж Матидијин и рече му: „Ако узвјерујеш у једног правога Бога, који је створио небо и земљу, то ћеш на мах угледати жену и дјецу своју здраве и чиде.“ Наступи ганљив састанак Фавста са својом породицом, за коју је држао, да је више нема. Фавет прими крштење и заједно са својом супругом проведе последње дане своје у Риму.

Кад је апостол Петар приспјео у Рим, св. Климент постаде његовим неразлучним сапутником и поче с Апостолом дијелити сваки труд и оскудицу. Пред своју мученичку смрт рукоположи апостол св. Климента за епископа Римског. Климент је пасео Христово стадо врло брижљиво и обратио је Христу мноштво људи, не само из простог народа, него и из угледних и одличних грађана Римских. Једном у вријеме Пасхе, кретио је он на један мах 424 човјека. Свакако знаменито дјело Климентово је то, што је он у Риму изабрао 7 брзошпеца, који морадоше записивати подвиге и дјела св. мученика, који страдаше за вјеру у Христа, чему имамо благодарити да су списи о тим подвизима дошли и до нас.

Ревност Климентова за вјеру Христову подигла је против њега непријатеље. Климент буде послан к императору Трајану (98.—117. године),

У који заповједи, да се он отпрати у заточење, у пусто мјесто — Херзонес на обалама Понта (данашњи Крим). Дошавши на мјесто прогонства, нашао је тамо св. Климент више од 2000 Хришћана, који бијашу осуђени на тесање камена у горама. Тај је посао запао и Климента. Каменоломи, у којима је ваљало св. Клименту да ради налазили су се близу града Корзуна или Херзона (недалеко од данашњег Севастопоља). Долазак св. Климента врло је утјешно прогнанике. Он је вољно радио заједно с другима, утјешавао их душеспасителним бесједама, а тако исто учинио је он више чудеса. Тако, једном, сазнавши да да нема воде, почео је он, по упуству Божјем, на једном мјесту копати земљу. На скоро појави се извор чисте воде, и од тога извора постаде читав поток. Глас о том чуду распростре се по цијелој околици, и народ многобројно стаде се скупљати да види ту чудесну ријеку и чује благодатно учење св. Климента. Многи повјероваше у Христа и крстише се. Народа је долазило толико, да се је сваки дан крстило по 500 људи. За једну годину дана број обраћених у вјеру Христову у Херзонезу тако је нарасто, да је било подигнуто 75 цркви и порушени били сви незнабошки храмови. Тако с доласком св. Климента цијела околина претворила се из незнабошке у хришћанску.

Сазнавши то, император Тројан подигне гонење против херзонеских Хришћана. Св. Климента метнуше у лађу те га са сидром о врату утопише у црном мору. Тако с њим учинише за то, да ученици његови не би могли наћи тијела његова. У вријеме царавања грчког императора Михајила III. св. моћи Климентове нађоше на морској обали св. браћа просвјетитељи Славена Метод и Ђирил, те један дио истих пренешен је у Рим. Свету главу Климентову пренио је св. равноапостолни руски кнез Владимир у Кијево, гдје је она спремљена у Десетинској цркви,¹⁾ и овдје се она чувала до најезде Татарске.²⁾

Св. Климент написао је *двје посланице Коринћанима* и *двје окружне посланице цијеломудреним — невиним — дјевицама* (дјевственицама). Ти списи св. Климента запечаћени су духом ученика апостолског, а преимућетвено духом

апостола Павла. Климент често говори ријечма апостола Павла, умјесто да говори својим властитим. Жива љубав према Искупитељу, којом се одликују посланице апостола Павла, све се више опажа и у списима Климентовима. Љубав његова према браћи изражена је у чврстом, но кротком обличењу обманутих.

Прва посланица св. Климента Коринћанима је драгоцјени споменик учења мужа апостолског. Посланица ова написана је послѣ Дамицијанова гонења (97. год.) услѣд немира, који се породише у Коринтској цркви. Ти немири појавише се услѣд тога, што су неки, по гордости и завиести, стали себи присвајати првенство у цркви. Ти хрђави људи образовали су из себе партију и стадоше лишавати власти оне, који ју добише по чину цркве; они се стараху да разруше поредак црквени и истицаху сумњу чак и односно догмата о васкресењу мртвих. Не налазећи средстава у својој цркви, да би њима прекинули опасан неред, угледнији чланови Коринтске цркве обратише се с молбом за помоћ цркви римској, и св. Климент од стране цијеле римске цркве посладе опомињући посланицу Коринтској цркви.

У посланици својој Климент прије свега указује на извор, из ког су поникли међу њима немири — на гордост: „*Једе, ти, угоји се, удобља и одрече се вазљубљени*“, говори им он ријечма Мојсејевим (V. књ. Моје. 32, 15.) те наставља: „Сад су базчастни људи устали против часних, ниски против знаменитих, глупи против разумних, млађи против старијих.“ Показавши пагубне посљедице надуте завиести у примјерима, и међу осталим у Датану и Авирону, позива покајању и смирености а особито указује на Господа, напомињући апостолску вјеру у Сина Божја и св. Духа. „Жезао величине Божје, вели он, Господ наш Исус Христос, није дошао у блијеску великољепља и славе, премда је то могао, но у смиреном виду, као што је о Њему предказао Дух свети.“ Затим обраћа пажњу на неограничену благод Творца и Промислитеља, који је устројио у свему извјестан поредак. Даље описује (чин) ред, који је установио Господ и Апостоли. „Све што нам је заповједио Господ, дужни смо чинити у реду, у опредјељења времена. Он је заповједно свршавати приносе у Евхаристију не случајно и не без поретка, но у опредјељења времена и часове. Тако исто и гдје му је по вољи да се свршује и ко да му свршује све то, сам

¹⁾ Цркву ову сазидао је кнез Владимир, а десетинском прозвана је она за то, што је он истој за издржавање њено даровао десетину својих прихода. Рушевине те цркве још се и данас виде. Прим. преводичева.

²⁾ Која пада око године. 1224. Прим. превод.

је одредио највишом својом жељом. Првосвештеницима дано је њихово служење, свештеницима назначено је њихово мјесто, свјетовник је обавезан својим свјетовним правилима. Христос је послан од Бога, Апостоли од Христа. Једно и друго произашло је у правилном поретку по вољи Божијој. Апостоли су проповиједали по селима и градовима: прве вијерне, по духовном испиту, постављаху за епископе и ђаконе онима, који ће тек да приме вјеру. Апостоли су знали од Господа нашег Исуса Христа, да ће бити раздора ради епископства. Из тога самог узрока они, унапријед потпуно сазнавши, поставише горе означене служитеље и тим предадоше правило преемства, да би онда, кад они, умру, други испитани људи, примили на себе њихову службу.“ Затим савјетује онима, који нарушише у цркви мир, да одустану од својевољства, а здравомислећима да буду снисходљиви.

У другој посланици Коринћанима св. Климент поучава, да нам такођер треба помишљати о Исусу Христу, као Богу, као о судији живих и мртвих. „Овдје је изображена природа Духа Божија и дјела Његова, као осветитеља срцаца: „Дух овај свет је и праведан; Он исходи од Оца, Он је — Његова моћ, Његова воља, а у Њему се јавља пуноћа славе Његове.

Св. Клименту се приписују још *двје окружне посланице к дјевственицима*. У првој од њих похваљује се дјевичански живот и показује се, шта исти значи: „Дјевство (невиност, цјеломудреност), вели он, састоји се не само у једној тјелесној чистоћи, ваља да и срце буде чисто.“ Друга посланица садржи у себи правила и настављена (упуства) за подвижнике дјевства.

II. Св. апостол Варнава и његова посланица.

Премда је св. Варнава био апостол, но пошто позната под његовим именом посланица није црквом примљена у канон богодухновених списа Новог Завјета, то се она убраја међу дјела апостолских мужева, а сам апостол — у мужеве апостолеке.

Св. апостол Варнава, који се с почетка називао Јосифом или Јосијом, родио се на острву средиземнога мора Кипру. Родитељи му бијаху богати Јевреји, из племена Левијина. Они послаше млађаног свог сина у Јерусалим, да се изучи у знаменитог тада законо-учитеља Гама-

лила. Заједно с њим учио се ту и други млади Јевреј — Савле, с којим се Јосиф врло пазио.

У само то вријеме Спаситељ је започео своју проповијед. Он је дошао из Галилеје у Јерусалим, а силан народ ишао је за њим, желећи чути ријеч Његову и видјети чудеса, која је Он чинио. Јосиф је тада упознао Спаситеља, био је свједоком многих чудеса и завољевши Господа од свег срца постаде учеником Његовим. Предања говори, да је Јосиф дошао сродници својој Марији, матери једног од ученика Спаситељевих, и рекао јој: „Дођи и види Онога, кога су Оци наши жељели видјети. Пророк Исус од Назарета Галилејскога учи у храму и чини велика чудеса, и многи мисле, да је Он очекивани Месија.“ Марија се одмах диже те пође у храм, гдје је тада учио Христос. Она паде к ногама Његовима и завапи: „Госпode, ако сам нашла благодат пред Тобом, потруди се у дом слушкиње твоје и твојим доласком благослови моје домаће.“ Господ Исус, видјевши вјеру њену, уђе у дом њезин и благослови све, који су се налазили у њему. Од тада је млади Јосиф непрестано ишао за Исусом Христом. Кад је Господ изабрао 70 ученика и заповједио им да проповиједају ријеч Његову, Јосиф је био у броју њиховом, а Апостоли га почеше називати *Варнавом* што значи *син уијесе*. Тако га назваше, као што предпоставља свети Јован Златоуст, зато, што је имао особити дар, да тјешу бједне.

Послије вазнесења Господња, кад су Апостоли испунивши се Духа светог, заједно живјели у Јерусалиму у слози и љубави, тада Варнава, продавши имање своје донесе новце Апостолима те је с њима заједно проповиједао ријеч Божију. У то вријеме, као што вели предање, често се он састајао с пријашњим другом својим Савлом, који је презирао вјеру Христову и гонио вијерне. Варнава је врло жалио на упорност Савлову и настојао је да га обрати. Но Савле га не хтједе слушати, хулио је Христа, одобравао убиство првомученика Стевана и шта више изградно је у првосвештеника, да су му издали налог, да прогони вјерујуће и у другим градовима, те да их предаје суду. Често Варнава плакао је ради упорности бившег свог друга, ког је он нежно љубио, те је молио Бога, да му просвјети душу свјетлошћу истине. Познато је, како је Господ на чудан начин обратио Савла, кад је он ишао у Дамаск. Варнава се састане с њим

кад је Савле већ био обраћен и дошао из Дамаска у Јерусалим. Савле је настојао, да се придружи ученицима, но они му не повјероваше сјећајући се, како је он гонио цркву Божију и не знајући о његовом обраћењу. И Варнава, спазивши Савла, рече му: „О Савле, хоћеш ли још дуго бити хулитељ Христов, и прогонитељ вијерних слугу његових? Зар ћеш се још дуго противити Тој тајни, о којој су предсказивали пророци и која се је сад испунила ради нашег спасења?“

Тада Савле припаде ногама Варнавиним и кроз плач прозбори: „Прости ми учитељу правде! Сад сам спознао истину онога, што си ми говорио о Христу. Сада исповиједам Онога, кога сам хулио и називао сином човјековим, исповиједам Га Јединородним Сином Божијим.“

Одма за тим приповиједао је Савле Варнави о свом обраћењу и Варнава весео доведе га Апостолима и приповједа им, како се Савлу јавио Господ и како је гонитељ вјере од тада постао равносним служитељем Христовим.

Ријеч Божија брзо се распространила; само гонење помагало је тому, јер они који повјероваше расијаше се по свим градовима и свагдје проповиједаху еванђеље Јеврејима; но неки Кипрани и Киринејци почеше проповиједати и Јелинима у Антијохији Сирекој. Господ им поможе и врло многи житељи Антијохије повјероваше. Апостоли сазнавши то, послаше Варнаву у Антијохију, да би у вјери утврдио новообраћене; јер, као што вели св. Писмо, Варнава је био муж добродјетелан и пун св. Духа и вјере (Дјела ап. XI, 24.). Господ је благословио труд његов, и број вјерујућих растао је с дана у дан. Варнава позва у помоћ свог друга Савла. Они су се заједно трудили и провелише годину у Антијохији, гдје су се новообраћени први почели називати *Хришћанима*. У то вријеме бјеше глад у Јудеји; Антијохијски Хришћани сабраше колко могоше новаца, те послаше Варнаву и Савла с том припомоћи страдајућој браћи. Апостоли испунивши заповијед повратише се у Антијохију. По том, кад је Савле или Павле постао апостолом међу незнабошцима, Варнава се заједно с њим дуго трудио, проповиједао у многим градовимаа мале Азије, и често трпио гонења и уврједе. Затим, кад је Павле с учеником својим Силом отишао у Дервију и Листру, св. Варнава, узевши ученика Марка отплови у Кипар, своју отаџбину. Тамо је Варнава продужио проповијед Еванђеља;

затим посјети Италију, буде у Риму те положи почетак хришћанској цркви у граду Милану.

Послије тога поврати се Варнава у Кипар. У Саламину главном граду острва, проповијед његова пробудила је злобу тамошњих Јевреја. Св. Варнава у напријед је осећао, да ће га овдје снаћи мученичка смрт, те се спремао да оде Господу. Он заповједи Марку, да о свему изјави св. апостола Павла и завјетова му да с њим заједно положи у гроб и Еванђеље Матејово, с којим се он никада растајао није и које је он својом сопственом руком написао. Причестивши се св. Тајанâ опрости се с вјернима и оде у сабор Јевреја, да им проповиједа. Они се с јарошћу бацише на њ' и убише га камењем. Потом му хтједоше сажећи тијело, но оно остаде неповријеђено у огњу те га Марко сахрани. Моћи св. Варнаве нађене су на концу V. вијека, а у спомен његов подигнут је храм на острву Кипру.

* * *

Међу slabим остацима старохришћанске литературе сачувала се с именом апостола Варнаве до данас посланица, која је написана на грчком језику и састоји се из 21 главе. Она представља разлагање, изложено у форми писма, и као посланице апостола Павла састоји се из два дијела: догматичког и моралног. Главни предмет првог и особито важног дијела посланице Варнавине односи се на оно велико питање, које је претресано у прва времена хришћанства — на питање о одношају хришћанства према јудејском обредном закону. Писац доказује савршенство хришћанске вјере свједочанством старозавјетних пророка, који су већ наговјестили недостатност обредног закона, њихових жртава и постова. Закон јудејски замијењен је новим законом Христовим, који нема нига неопходности, него у ком се ишту жртве духовне и постови, који се састоје у дјелима милости. „Пошто су сада кобни дани, говори св. Варнава, и противник има власт над овим вијеком, то смо ми дужни пажљиво испитати наредбе Господње. Помоћница вјере наше су страх Божији и трпљење а саборници наши великодушност и уздржавање. С тијема добродјетелима, кад оне бивају чисте пред Господом, ступају у радостан савез премудрост и знање. Бог нам је објавио преко свију пророка, да он не треба ни наших жртава паљенаца, ни других жртава ни приношења.“ „На што ми је мноштво жртава ваших, вели Господ? Доста ми је жртава овнујеских и

„Лоја Јагањчева! нећу крви од козлика и јунаца. Непријатно ми је, кад полазите, да се покажете преда мнош: јер ко је то тражио од вас? Престаните газити по дому мојем. Узалуд ми приносите пшенично брашно, мрзак ми је дим од жртава ваших. Не трпим младина ни дана великога; постове, дане покоја и празнике ваше мрзи душа моја.“ (Исаија 1, 11.—14). „И тако је Господ укинуо то, да би нови закон Господа нашег Исуса Христа без ига неопходности представљао право човјечије приношење. Господ нам говори: „Жртва је Богу дух сакрушен, и срце смирено неће Он уништит.“ По томе смо, ми браћо, дужни вјерније испитивати оно, што се односи на наше спасење, да не би противник никада могао имати приступа к нама и одвратити нас од нашег живота“.

У другом дијелу посланице св. Варнава предаје учење о двама путевима живота. „Два пута су учења и власти, један је пут свјетлости, а други таме. По велика је разлика између та два пута. На једном су постављени свјетлоносни анђели, на другом пак анђели сатане. Бог је Господ од вјечности до вијека, сатана је почетник времена безакоња. Пут свјетлости је слиједећи: Ко би хтио тијем путем да достигне одређено мјесто, тај је дужан тежити њему посредством дијела својих. Буди прост срцем и богат духом. Не дружи се с онима, који ходе по путу смрти. Одбаца све оно, што је неугодно пред Богом,

презири свако лицемјерство. Не остављај заповиједи Господњих. Не узноси се, него буди смиренумудар. Не присвајај себи славе. Не предузимај зле намјере против свога ближњег! Не дај души својој дрскости. Не буди прељубочинац, ни крвник дјечији. Не изговарај ријечи Божије с нечистотом. Не пази на лице, кад имаш ма кога да обличиш у грјеху. Буди кротак, буди спокојан. Не буди нагъ на језику, јер уста су вигови смрти. Презири лукавог до крајности. Суди право. Не проузрочи неслогу, него примируј и саглашавај оне, који се свађају. Не приступај молитви са злом савјешћу. Ето, то је пут свјетлости!“

„По пут таме је искривудан и пут проклетства, јер то је пут вјечне смрти и казне, на њему се налази све оно, што губи душу људи. Овдје је идолослужење, дрскост, надувеност са својом моћи, лицемјерство, дволичност, прељуба, убијство, грабљивост, гордост, вјероломство, лукавство, злоба, поноситост, златорство, врачка, лакомство, небогобожаљивост. Овдје се налазе гонитељи добрих, мрзећи истину, љубитељи лажки, који не признају да треба враћати добро за праведност, који се не прилагођавају добру, који бдију не у страху Божијем, него у злу, брзи на хрђаву ријеч, тлачитељи потиштеног, заштитници богатих, неправедне судије сиромасима, у свему дакле грјешници.“

(Наставиће се.)

О прослави стогодишњице Симе Милутиновића-Сарајлије.

Сви народи имали су и имају својих великих синова, великих по својим дјелима и по свом животу, јер је овај био посвећен срећи и бољитку њихова народа.

Дужност је свакога народа да своје великане поштује, да њихова дјела уважава, да с благодарношћу спомиње неумрла њихова имена, али и да шљедује у свом животу њихову примјеру. И ерпски народ мора се сјећати својих заслужних синова; мора испуњавати ту дужност јер је она врлина, којом се поносе и којом треба да се поносе пред свијетом просвјешенијих народа. Зна ли један народ поштовати такве људе, показује да је и достојан њих, показује да тежи

за својим културним напредовањем, за усавршавањем у добру и племенитости.

Срби Сарајлије, вјерни овом начелу склопише одбор, издаше проглас на сво Српство, на сво Славенство, да се по свима њиховим крајевима купе прилози за подизање споменика и оснивање закладе у спомен заслужном Србину Сими, чије ће име, живот и рад свагда свјетло бити у његову народу. То њихово предузеће добило је дозволу и одобрење од Виш. Зем. Владе прије, него што је проглас раздат народу. Главни одбор за ту прославу у Сарајеву намјерава, да од скупљеног новца подигне споменик на једном лијепог мјесту у Сарајеву или да оснује закладу,

којом ће се издржавати наши синови — Срби из Босне и Херцеговине на вишим школама. Буде ли повећа свота скупљена одбор би створио и једно и друго, али у противном случају ће одбор изабрати само једно и то оно, што буде од веће користи народу и на што пристане већина.

Уредник сарајевског листа „Напретка“ гос. Антоније Стражичић говорећи о тој прослави и препоручујући је народу српском већма истиче важност споменику него заклади и савјетује све Србе, сав наш народ да би боље било да изјаве главном одбору пристанак за споменик него ли закладу. Тако он вели са овијех разлога:

1. Баци — Срби, који се уче на школама сарајевским и родом су из разних крајева наше домовине Босне и Херцеговине, гледајући у тај споменик одушевљаваће се, пуниће се родољубљем, патриотизмом.

2. Ако би се подигао тијем новцем дом Милутиновића, то Српство из разних крајева не би имало прилике доћи у Сарајево да сеједнички прославе стогодишњицу његова рођења, јер нико не би хтио долазити на светковину да види дом, а било би их више за споменик.

3. Попреје, што би требало подићи у дому Милутиновића (по мишљењу „Босанске Виле“) сматра госп. Стражичић непрактичним, јер би био сакривен у кући а Милутиновић није био „кукавица“, тијем би се и странци-кирајџије тог дома „срдали“ са ликом нашег великана.

Моје је мишљење да се оснује једна заклада, која ће носити име Симе Милутиновића и то за то:

1. Српски је народ мален и сиромашан, доста ће година протећи у вјечност док опет дође овака прилика, кад ће сво Српство новчане прилоге давати једном циљу, па кад се то не дешава сваки дан, кад то не даје велики, силни и богати народ, то се мора озбиљно рачунати с тим народним новцем, те не трошити га у оно, што ће само бити лијепо и красно за око и душевну насладу, него на оно, што ће стварне користи доносити народу и потомству а разумије се што ће опет очувати у народу спомен на неумрлог Чубра Чојковића

2. Од подигнућа споменика на у будуће зар не ће он каквим било случајем пропасти или се поквари зубом времена, те тако зар да народни новац, знојем и крвљу стечен у залуд пропадне, или да опет пође проглас за оправку споменика?

Гђе се народни новац хоће да уложи, ту треба озбиљна промишљања, ту се морају све и добре и лоше или бар непријатне стране разгледати и у обзир узети, па онда прелазити на сам посао и на остварење оне замисли.

3. Наша браћа Срби у Србији подигоше споменик покојном књазу мученику Михајлу, који је стао Србију и народ коју стотину хиљада динара; пак? За вријеме откривења споменика искупио се сила свијета из мјеста и са страна да буде учасником те свечаности; за то се вријеме није престајало ни писати ни говорити о споменику и његовој користи за народ; а данас? Данас биограђани а тако Срби и из осталих мјеста пролазе поред њега са онаквом истом вољом с каквом ће пролазити крај Милутиновићева споменика и Срби-Сарајлије и остали Срби до неколико година. Но претпоставимо да тог не ће бити; е онда запитајмо се: колико ће бити Срба и Српчића из Босне и Херцеговине, који не ће бити у Сарајеву, који се не ће школовати у Сарајеву, хоће ли њих споменик одушевљавати? Зар се слава Милутиновићева, зар се успомена на тог заслужног човјека даде једино спомеником уздржати у души и срцу србиновом? Мислим да ће се кад год, и неријетко сјетити пјесникова живота и они људи, који кроз коју годину у својој средини буду имали Србина љекара, судију, адвоката, професора или владика, који је задобио и заслужио то звање, разумије се својим трудом, али *издржавањем из „закладе Симе Милутиновића — Сарајлије.“* Па као год што *буде ушлица споменик на неколике стотине Срба, шако ће се исто сјетити хиљаде Срба* свог пјесника и јунака Симе, кад год буду видели човјека — издржавана приходом његове закладе.

4. Сјетимо се великога добротвора Саве Текелије. Он је подигао у Будим-Пешти прије 51. годину на далеко чувени завод „Текелијанум“ за васпитање српске младежи на вашим школама. „По вјека је прошло од како се нада и узданица српска скупља са свих страна у то народно светилиште, по вјека је, како сваки с благодарношћу спомиње ту задужбину, како брижљиво разбира о њој и како од ње очекује радост и утјеху.“ Зар ће доћи вријеме да ће Срби заборавити свог Саву Текелију? Зар његово име не ће златним словима бити на сва времена написано на листовима српске повјеснице и у срцима сваког српског сина? Хоће ли Српство

и кад заборавити „своју дилку, челенку и славу, помагача, оца и добротвора“? „Дуг вијек, којим га Творац обдарио, бистар ум, којим се свагда одликовао, велика знања, која је себи трудом стекао, најпошље и сваколика знаменита имовина његова, коју је мудрошћу сачувао а штедњом и умјереношћу увећао — све то скупа служило је само тој једној мисли, томе једном задатку: да род свој подигне и усрећи.“ Сам он вели у тестаменту, да разне закладе оснива: „из једне једине љубави према милом роду своме, који ми је вазда на срцу лежао“, оснива, јер је знао да „само изобразењем може наш народ до славе и среће доћи.“

Кад је таквим начином Текелија хтјео да род свој подигне и усрећи, кад је тако он овјековјечито своје име, запитајмо се: да ли ћемо и ми овјековјечити име Милутиновићево боље спомеником или оснивањем једне закладе, којом ће се као у Текелијануму издржавати Срби младићи, те се ширити и множити по својој домовини? Зар се не ће Српство одузети сјени свог великог пјесника Симе исто онако, а можда и боље и трајније, него спомеником? Зар се не ће ђаци — издржавани том закладом — сјешати у свом животу С. Милутиновића већ и за то, јер да није било њега, не би народ српски ваљда ни основао и подигао закладу, или бар не одмах? Или можда мисле они, који су за споменик, да народ наш може имати и без те закладе научних синова? Имају ли Срби у Босни и Херцеговини икакву закладу, завјештај, фонд, којим се издржавају на стручним школама наши младићи? Кад ће доћи опет овака прилика *цијелом нашем народу у овјем крајевима, да жртвује коју крајцару на ту цијел?* Има ли Срба из наших крајева на страним вишим школама, колико их има, како се издржавају, да ли се боре са каквим незгодама и невољама? Да ли ће крај каквих материјалних неприлика моћи они изаћи и свршити са успјехом своје тешко предузеће? Запитајмо се тако браћо, промислимо о томе савјесно, по души одговоримо на ова и — њима слична — питања! Зар да се наша браћа и синови муче и пате по Бечу, Грацу, Пешти и Загребу у оскудици новца, а ми, ми браћа њихова да строшимо хиљаде народног новца у споменик, кад од „камена ником ни камена“! Зар је боље и главницу строшити на један камени споменик, кога ће вријеме разрушити, него приходом од те главнице потпомагати

младиће, нашу браћу, да се тако и Босна са Херцеговином може подичити својим синовима, да Српство у нашој отаџбини покаже свијету да је наш народ и у овим крајевима кадар жртвовати коју пару не на украс и параду, него на просвјету и знање, које је тако потребно за осталом српском роду.

5. Године 1854. изашла је у Берлину књига: „Volksmärchen der Serben. Gesammelt und herausgegeben von Wuk Stephanowitsch Karadschitsch. Ins Deutsche übersetzt von dessen Tochter Wilhelmine.“ Исте те године је чувени француски писац Edouard Labeulaye приказао ту књигу француској публици, и том приликом рекао: „un jour sans doute les Serbes, en prenant la civilisation de l'Europe, auront comme nous la maladie des statues, et ce jour—là ils élèveront à Wuk un buste couronné; mais ne feraientils pas bien de ne point ajourner trop loin reconnaissance, et d'honorer dans sa vieillesse celui qui a répandu au loin la gloire et le nom de sa patrie? . . .“ Feuilleton de Journal des Débats. du 31. Déc. 1854. Дакле: Једном кад Срби усвоје цивилизацију Европе и код њих ће зараза владаши да штатије подижу, па ће тада подићи Вуку увјенчан споменик; али зар не би боље радили, кад се са својом захвалом не би задоцнили, него да оном у његовим старим годинама одаду поштовање, који је славу и име своје отаџбине тако на далеко распростра? . . . — Па кад учени француз Е. Лабуреј назива *заразом, болешћу подизање штатија, споменика*, што се не би и ми запитали слично његовим ријечима: „Зар не би боље радили, кад се“ са начином своје захвале према покојном Милутиновићу не би преварили, него најприје промислили, па одали поштовање своме пјеснику као што и доликује, али не потпомагањем „заразе“ него основањем једног фонда, који ће веће користи сигурно доносити Српству, ако се разумно буде њим управљало, него један камен, који остаје на сва времена *камен, и опет камен, и ништа друго до камен.*

6. Ако буде превладало у народу мишљење да се оснује заклада, то још не стоји да се мора подићи баш кућа тијем новцем, као што мисли госп. А. Стражичић. На колико се начина може добијати приход од те закладе, а да о кући ни спомена нема! Дакле ако се оснује заклада, нека се нађе најбољи, најсигурнији начин, али и достојан оног мужа, у чије се име оснива.

Један Србин из Бијелине гост. Т. рече, да његови сви мјештани — Срби нијесу за закладу за то, јер ће новац допасти у руке онима, који не би хтјели савјесно њим управљати. Браћо Бијелинци! Ако је то једини разлог, по коме ви не ћете да пристапете на закладу, то вам ни тај један није оправдан. Новцем, који је скупљен од цијелог народа, не смије управљати одбор из које каквих чланова. Мислим, али не, него под сигурно знам, да се у ерском народу, у нашој домовини, може наћи толико људи, колико је потребно за одбор, али таквих људи, у којима народ има повјерења, који ће поштено управљати народним новцем, и употребити га само на ону сврху, коју му прописују правила, нарочито састављена за ту закладу.

Истина, г. А. Стражичић вели, да већина Срба пристају уз његово мишљење, т. ј. за споменик. Томе је сам он крив, јер је у 10. броју свог „Наплетка“ молио Србе да шаљу прилоге за споменик, а за што — то он зна. Е и то није тако! Ако вели да је споменик бољи, требало је одмах и споменути за што је бољи, за што није добра заклада; а не из неба па у ребра: позвати свијет нек прилаже на споменик а одбијати их од закладе, не навађајући никаквих разлога, него: „ми знамо што говоримо.“ Као прави пријатељ (за каквог се продаје) свог рода, требао је одмах иказати своје мишљење, али и показати свијету на основу чега он мисли тако. Тада би народ, разумије се, премишљао о том, које је боље, а не би се нико повађао само за голим ријечима, којима је тек пошље ставио у листу некакве разлоге. Или предложити и препоручити важност споменика а изнијети непрактичност и непотребу закладе *на основу разлога одмах написаних*, или и не говорити о тој ствари тако непотпуно, јер његове ријечи у 10. бр. „Наплетка“: **знамо и што и зашто овако говоримо**“ и у 11. броју: „**шаљите новац али ми знамо што говоримо и како говоримо . . .**“ јесу са свим без смисла, пошто могу бити врло различни често и *неродолжљиви узроци*, који су га подстакли да тако говори. Такав нејасан начин писања није за оног, који уређује један лист. Он сам даље наставља: „Па је боље да речемо *данас*, што би имали казати *сјутра*“. А кад тако пише, требао је да докаже одмах („данас“) за што он даје предност, првенство споменику а он то доказује тек пошље 2 и словом два мјесеца, кад су се много Срби изразили

за споменик вјерујући његовим ријечима, које нијесу темељно разложене, доказане и потврђене.

„Огњен“ дописник „Наплетка“ из Мостара, пише у 12. броју „Наплетка“ допис о томе, како је испала беседа, коју су Срби Мостарци приредили у славу стогодишњице Симине. Огњен наставља даље: „Овђе је јавно мњење свако за то, да се подигне достојан и велељепан споменик а никако за закладу. Споменик ће вазда служити на славу, част и понос и Милутиновићу и ерском народу а заклада или боље рећи они, који се буду учили у њој, могу бити колико на корист толико на штету ерском народу. Та колико је протува школовано о народном зноју. Наука колико је корисна толико може бити и штетна, јер је у непоштене особе најоштрија сабља, која више пута пара и мајчину утробу.“ Међер је Мостарац Огњен: или паметнији од цијелог свијета или томе — противно, те он хоће својим дописом да учи ерски род: да је наука штетна и да она даје свијету изучене протуве. Та Србине! како можеш науци приписивати кривицу, ако се око тебе налази која протува, која је само **прошла** кроз школу? Зар ти не знаш корист од науке по цијело човјечанство? Како можеш рећи: да наука толико штети човјечанству колико и користи? Кад би корист и штета од науке била подједнака, за што би хиљадама милиона тропских народи и државе на нашој земљи у залуд? Какав је то човјек, какав ли народ, који ће толико силно благо давати на школе, књиге и учитељство, кад ће он од толиког новца видети исту онолику штету колику и корист, па што му буде наука с једне стране користила, то ће му уједно с друге стране и штетити, те ће остати и на даље на истом степену развића и душевног и моралног, а крај свег тог опет ће подржавати школу, да још коју протуву добије! Мој драги Огњене! Да је то тако, прије би то увидило бистро око Француза, Њемца ил Енглеца него ти, који лажну науку своје народу проповједаш. За што троше Мостарци три, четири хиљаде форинти годишње на ерску основну школу, кад ће из ње изићи исто толико протува, колико и људи у правом смислу ријечи? Зар не ће они покварити све оно што други буду оправили и подигнули? Не ће ли се тијем и на даље гајити у народу неред и неслога, која нас и онако не оставља, а која нас не ће ни оставити ако буде Српство имало таквих учи-

теља и лажних пророка? Зар би дошло човјечанство без науке до оних огромних проналазака? Зар би могао и један народ имати на тај начин својих Франклина, Анђела, Едисона и др? Би ли се Српство могло дичити св. Савом, Доситијем, Папчићем, Даничићем, Лазаревићем и Теслом, да није било школа? Да ли би Срби у Босни и Херцеговини имали и издржавали толике српске школе, да од њих не имају мало веће користи него што ти мислиш? Што ће онда *Текелјанум*, *Друштво св. Саве*, *Заграда митрополита Николајевића*, *фонд Коларцев*, *Коневикса*, *Накин*, *Љубомира*, *Војновића*, *Јована и Терезије Остојића*, *Атанасија Гераског*, *Наума и Јелене Боде*? Би ли имали Срби и ово учених синова, што их данас имају, да није било штипендија из ових заклада. Закладе и шире просвјету по народу, јер једне издржавају младиће док су на школама, а друге издају књиге за народ. Престаћу са набрајањем! Нек Огњен живи у тој идеји: да школа и наука дају сваком народу једнак број протува и племенитих људи, али Српски народ не ће примати савјета од оних, који би хтјели да укоче и уставе точак напре-

довању нашег народа; који би хтјели спријечити да народ не има изучених синова; који би хтјели оцрнити важност школства и науке Србину у Босни и Херцеговини. На шта ли је нишанио Огњен при писању и уредник при штампању тог дописа???

Пошто многе српске општине и пододбори шаљући прилоге или приређујући забаве изјаснише се само за споменик, сматрам за потребно да овијем главном одбору као најпозванијем фактору а преко њега цијелом народу кажем своје мњење и назоре о тој ствари, како би одбор при коначном рјешавању „или, или“ имао на уму оне разлоге, који су овдје изложени, те да се обазру на корист, коју ће Србин имати у будућности од споменика, а коју од закладе; да према томе на мјерилу здравог разума и савјести непристрасно и праведно ријеше у прилог оног, *што ће стварно веома користити данашњем и будућем нараштају оног народа, чији сваки син треба и мора да дјелом покаже: „да Срб још живи, да је јунак.“*

Српски учитељ из Подриња.

Освештање темеља.

Лицем на Петров-дан свршен је свети обред освештања темеља нове српско-правосл. основне школе у Блажују, близу извора хладне Босне. Освештање је извршио фундатор ове школе, Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Ђорђе Николајевић уз судјеловање високопречасног јерусалимског архимандрита, господина Венијамина Николиновића, пречасне госпде свештеника: Ђорђа Петровића, члана конзисторије и уредника овог листа; Томе Алагића, проте и професора богословије; пароха осјечко-блажујског, Стеве Трифковића; пароха сарајевског поља, Миће Станића; Саве Рађевића романовачког свештеника и једног ђакона. И ако је прије два-три дана било вријеме врло неугодно са непрестаним падањем кише, па и на сами дан освештања бијаше небо покривено облацима; ипак је било српско-православног народа како из Сарајева, још и више из околних села, у неочекиваном броју. Народа је могло бити од прилике до 1000

душа. По освештању водике, прочитана је споменица, коју су важније особе из народа, општина, учитеља и чланова пјевачке дружине „Слога“ потписали испод имена добротвора школе, повјереника и свештенства. Споменицу је израдио врсни учитељ српске школе у Сарајеву, г. Стево Калуђерчић, у српским бојама, са српским грбом по више писма. Споменица је са два броја „Источника“ и једним бројем „Босанске Виле“ у тробојну сvezу увијена, — уложена у кутију, и уз обред црквом прописан, положена у темељни камен са источне стране.

Прије полагања споменице, свештеник и уредник овог листа, преч. г. Ђорђе Петровић, изговорио је народу ову бесједу:

„Благочасива православна браћо и мили роде српски!

„Има ли што боље и Богу угодније него гледати толико вас Срба и Српкиња сакупљених

на овом мјесту, које је намјењено за српску цркву и школу, и које је мјесто наш високопреосвештени митрополит, прије неколико дана на празник цара Константина и царице Јелене освјештао.

„За вашег архијереја и ваше свештенике нема ништа милије, него кад могу и кад им се даје прилика да вас дочекају и поздраве као своје духовно стадо, које је дошло и скупило се овдје са хришћанском побожношћу и српским осјећајем на данашњи празник првоврховних Христових апостола св. Петра и Павла.

„Данас, велим, скупилисте се овдје да се Богу помолите при освјештању темељног камена вашој будућој згради српско-православне школе у селу Блажују, у коју ће ваша дјеца, ваша узданица, ваш подмладак из свих околних парохија долазити, и у њој се учити свему ономе што је Србину најсветије.

„Благодаћу св. Духа а молитвама нашег смиреног старца архијереја и митрополита, које је данас Богу Творцу принио, ево освјештан је темељ тој згради, — обред је освјештања извршен, и споменица је уметнута.

„А сад драга браћо и мили роде српски, кад сте овдје на окупу, онда ме послушајте да вам овом zgodном и значајном приликом коју ријеч прозборим.

„У свијету има много мудрих изрека а код српског народа доста пословица, које су и у књизи записане, али ништа мудрије није речено но ове ријечи: *наука и школа*.

„И ако су ове ријечи кратке, али су оне важне и пунозначајне, а ево зашто:

„*Наука* је произвор небесни и од Бога така искра подарена људима, да је она кадра: упитити дивљака, заблуђелог извести на прави пут, расвијетлити рђаве појмове и све оно што је тавно; упознати нас о чему не знамо, облагодотворити срце, и човјека у правом смислу ријечи учинити човјеком.

„Без науке би људи више наличили животињи, него слици и прилици Божијој.

„Школа је пак врт или башта, у којој се сјеје, негује, пресађује и накалемљава наука у млађана и невина срца.

Наука и школа, то је средство којим људи и народи постају срећни и блажећи, а то и јест права циљ и назначење човјека овдје на земљи.

„Богочовјек и Спаситељ наш Исусе Христос, који је с неба дошло праву јеванђељску науку, говорећи једном жени Самарјанки на извору Јаковљеву, рече: „*да је наука она жива вода од које кад се човјек једном напије, нигда више ожеднити неће.*“

„Небесни учитељ и Господ Исусе Христос, кад се пошљедни пут јавио својим ученицима и апостолима, живо им је препоручио: да видјело небесне и јеванђељске истине пренесу кроз све народе, „*да их најприје упознају с том науком и обавијести у великим шајнама, па онда да их крсте у име Оца и Сина и св. Духа*“

„Апостоли вјерно испунише заповјед учитеља и Господа, свршише поруку коју запечатише мученичком крвљу, — међу којима су били првоврховни и ревносни ученици Христови св. Петар и Павле, чију успомену данас празнујемо.

„Пошљедице апостолеког труда видимо у томе: што се стотинама милиона народа поклони науци распетога Исуса Христа.

„Видимо даље изображену Јевропу; видимо слободну Америку; видимо данас грдну разлику између оних народа, међу којима цвјетају науке и просвјета, и међу онима, гдје та света и божанствена искра још није допрла, или се потпуно није распалила.

„Браћо! Гдје се науке негују и школе подижу, ту је народ ерећан, ту се најбржим корак долази до просвјете, до вјештина, свијести и благостања.

„Напротив, гдје науке нејма, гдје школе нејма, — и ако их има па су запуштене, — ту је коров и пљева до појаса; ту је гола пустиња, суровост и сујевјерије; ту се људи, — на били они сељаци, па били варошани, — незнају да користе ни са оним што им просто земља дава, а камо ли да што ново створе или пронађу.

„Да је наука тако силна, тако важна и чудотворна, најбоље нам је доказао Христос Господ који је исту претпоставио и самом крштењу, рекавши апостолима: „*најприје научите, па онда крштавајте народе*“.

„Та сравните само одраслог сељака, који ништа није учио у школи — са једним дјечком, који је ваљано свршио само основну школу, пак ћете видјети међу њима грдну разлику. Сељак се диви кад му које дијете чита што-год, или

казује из својих књижица и пјесама, и тад овај сељак мора признати и са неким чуђењем рећи: „Ја сам слијеп код очију и нијем код језика према овом дјетету“. Оно се разговара с мртвом књигом, и зна мјеста, вароши, ријеке и народе по свијету, као да је тамо било и очима видјело; зна се право Богу молити и појати; зна све хришћанске дужности вршити, поштено мислити и радити.

„Да, тако је браћо моја а не другчије.

„Слушајте, има једна држава и земља, која се зове Швајцарска, тамо у тој земљи на хиљаду душа једва се може наћи њих десет људи, који не би знали читати и писати, па били они сељаци или варошани; код њих је све научено; код њих је свако благостање, и ниједно парче земље не стоји им необрађено. Они су врједни а не љенствују; они су прави устаоци и прегатоци у раду земљедјелском, у занатима, трговини и вјештини.

„Свему томе узрок је што тамошњи народ има школа, и што је свако дијете државом и законом приморано да у школу иде.

„Код нас међу Србима није тако; наше српске школе стоје доста жалосно по варошима, а по селима одвећ су ријетке или их готов никако и нејма.

„Ја тврдо држим и вјерујем у данашњим приликама нашим, да нема Србина ма у коме крају наше домовине он живио, који не би појмао огромну важност школе, науке и просвјете; но он је хуђе среће.....

„Наше српско-православне школе у Босни и Херцеговини с малом изнимком боре се са вјечитим незгодама а често пута и са несавладљивим препонама.

„Мало је мјеста у овим покрајинама, мало је тако рећи српских општина, које би радосним и веселим срцем могле рећи: нашој школи обезбијеђен је опстанак, нашем српском подмлатку осигуран је пут умноме развитку — знању и науци.

„Србин је вазда имао довољно крви да је пролијева и за другога; имао је вазда својих синова, који су беспримјерно храброшћу и јунаштвом бранили огњиште и домовину своју, — бранили свете аманете србинове: вјеру, народност и обичаје; — велим, имао је Србин вазда својих синова, па ће их имати и у будуће, али ријетко је кад био у том срећном положају, да му српска

школа буде обезбјеђена, и да му се подмладак учи и образује онако, као што се уче дјеца срећних народа.

„Но свему томе криво је прошло вријеме; свему томе криве су и друге прилике, те му се није дало да своје школе подиже.

„Но буди слава Господо! Буди благодарност нашем цару и краљу Франц Јосифу I., ми смо сада доста слободни да се можемо кретати у сваком нашем вјерозаконском и народном погледу под мудром владом Његовог Величанства, која жели и штити да влада равноправност у овим посеједнутим земљама; велим, слободни смо и можемо се кретати у нашем вјерском и народном погледу, те и ако нам се каква навала са стране хрватске и језуитске пропаганде вјешто и fino подмеће, слободни смо и можемо дати отпора и сачувати вјеру и народност од оних, који би желели да нам униште и присвоје од вајкада историјом потврђене наше аманете у овим земљама.

Драга браћо!

„Ваша је школа, која ће се у име Божије скоро подићи на овом мјесту, осигурана и обезбјеђена, — осигурана је са фондом од 15.000 фор. а. вр., из које ће се своте интересом издржавати и учитељ и све потребе подмиривати по примјеру једне праве и уређене српске школе.

„За овај фонд, којег је наш Високопреосвештени АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин Ђорђе Николајевић установио, и овој вашој школи поклонио, имамо сви да му благодаримо и да му и овом приликом из дна срца пред њим кликнемо: Слава ти и хвала оче и родољубе српски, Слава! Живио на многа љета! Живио!

„Једино на вас све, браћо и српски роде, спада у дужност, да новчаним добровољним прилозима притекнете у помоћ вашој школској општини и свештенику, како би што прије довршили ову зграду.

„Сваки приложите што коме од срца иде, па да се зграда школека подигне, и велика, и лијепа, и стална.

„Ваша ће дика бити кад имаднете ту школску зграду у средини вашој, и ко год прође поред ње, па и потомство ваше рећи ће: „Бог да прости ко вас роди“.

„Послушајте српског нашег пјесника Змаја, како вам у име ваше дјецe пјева, и како вас лијепо позива:

Дижите школе,
 Дјеца вас моле!
 Скини ми, бабо, с чела облаке,
 Не дај ме, бабо, у просјакe!
 Не штеди, бабо, ради добра мога,
 Смиљуј се, бабо, тако ти Бога!

Помози, бабо, помоћ' ћу и ја,
 Да српско име још боље просија!

„Браћо! Кад знате да Србин никад не пожали ништа у она мучна времена — времена пуна борбе и патње; кад стални остадосте у вјери, славећи лијепу српску крену славу а пјевајући уз јавор гусле српске пјесме — ту народну историју; кад очувасте све српске аманете, — то треба и сада да чините у овом озбиљном времену и приликама, гдје нетребамо мачем у руци да се боримо за живот и опетанак наш, већ, Србине, пером и књигом; велим ти пером и књигом то треба да чинимо, а за то се припрема у српској школи.

„У српској школи ваша ће дјеца, ваше уздање, научити читати, писати и рачунати; научиће се свему; научиће: српски мислити и радити; научиће како ваља вјеру, језик, обичаје и народност чувати и бранити.

„Помоћу школе и науке, која се буде у њој учила, постаће ваша дјеца добри и честити Срби побожни Хришћани, ваљани и поштени људи.

„Па кад вама дјеца изађу и сврше школовање своје, вама ће она бити дика и понос, би ће вам у старим вашим годинама потпора и утјеха; — биће својој домовини и своме народу врли грађани и истинити родољуби.

„На посао, браћо и Срби, на посао!

„Нека је благословен почетак зидања ове ваше школске зграде.

„И опет вам велим: на посао, и опет вас позивам: да притечете у помоћ новчаним прилозима, па да се што брже доврши ова зграда, и да је што прије сви видимо и голему, и лијепу на овом мјесту, а крај ријеке и извора Босне.

„Дај Боже и цркву на овом мјесту скоро подигли, јер и она вам је потребна као и школа.

„За ваше пожртвовање нек вам свемогући Бог дарује здравља и весеља и сваког напретка у вашим задругама; нек вам Бог својом милости дадне изобиље у роду, плоду земаљском и сточном; нек вам подијели сваку срећу и берићет.

„А све нек то буде Богом благословено, радећи сложено сви у духу спасоносне вјере Христове, коју апостоли његови пронијеше по свијету.

„Тада ћемо браћо моја моћи напредовати у свему што је добро и племенито, на узвишење наше домовине и свете, чисте и истините спасавајуће вјере православне, која нека би сијала и руководила нас Србе у свима приликама живота нашега и на све вијекове. Амин.“

„При спомену имена Његовог Величанства и Високопреосрештеног госп. Митрополита, народ се одазвао ускликом: *Њивизио!*

Послије свршеног церемонијала, народ је приступио цјеливању часног крета, и даривању. Прилога је у све пало 200. фор. Карте за жељезницу, и ако су врло јевтине цијене биле, ипак су покриле трошкове општине на жељезницу и осталу спрему за освјештање. Ово је најбољи доказ да су Срби Сарајлије у приличном броју изашли на ову свечаност, и ако вријеме не бијаше по изгледу прилично угодно. Ту се видио онај број Сарајлија, који схваћају значај школе на овом мјесту, и који имају одушевљења за све оно, што српском народу и његову подмлатку отвара љепшу будућност.

У подне, позвани су гости на ручак, за који је сјело до 40 особа. Прву здравицу наздравио је Високопреосвештени Господин Митрополит Његовом Величанству Цару и Краљу и Његовој Високој Влади, под чијим окриљем подижу се просвјетне зграде и препаћена Босна стреса са себе ропство мрака и застоја, те замашним полетом, креће се и напредује у свјема културним правцима.

Овој здравици присутни се одазваше првом строфом царевке. Другу здравицу напио је владин повјереник г. Пера Тодоровић, фундатору ове српске школе Њ. Векпр. г. Митрополиту, која здравица би пропраћена са „Тон Деспотин.“ Трећу је напио г. Митрополит Општини и народу, на што се у име народа захвалио млади парох, свештеник г. Стево Трифковић, који је главни покретач и душа овог свега предузећа и чија је врло велика заслуга да се на овом мјесту подигне српска школа а по времену и православно црква.

Облачно небо смиловало се те није пустило кишу, већ својом облачином учинило ладовину и тијем припомогло, да се народ уз пјесму и коло забављао до пред вече, кад се одвојише Сарај-

лије, да се забавним возом поврате у Сарајево, понесавши собом лијепу успомену на ову чисто народну светковину, која је друга што је у корист ове школе приређена.

Додамо ли још овом и ону дивну слику, каква се указиваше оку посматрајући многобројни народ у заједничком весељу; напоменемо ли мирни ток забаве, једнодушну радост, и одушевљење народње: за српску школу и народну просвјету; онда можемо завршити с ријечима: тако браћо!

Бог вам помогао и његов светитељ, а ваш први учитељ св. Сава, који је одиета данас с вама био задовољан, јер је увијерен, да његов народ чува свете аманете, што му их је он у нашљедство оставио; да његов мили народ ни кроз пет вијекова робовања, није изгубио свијести о значају српске књиге! Па кад је тако, благослови први српски учитељу, свој мили народ!

Н. Н.

Писма с Леденица.

Браћи г. г. Андру и Славомиру Ђурковићима. Од Дионисија Миховића.

Доње Леденице, 1. маја 1890.

Љубазни побратими!

Ја сам шћио да вашој љубави одавна пишем; да извјешћем о здрављу своје маленкости задовољим вашу радозналост. Али опет нијесам; јер сам помислио да је боље да останете у мисли о мени кад не могу да ви извјешћем о себи поткријешим наду за поправку здравља. Али ћу то сада у неколико надохнадити писмима с Леденица најприје с доњи, па онда с горњи. То нека у једно послужи, као одговор: на братским писмима:

Из свијета далекога . . .

И са мора дебелого . . .

Мила браћо! Дивно чаробно наше море мирно лежи и у његовој се бистроту огледа лице лиснати каменити наши српски брда.

Нико неби рекао да већ ово мирно море посјеђује оно ужасно тирјаштво што само поморци у правој слици искусе при његовој бурној манитости.

Ономадне тихи јужни вјетрићи ћаркају по мору и носе красни мирис са високих гора преко етраховите морске пучине.

Сунце стало к западу нагињати као да хоће да своју жестину у море раскали; или да ступи у борбу с тамом на коју зраци блиједог мјесеца баца сијенку свијетлости: ако густи облак неодоли.

Красно је и мило гледати у бистром и мирном мору оно румено коло што се около сунца у чаробној сјајности прелијева! Тога се човјек не може сит нагледати!

Али мене мој добри лијечник др. Д. Богдан раставља са овом дивном сликом која има силу магнетизма за очарање. Шаље ме да тумарам по висовима наши гора, да тамо удишем онај свјежи красни мирис са цвијетова од који ваљда, вила, српска миљеница, вијенце плете да вјечном славом крунише заслужене српске синове и шћери.

Кад морам да путујем ставим руку на срце што ми је у тај мах силно закуцало, као да хоће пукнути, па болним гласом повичем:

Ах! куцај, ах! куцај, али лашње тужно
срце моје

Куцајућ' тако би ће ти крај,
Па кад се до скоро остваре српске жеље твоје
Душа ми тад' ужива ће рај.

* * *

Да очи моје виде за чим ти куцаш

И душа чезне, не пукни сад!

Кад' се оствари жеља за којом куцаш

Кад' другче није, ти пукни тад!

Тада кажеш Риспу и милим Ришњанима, с Богом! па изјашем уз рисанеке стране: путем који на завијутке води на Леденице.

Мени се шћело сат и по док сем стигао на врх стране ће се бијели црква св. Николе, а здрав пјешак може изаћи прије сата.

Починуо сам у парохијском стану код свог собрата г. Пахомија Кончаревића, администратора леденичке парохије, и намјесника у мом манастиру.

Одма сам легао на постељу, јер ми је одмор био са свим нуждан.

Пахомије скинуо с коња стварчице које сам са собом понио; и пошто је из бисага извадио послестице које су ми Митар Перов Суботић и његова добра супруга Анђа, спремили, поврати Митру, коња, ког ми је на у слугу ставио.

Ја сам дуго и дуго кашљао и од муке отирао зној са тамнога чела.

Он је стајао поред мене, и зној ми са чела отирао више од једног сата. За то вријеме његово лице изгледаше тужније од јесенскије ноћи; страх да ми болове не позлиједи суштегао му сузе у заблисталим очима, као облак ког разгони свјежи зефир, плаво небо, кад пријети несносном даждом, да не полије напојену земљу!

Кад сам се од кашља умирио он ми је читао најновије стварчице из најновији листова што сам са собом понио. Кад их је с коња скинуо ставио их на асталчић, на ком бјеше рпа старији листова а именован „Српског Гласа“, „Јавора“ „Босанске Виле“ „Школског листа“ „Нове Зете“ „Просвјете“ „Гласа Истине“ „Гласа Црногорца“ и други, што сам му прије на прочитање слао, па тражећи нове, које међу овим метнуо, наиђе на Глас Црногорца, број 8. о. г. Одма повика: „А, ево онај број „Гласа Црногорца“ у ком се налази она лијена пјесмица Радоја Рогановића, „Поглед с Прилипа“, што је теби посветио. Сјећам се, да си ми једном у манастиру рекао, да те на њу, не знам с чега, посјетим.“

— „Ти си ме, ако добро памтим, до сад неколико пут потејећао,“ одговорим, па иза кратке почивке замолим: да ми је прочита.

Пошто је прочитао хвалећи је, ја му рекнем, да ћу му диктирати да нешто пише. Он се бојао да ће ми опет навалити кашаљ па се еустезао, али најпослије пристане, и ја повикнем; „Пиши!“ И он стане писати:

„Од поздрав г. Радоју Рогановићу, српском пјеснику.“

„Чуј ме!

Е ме други разумјеш неће!

„Змај Јован.“

Сјај требећи звијезда изчезава

И блиједог мјесеца сјај,

Пјесма славуја зору навјештава

А мрачне ноћи крај. . .

* * *

Сунце се сјаје а куд око гледне

Милина свуд на сваки крај, . .

У раскошној срећи Србин се купа

К'о анђео у Божји рај!

* * *

Ал' у јеку среће навуче с' облак

Страшилом неба постаде тад', . . .

А из њега пуче гром силан и јак

На Срба, к'о туча на сад!

* * *

Оста Србу спомен оста и слава,

Све друго замјени тешки јад,

Али оста и што га подржава,

— — — — —

— — — — —

Остала му не преварна над.

Па не тужи не туж' пјесниче драг,

Кога Бог кара томе је и благ!

„Ни слова даље!“ повиче Пахомије, бацив перо из руке. Мене спонао кашаљ па се он наљутио. „И нетреба!“ једва му одговорим.

Пошто ме кашаљ попустио Пахомије настави:

„Ти пишеш пјесме и бесједе, па их гориш!“

„То је некад било!“ благо му одговорим.

Он осјече: „Није давно! Шћио си да на твојим очима у Марту, кад си на смрти био болестан, изгоримо онако силан рукопис пуна родољубни пјесаме и бесједе од којих су ми многе при читању, очи сузама напуниле.“

Ти си добар али не могу да чујем незаслужену хвалу! одговорим и послѣје кратке почивке наставим: што сам тако шћио имао сам свога разлога!

Каквога? Хитро упита.

Пошто није помагало околишање, одговорим да га задовољим:

„Кад хоћеш, а ти чуј! Родољубни запос одвео ме на лагани крили да на окејану чистоће исперем нечистоћу ума и мисли; да у бурне таласе утопим мутне таласе савјести, и мрежу са умни очију, и да се онда тамо напијем на извору из кога извире мудроост и знање, па да се такав вином на пространо поље на коме неуморно раде српски књижевници и пјесници онако: како ће их света црква благосивати, историја величати, а бесмртност цјеливати. Али ја тек што погледао у окејан, помислио, да сам спреман ући у то поље: као што бјеше пророк Мојсија спреман чистоћом да на Синају види лице за чију славу

смртни нејма ријечи; лице онога чије име гријешници, међу којима сам, не смију у уста узети док се не покају под чијом власти стоји човјек и све што га дивљењем и страхом преиспуњује; који се ваљда играо, кад је васељену стварао. Примјењујем себе ономе који би отишао на воду с тиквом у руци да је напуни, па се без воде повратио, а кад је касније ожеднио, сјетио се, да тикву није водом напунио.

Али ја опивен срећом да сам у окејан погледао, тркнем у поље ће ерпеки књижевници и пјесници збора зборе па их у дијела створе. Тада сам видио да сам голушаво птиче; тада сам познао тешкоћу језика и слабости ума који ме је са заносом родољубља, и могла одвести, да работам на работи која је далеко виша од моје силе.

Да сам себе познавао моја нога неби бројила кораке преко они брда, преко који сам проћи морао, да у поље дођем.

По срећи, или по несрећи, чуо гуслара да пјева уз оне тајанствене звуке милијех гусала, заслуге калуђера, свештеника, пастира „који душу полаже за стадо.“ Заслуге за живот, за спасоносну ерпску идеју: какву не могу да помраче облаци ни Равијола замути пером са Пернаса. Погледао сам на ерпски живот ког ће тек будућа историја биљежити у своје листове, и видио сам, да аманет стари калуђера свештеника Бога живог, имам ће развијати! Она отров што је тровала ерпеки народ у шеснаестој стотини од Христовог Рођења, да не споминем од прије, а која је у своје море утопила многу нашу браћу, са успјехом диже главу на сиротни ерпеки народ!

Помислим, мајчино би ме млијeko губало и и стигла очина клетва, кад бих равнодушно гледао да та змија просипље отров на напаћено ерпско тијело. Аманет они свештеника, кога изговорише умирући на коцу, избацио би ми кости из гроба, сродно душу са антихристовим домом.

Прионом к работи као пчелица што тек слабом снагом полећела да купи сок са цвијетова за саће.

Моја работа би награђена с признањем они радника што осјеђеше радећи хвално на пољани ерпске књижевности.

Да се нијесу купали у окејану који облагорођује, помислио би да су ставили савјест на страну кад су ме соколили на даљни рад.

Они ме похвалили можда и с тога, што је кривица незнања достојна опроштења: ако не потиче из извора љености.

Али многа појава моје књижевне ситнице, изазвала је грају, и у тој граји било је „и ко христџ кратне!“ „Није могуће да он може писати онако како не могу многи који су потпуно школе свршили!“ говорили једни; а други опет говорили: „кадар је, и пише за личну славу!“ Што су трећи у похвалу говорили не могу да ти од стида споменем.

И људи који су на власти гледали ме кривим оком: Из сваке ријечи моје маленкости „Црна Гора“, „Србија“, или „Русија“ стварали неоправдане закључке то јест: да нијесам аустријанац и т. д. И с тога ме помрзјели! . . . На част им!

Кад се ове године штампао у „Јавору“ мој похваљени чланак „Цетињски утисци“, многи су на мене гледали као на губаву овцу, и гријешили су о моје поданићке осјећаје! На мене је то имало неугодна утицаја: јер уживам у задовољству што сам Србин, и што сам од својих старих наслиједио истинску вјерност према прецијаном Аубзбурском Трону.

Да су та господа што се размећу вјерним подаништвом, а на дјелу би остали за мном, прочитали, што су о витешкој и вазда ми драгој ерпској Црвој Гори којом се занимао мој незнатни чланак, писали и сами непристрасни Немци, Французи, Инглези и Талијанци, и други што не припадају ерпској народности, морали би да се постиде од помисли, ако им је стида на образу остало!

Неби се чудили, неби не оправдане закључке стварали што ја као Србин, и последије многи Срба, онако јасно излажем свијетле истине о ерпској Црној Гори са пуно урођене симпатије.

Да су ми споменути први и други имали на чему друго завидјети осим на слабостима, родило би се у мени достојно сажаљење што им је завист дубоко у срце загризла својим отровним зубима; али сада та би била неоправдана: јер се о слабост нико неотима.

Да сам и најмање заслужио што су трећи говорили, био бих задовољан: јер бих помислио да ћу се кадар бити у напријед ако поживим, бар колико год одужити се својој пастирској и ерпској дужности.

Мислио сам да је дошло вријеме да се још онда моје преслабо тијело почне у гробу ослабавати од гријехова тежине, па сам шћио, да мој рукопис на онај начин помири, а не да послуже мене, између први и други неслогу распири, а био сам на здравој мисли кад нијесам себи ласкао, да ће оправдати наду „трећијех“.

Мени је свагда пред умнијем очима Христова заповијед: „Делайте додеже кѣтѣ имате!“ и дужност која ме као и свакога Србина према роду везује, па мислим, да је и мали рад бољи него беспосличење. Та ме је мисао и родољубни занос, при сваком ако и незнатном послу, руководио.

У часу кад сам се са смрћу борио, сјетио сам се свега; умним очима шћио сам да прозријем у књигу неспитане судбе; на њезином насловном листу читао сам само: изреку св. апост. Павла „Трѣждившица делатию подоклетѣ преже одѣ плоды кѣдити!“ Али нијесам ни помислио да се могу бројити међу трудбеницима за које то стоји написато, па рукописа нијесам ни жалио.

Иза насловног листа те књиге није ми се дало ништа прочитати: јер је тај лист тврђи од кинески зидова. Може бити да за њим бјеше написато за моје пјесме и бееједе: „све је ништа!“ па није требало да ме преживе.

Послије дугог ћутања Пахомије махну главом па прозбори:

„Али ти је с њима доста живота изгорјело! Није ми непознато што си ми испривовједао али те то не може оправдати што си их изгорио!“

За то ме неће нико ни звати на суд, па није нужно да мислим како ћу се оправдати. Смјешећи се одговорим.

„Свијет не треба узети какав би требао да је, него онакав какав јест; ако човјек не ради замјераму се, а ако ради опет му се замјера; дакле боље је радити кад се може, као што ћу ја сјутра ако Богда, мојом кљуком у врту нећу ли израдити да посијем салату!“ рече отац Пахомије.

„Тако је тако!“ ја прифатим, па о томе прекинемо.

* * *

Што ћу вам писати о Леденицама то неће бити она историјска бујица која оброни и најдебљи бријег, и продре у најнезнантнији слој; али неће бити ни роман ког може да створи услијна машта; него то ће бити путничке сп-

тлости баце на који год тамни лист историје, или послуже за будућу.

* * *

Пут којим се излази на Леденице доста пут је поправила наша Тесарија: како данас изгледа. Велика узбрдица досадна је путнику који на Леденице иде. Широка је колико се могу два коња разминуту.

Да је и за римско доба овуда пут био по-дупире ми мисао и та околност, што велики Rizinicum, није имао згоднијега мјеста од овога и онога које води у Кривошије, у које би исејкао пут да га свеже са сјеверо-источним предјелима.

У једној народној пјесми коју сам објелоданио у III. свесци „Немање“ 1887. пјева се да је Бајо Пивљанин са четом изашао: „Уз рисанске стране“ да прије стигне у помоћ свом побратиму Лимуноу, трговцу, у Корита.

„Бе га веља поточ пристигнула

И мало га раном обранила!“

Дакле, без сумње овим путем који свакојако није имао садањи облик него ружњи.

Сви путеви којима се из Рисна излази и у њ долази такви су да се тек може на коњу путовати. Та околност већи је узрок што ова врло занимљива варош у јужном приморју, невјероватно у трговини назадује, и само се у извјесним часовима тренутно уздизала! Та оскудица може још Рисну отворити гроб у ког би могао дуго чамити.

Да би Рисан имао колеког пута који би га бар с Граховом и Требињем свегао веселије би му птице пјевале. Али и ако будућност свакога минута у прошлост прелази, он се у њу нада: нада се а нада му је оправдана: да ће наша богата и просвијещена Тесарија осврнути на то свој милостиви поглед како ће избјећи и оно дивљење које преиспуњује свакога путника који је прошао по вишим брјеговима њеним и други држава, а по љепшим путовима!

Чим се на најгорњи завијутак изађе осјети се примјетна разлика у клими између Рисна и Леденица. Док у Рисну хоће да очи прену од сунчане прижеге на Леденицама хладни зефир до груди пробије. У Рисну је пјесма ласте досадном постала а на Леденицама ни да се чује! Све се у приморју зелени и цвијета, а на

* * *

Постоји предање да се Леденице некад звале „Мала пустиња“; и да их је данашњим именом назвао с хладног поднебија, свети Сава Немањић први епископ просвјетитељ, кад је овуда пријешао из манастира Превлаке.

Леденице су са свију страна окружене вишим и мањим каменитим брдима са пет главни излазака.

Насељене су биле Грцима најприје, а послје с 29. породица „Матаруге“ и једном циганског соја.

Рисански Турци проћераше насељене породице и Леденице опет постадоше неко вријеме: „Мала пустиња.“ Овако народна традиција, а ја немам оружја да против ње војујем.

Леденице и горње и доње дао је цар Душан-Стефан, Котору, те су му оне на домаку, свршавале границу на сјеверу. Кнез Павао побирао је у њима царину године 1399. а поднадале су у другој половини петнаестог столећа под влашћу Иван-бега Црнојевића, и то како се мисли послје разорења града Жабљака (1482) из ког се повукао у тврде црногорске стијене да брани остатак епископске слободе.

И још прије но је Ђорђе Иванов Црнојевић предао владу над Црном Гором тадашњем митрополиту Вавилу, па отишао на свагда са женом и дјецом у Млетке, Турци су над Леденицама господарили, и своју стоку пасли.

Кад су Рисањани с помоћу околне браће хришћана и Млечића Јована Фоскала, године 1647, ишћерали Турке из Рисна, у млетачку се књигу записале и Леденице као ново-добивени дио лава светог Марка. Али кад су већ године 1516. почели управљати Црном Гором, митроноски, више су њих, као господаре, под чију су духовну јурисдикцију спадале, познавале него лукаве Млечиће. Мени су долазила до руке писма митрополита из куће Петровића Његуша, којима се Леденичанима на питање одговара: како ће да уреди неке ствари које у надлежности спадају свјетској власти, и дају унуства како ће живјети са својим сусједима Цуцама и Бјелицама, а међу тим потпадали под Млечићима.

Од кад су Срби изгубили своју самосталност, свештеници су од најмањог до највишег реда, истицали Србину неслогу као моћ која је и кадра била да му царску круну сурва у косовски гроб; ону круну којој само корак у напријед

требаше па да међу алемима уброји најљепши балкански алем; да јој Византија љута змија поклони своју горду главу; вељу свештеници га свјетовали да је се клоне као грозног пакла; учили га, и тјешили надом у сјајну будућност, па би се томе и ова писма могла примјенити. Али поред тога кад бих шћио да се размећем знањем о томе колико су Леденичани држали до млетачког господарства, над собом, отишао бих далеко, али бих ваше увјерење појачао, да је млетачко господарство и над Леденицама, као и над још неким дјеловима Боке, само на хартији било!

Ах! у оно доба кад мисли пројуре
Ко ханцари да се у груди ми сјуре!

Царовао Србин, па постао робом
Само спомен ост'о над косовеким гробом.
Душман се од тада о њега отим'о
Чемерни му живот на муке узим'о,
Уживање од тад имала та змија
Када тужни Србин од муке завија!

* * *

Дворбу двори Србин пет стотина љета
А још му не свиће она зора света!

Још му суза није код Бога стигнула
Ал' из ока није у залуд канула!

Него ја одох са овим далеко, да уморих
себе писањем а вас ћу читањем

До скоро ће сљедовати моје друго писмо
а ово завршујем шаљући вам братски цјелив и
препоручујући вас благослову, милости, и љубави Божијој.

ваш побра

Дионисије Миковић.

П.

Доње Леденице 10./5. 1890.

Драги побратими!

У првом мом писму обећао сам вам скоро писати а међу тим проћоше пет дана, а ја ни да сам уфатио пера у руку.

Послије првог писма груди се надимале зној ме спопадао док сам искапљао рђавштину! — Отац Пахомије приписује ову појаву писању првог писма па ми из себе однио справу за писање! Његова се љубав тек касније о томе разувјерила услед честих оваки појава. Нијесам се могао на њ за ово срдити, јер је из братске љубави, а ја у велико обожавам и сјенку оваке љубави, па како да небих сушту љубав; ја је и

проповиједам што ми као свакоме свештенику Бога живог, у свети задатак спада.

По дану сам свагда на пољу, и испијам прописане лекове мог доброг лијечника дра Богдана. Прати ме собрат Пахомије, и скраћује вријеме својим причама из народног живота. Његова је брига да ме развесели, да ми олакша утиске несносне болести!

Обједујем на Гркавцу, у малом дућану, а госп. Ђованин Захлбрехт, и супруга му госпођа Стана, старају се, да ми што боље угоде. Њихову услугу нећу никад заборавити.

Ноћи теже проводим! Чим главом на узглавницу а оно навали кашаљ да ме задуши у грлу!

Да умањим ове несносне појаве, пркосим Орфеову крилу колико се може, а предам се побожном размишљању, и читајући Свето Писмо старам се да слабир својим духом проникнем у тајни његов смисао.

Нека нада ублажује моју мелакоичну чежњу али је и подиже при помисли да нада више од пет стотина година вара што оно рече бесмртни владика Његуш: „Српство угашено!

Оно, мила браћо, што ми уздах из душе и срца извије да ми се блиједушасте образи закаче неумијем како да назовем! Рафаило би то уперхин облик улио да опчини, да украси нешто што је тек његов ум могао створити и рука кичидом ођенути у одору: као мајско цвијеће трајнију, од зидова о којима његови створови висе.

Изашао сам на прозор, али наоколо тишина; ваздух свјеж, и цуанан красног мириса и ријетке њежности! Пунан мјесец промолно блиједушасту главу иза високи брда.

Ову дирљиву тишину нарушавају само тице извијањем своји пјесмица, мале летеће живинице својим звончастим зучањем, и поређи лавез паса, што су свезани пред кућама, да чувају марву од вукова.

Да ми неби шкодио ноћни сјежкј зрак затворићу прозор и продужити писање о Леденицама. То могу ласније, јер о. Пахомије, који се често устаје, да ме припита: „Како ти је брацо?“ и да ме силује на узимање млијека или скорупа што ми Шћепан Лазовић кнез горњи Леденица, редовно шаље, или сам доноси, сада хвала Богу слатко спава, а поп Крсто је одсутан.

* * *

Чим путник изађе на врх рисански страна, ерете га црква св. Николе са једном кућницом на јужно-западној страни.

Постоји предање да је овђе била мала богомоља кад су овђе Грци живјели.

У пјесми коју сам приопћио у споменутој свезци „Немање“ спомиње се ова црквица:

„Баш до цркве светога Николе,
Пред њом Бајо с друштвом почињу,
Па у свету цркву улазио,
И дивно се Богу помолио,
И у цркви прилог оставио,
И овако Бајо бесједио:

„О Господе! о свети Николо!
Ти сачувај мене и дружину,
Ако Бог да, те се здраво вратим
Боље ћу те поплатити цркви!“

Дакле и по пјесми броји више од 200 годишта.

Него могло би се рећи и не би била искључена могућност, да је пјесма млађа коју годину од догађаја о ком прича па у том времену црква саграђена и машта је побожног пјесника уметнула у пјесму, да светим именом пјесму окити. Али моје скромно мњење не дијели ту могућност.

Док се у други народа далеко срећнији и напреднији од српскога народа, треба да роди Хорације, Виргилије, или Кајо Муције, што је за годину дана само три јуначке пјесме написао, и други, да опјева какву јуначку битку, док се још витешке жртве у гроб спуштају, у српскога народа одма све пјева и слави срећу или жали на несрећу!

Чобанин у гори и морнар на мору, као свештеник или учитељ, адвокат или лијечник у двору може да занесе, да опије милошћу српске пјесме!

Док српски чобан извија у дудуку или диплима српску пјесму особито мелодијом, која се такне срца и по живцима мило разлије, славић стане на гранцицу да слуша: јер и он не може без слободе којом мелодија одише; јест браћо, неможе па да би га затворили у златни кавез а питали царвијем سموком. А кад њихов глас цијукне мелодијом пуном туге и плача за српску прошлост, да би се разкаљило срцу хладном као хладни камен, одлети далеко, далеко, по зраку ова омиљена тица: да је жалост неугуши, да неизбљује слатко зрно што је снажи за неравно пјевање.

На док се још на бојном пољу крв пуши за ону узвишену идеју која је српством од вазда срођена, већ српски гуелар уз тајанствене звуке слави и велича витешка јунаштва; док он пјесму с креше не пролазе године! Српска пјесма пуна је невине простоте, освећена је и украшена чистотом и истином, и умије да се узвиси над осјећајима: у часу кад је српство срећа преварила; — да опије милином, и да у боде у најфинији срчани живац; како рану може само излјечити вила кад је окупље божанском росом што по српским висовима у свилу као бисер купи. И сами творац илјаде не би могао, а да јој неизрече пристојну пошту. Србин не виче: „Ranem et circenses“, њему су гусле најдражија забава — у њима као да се крије тајанствена сила која је његовом срцу најероднија; а хљеб зарађује крвавијем знојем. Дакле биће ова црква опстојала кад је пјесма испјевана. За цијело опстојала: јер Србин ма гђе био неможе без своје свете православне матере цркве; он и над гробом своје сјајне величине на пространом пољу Косову ће:

„И потону све у крви

И златна се круна смрви!“¹⁾

гради цркву а:

„Не гради јој темељ од мермера

Но од чисте свиле и скерлета!“²⁾

Еј браћо! нек је Србину весела мајка, која га је такога родила, да са пуно истинске обвезности и љубави, и поштовања слави своју свету мајку цркву која је оком неограничене Божије милости и свемогућства и кадра била да га свијесна, чиста и здрава преведе преко крвавог опејана на ког га отури несрећна косовска судбина; кадра била да Србина изведе из невоље и мука што је од душмана трпио за идеју славе и слободе, правде и поштења; била бедем о ког се домио душмански палаш; и, мајка, која је кадра била кроз петето и једно стољеће у пркос свима невољама да му под оном црном косовском копреном сачува у души узвишено српско осјећање, у глави здраву српску мисао, у устима милозвучну српску ријеч, и у срцу жељу за српску славу.

Благо Србину поносом сину, док му ум, душу и срце загријавају и преиспуњују оваква чувства према својој спасоносној светој матери

цркви! До тад неће бити кадра срџба и сила пакосног душмана да га збрише с лица земље, него ће се о њ кршити као што се крше бијесни морски валови под притиском силне олује, о гостасне српске бријегове.

Имало је података до године 1869. т. ј. првог бокељског устанка, по којима би се дало мислити да су ову црквицу обновили Суботићки, становници доњи Леденица, године 1699.

Више западни врата на ластавици под звоником, чита се у једном камену: н. г. 1841.

Како ми повједали селске старјешине ово значи да је ове године саграђена. Томе у прилог иде околност што се примјећује да је горњи дио много раније саграђен.

Била је порушена ћесарском војском год. 1869. али је сељани с неком помоћи цара Франца Јосифа I. поправе године 1870.

Последњег устанка живио је у овој цркви б. и к. мајор господин Каливода и непрестано му је у њој канђело горело. Захваљујући његовој побожности она није овог устанка порушена као цркве: у Кривошијама, Ораовцу, и св. Петка у горњим Леденицама, о којој ћу вам писати с е горњи Леденица.

Црква св. Николе пространа је толико да једва у њој може стати 50 особа.

Ограђена је извјелатим камењем у клаку и на свод, а посалижата извјелатим плочама, и покривена циглом која се пече у Кртолима.

На цркви су двоја врата и три прозорчића; од ових је најмањи у олтару, а друга два што су мало повећа, стоје на странама.

Нов иконостас са иконама правио је о. Јосиф Катурић, године 1877. за фвр. 415, што су му сељани исплатили.

У цркви нема никаквог приједмета што би био од интереса за историју.

Осим неколико књига којима се не може подпуно задовољити потреби за вршење црквеног правила, има у цркви још нешто трошног свештеничког ођела, канђела, и светог посуђа од сребра.

Године 1871. Његово величанство великодушни цар краљ, и господар Ф. Ј. I. даривао је овој цркви један фелон и један епитрахиљ, чашу, дискос, звијездицу од паховна, копље, два свијећњака, и два канђела једнако од паховна;

¹⁾ Љубомир П. Ненадовић.

²⁾ Срп. нар. пјесма.

једно јеванђеље, један службеник, један требник, један триод, један празнички минеј, и један часловац.

До првог бокељског устанка имала је ова црква три сребрна канђела на којима су били надписи. Али како их усташе преносили у Црну Гору, грдно су била улупљена, па их туторство године 1871. да неком Грку да их претопи у једно канђело, и тим се надписи из којих би што год дознали — изгубише! Уз ово једно повише канђело од сребра, има још два канђела мања од којих је једно прилог покојног Јова Катурсића ког је приложио отрагу дванаест година, а једно покојне Маре Јокове Огњеновић, ког је за своју душу приложила године 1886. На њима нема никаквог натписа.

Потоњег устанка остало је у цркви једно свештеничко одјејање што усташа нијесу могли узети услед навале ћесарске војске, али је побожни мајор Каливода сачувао и насахрану послао у Рисан, црквеном туторству.

Повратком усташа из Црне Горе године 1884. 5—6 и 7 повраћено је цркви из Црне Горе сиромашно покретно имање ког су усташе са собом понијели, и ког данас посједује.

И још се нијесу сви леденичани повратили из Црне Горе, на своја згаришта, јер се боје казни, али црквеног нема већ ништа у Црној Гори.

У цркви има један мали сребро позлаћени крет на стопи, ког је приложио Лазар Андрић Суботић за душу свог покојног брата Луке, отрагу 32 године али и на њему нема натписа!

Над црквеним вратима има мали једноочни звоник и у њему једно осредње звоно. Оно својим милозвучним гласом више од стотину година подсјећа побожну Србадију на Хришћанску дужност: да скрушено у топлој молитви слави и велича Божија дјела; да очима окрене пут висине на којој се Србину дух одмара.

На звону се види слика Христовог распећа, и слика св. Ђорђа, на коњу. На њему стоји написато „А. 1783.“ Ово „А“ почетно је слово италијанске ријечи „anno“ дакле године. Прича се да га је из Венеције донио и приложио некакав Ђурковић из Рисна; и без сумње, драга браћо: Андро и Славо! то ће бити био који од ваши предака или нашег старине г. капетана Марка.

Споменути црквена кућица саграђена је године 1874. сувом мењом, а године 1875. пред доласком Његовог Величанства цара Франц Јосифа првог у Боку оклачена је споља и изнутра.

И она је покривена циглама и предијељена у два дијела и има двоја врата, али није попођена ни посалижана; она служи за одмор побожним црквеним посјетиоцима.

На сјеверо-источној страни стоји гробље доњи леденичана, ког су они опточили лијепо сувомењом године 1875. Гробље је украсило неколико лијепи плоча са кретима од бијелог камена, чији крајеви имадијаху изглед јабуке. Све је ово уништила ћесарска војска посљедњег устанка, и са овим камењем градила шанчеве за одбрану од усташа. Ово не истичем да мислим да ово поступање може бацити пјегу на углед ћесарског војника, а саопћујем га као црту за историју овога покрета, јер што оно наша пословица вели: „зрно по зрно погача, камен по камен палача.“

Цркву и гробље окружавали су дебели преко стогодишњи дубови, који су посјетиоцима правили лада. Ћесарска војска све је ове дубове саејекла за горјев год. 1869. па да нема споменуте кућице било би посјетиоцима врло тешко, јер околу цркве нема ништа до гола камена, да би се могли од прижеге или кише заклонити. Одма пред црквом, стоји пут који из Рисна води преко Леденица у „Дврено“ или другчије: „Драгаљско поље.“ Њега је ћесарија саградила године 1870.

На високом брду, што цркви на западу спада уздигла се тврђава Леденице основана 1870. од тада је више пут поправљана и данас изгледа као какав град, с ње је врло лијеп поглед на море и на околину. У њој свагда стоји по неколико војника с једним часником у начелу.

Овако је по свим тврђавама које ћу вам летимце у будућим писмима споменути, јер ми то намећу предијели на којима су.

На источној страни цркве усвијечен је узани пут у греду која је висока над Рисном уздигнута. Он води у горњи Ораховац а из њега у доњи Ораховац, на море. И овај је пут направила ћесарија године 1882.

Кад човјек погледа на њ из Рисна помисли да је с њим сасвим опасно путовати, а оно баш и није тако. Истина требало би да је шири али је у греду усвијечен тако, да се лијепо временом

www.unilib.rs
 може без страха и на коњу. Ја сам га једном на свом ђогату без бриге пројахао.

На ужијим и опаснијим мјестима подигнут је на доњој страни зид који је висок неколико етопа и тим је путнику више обезбијеђена сигурност.

Гле! на мене сад падосе зраци блиједог мјесеца! Кад сам на прозору стакло затворио, он тек промаљаше иза високијех брда, а сада се према прозору свијетли на плавом небу међу оним милионима небесних канђела. Па и пјевање по њекојег кокота из села допире ми до ушију. Ваља да завршим па одпочинем, а наставићу ако Бог да у трећем писму.

Али гле како:

Кроз стакло прозора мјесечина бл'једа
 Браћо моја мила, сад на мене гледа!
 Изгледа ми тужна ка' јесенске ноћи,
 Као мајка кад ће син јој у бој поћи;
 К'о што бјеше оно косовка дјевојка,
 С разбојишта кад се враћаше љепојка:
 Без лијепе наде од српски синова,
 Што закопа судба сред бојна Косова.

Та овђе је, браћо, у болани груди,
 Сјети уточниште к'о игђе код људи.
 Ал' ћу и ја сада на починак поћ',
 Вама желим сладак сан,
 И од срца кличем: браћо, лаку ноћ!
 И наздравље сван'о дан!

* * *

Надао сам се да ћу заспати, па пошто ми се то није дало, — узем да читам опис манастира Дуџи у Херцеговини од ученог књижевника г. Нићифора Дучића, архимандрита.

Зауставио сам се на именима: Нектарије Зотовића, јермонаха дужеког рођеног у селу Домашеву у Љубомиру, и Теодосија Ногулића дужеког игумана, родом из села Тврдоша код бившег манастира Тврдоша, у Требињу.

Учени писац лијепо прича како су ова два мученика много претрпјели за српство и православање у својој витешкој домовини војводини светог Саве; и како заклети Хришћански крволок Сабит паша Резулбеговић, Зотовића мачем прободје године 1807, а Ногулића који је већ био измородављен у турским тамницама, опрости, те се поврати у Дуџи одакле пође Богу на истину године 1812.

Ова ме црта до дна душе потресе и све живце магнетичном силом уздрмало да сам знао сад је небих читао. Биједни Србине, шта си трпјети морао, шта ли и још трпиш под управом дивљег азијатског звијера.

Твоја вјера, твоја правда, и чила мишица била је само кадра, да те сачува широких и лакомих уста твог најжешћег и најмоћнијег непријатеља. То са слогом уједно, кадра је да те и у будуће спасе и да те прослави.

Пошто ме је кашаљ попустио, узем перо и карту са малог асталчића, који је свагда код постеље, и напишем шљедеће:

У спомен о. Нектарији Зотовићу, јермонаху манастира Дуџи, погинулом године 1807, у Требињу:

Читајући причу а не много стару
 Што си претрпјо радећ' на олтару:
 Ка' достојни синак славни прађедова
 Љутих осветника злосрећног Косова;
 Као вјерни пастир Божијега стада,
 Крволок хришћанства које но ти зада;
 И смрт мученичку оче Нектарије,
 У груди ми срце јачом силом бије. . .

*

Кад те оно срџба Сабит паше срете
 А за твоје радње узвишене, свете,
 Тога црног врага у љуцкоме лику,
 Погубит' хоћаше св'јету на видик.
 Злоћом и пакосћу да земљу не трује,
 Поганим устима да на крет не пљује.
 Ал' ти сметну ријеч, оче Нектарије,
 Дичног Ногулића, оца Теодосије
 Мученика српског, и вјерног пастира
 Игумана славног Дуџи манастира:
 Кад бијасте скупа дивни мученици,
 У гнуснога паше гнусној коњушници: .

„Не уби га брате, за Бога милога!
 Без Дуџи би тада остали светога!
 Дигли би се Турци па га опљачкали
 И живој га ватри по тада предали,
 Калуђере браћу, мукама мучили,
 Док би своје добре душе испунили!

Док се Божја служба у Дуџи пропоја,
 Крвавог је доста српског пало зноја,
 Ради дивног Дуџи не чини то дјело,
 О љубезни брате, ја те молим смјело!

Ми умримо мирно нек остане Дуџи,
 Да српским ранама још мелема пружи!
 Да убијеш пашу тим нас неби спас'о,

А манастир свети у ватру би пас'о!
Ах нека га, брате, нек' се вјечно б'јели,
Србадију тужну тјеши и весели!
Умремо ли мирно у муке највеће,
На именама с тога љаге пасти неће,
Волиш ли га више (Дужки) од поганске крви,
А ти људског скота као лав не смрви:"

А ти рече тада: Р'јеч ме твоја смете,
И ја одустајем од намјере свете;
Први пут ми сада у мојојзи глави
Једна гр'јешна мис'о к'о ватра се јави:
Да калуђер нисам сада бих желлио,
И нечојку оном крвицу бих пролио.
А премио Дужки неби тада' страда'
Као што би страда' да га спрштим сада . . .
За светог би Дужки дао сто живота
С њега нећу заклат' оног људског скота".

*

Прободе те паша међу злице двије
Које те држаху да му је ласније, . . .
Ал' ти рањен скочи, дико Србадије,
Па о земљу лупи туретине двије,
Па тад' счепаш пашу оте му ханђара
Да га с њим распорши као Милош цара,
Ал' се сјети Дужки баш у часу таде. . .
Па ти крвав ханџар из деснице паде!

* * *

Зотовићу врли славни калуђеру!
Мучениче дивни за Српство и вјеру!
„Још Саиба има што Србина даве,
Још се Србу муке свакојаке праве;
Што је злоћа могла измислити мука
Душманска му злобна још намеће рука!
Ти уживаш сада код Божијег лика,
Оних дивних српски светих мученика,

Који са анђели Богу пјесму поју:
Да им спасе српску домовину своју.
О! моли се, моли, оче Нектарије;
Да је сунце слоге к'о некад огрије!
С њоме само Србин још живјети може,
(Помози патнику свемогући Боже!)
А весела, чила, мила, Србадија
Славити ће вјечно свога Нектарија.

Док сам ја ову пјесму писао, Пахомије устао
и дошао да ме буди, знајући да никога код себе
не трпим при писању, чекао је на отвореним вратима.
Ја га опазим, а он пошто је видио да сам оставио перо уђе,
поздрави и упита: „Шта радиш брацо?“
Несмијем да му кажем да нијесам спавао
него му одговорим „хвала Богу добро сам!“
Он ми погледа у мутне очи, па му се дубоки
уздах из срца оте. С тим шћеде рећи: „Ками си добро!“

Пахомијева сјета казивала ми да сасвим рђаво игледам,
а мени се чини да баш нијесам најгоре, прекинем тишину питањем:

„Кад си устао брацо?“

— Биће већ двадесет минута!“

— „Јеси ли дуго на вратима?“

„Од кад сам устао!“

„Па што нијеси ушао?“

„Нијесам смио!“

— „Зашто?“

— „Јер си ме једном са твојом „Предрагом“
како јој ти тепаш, госпођом сестром Видосавом
истерао с манастиреке „луке“ кад си нешто
писао“

Закључујући препоручујем Вас неграничној
Божијој љубави, и шаљем братско поздравље.

Отворено писмо

Као одговор на критику г. Милорада Јелића свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890 године), на чланак „Свештенство и проповједанье“, упућено господину уреднику истог листа од писаца критикованог чланка.

Настављајући даље г. Јелић прешао је сасвим на поље оцрњивања, и то тако далеко, да ја у мало не изгледам као неки расколник вјерски, јер мојим горњим назорима у погледу слабог похађања цркве он вели: „Тако један свештеник поучава“, као да сам ја почео проповједати то,

да се цркве не требају похађати. Да наше цркве све празније бивају, може свако примјетити; а зашто се наш народ од цркве одбија, покушао сам, да по мом схваћању изнађем узроке, па у колико извињавах народ, што не извршава своје црквене дужности, у толико пак кривих свештен-

ство, што оно према народу своје дужности не извршиваше, а за то оцрњује ме г. Јелић, као да ја поучавам народ непохађању цркава. Оваково злонамјерно тумачење мојих назора, не служи никакко на част једном свештенику, а г. Јелићу много би боље било, кад би у својим јавним радњама имао на уму да он као свештеник не би смио ништа говорити ни радити што се са његовом свештеничком чашћу не би слагало.

Г. Јелић сумња — а већ 3 године је на парохији, а при том је и син свештенички — да народ, који у цркву не долази, да се ни код куће Богу не моли. Овакова сумња могла би изаћи само од онаког човјека, који с породом никад у додир не долази, који дакле никакве праксе у опхођењу с народом нема. А то не могу мислити за г. Јелића, и за то му не вјерујем да он такову сумњу одиста имати може. У парохији у којој је сада г. Јелић, био сам и ја као парох 2 године, и за то вријеме као и за вријеме пароховања мога на мојој првој парохији, ја нијесам наишао ни на једну православну сеоску кућу, у којој се неће чељад из јутра послје умивања, а у вече пошто умију руке а прије вечере Богу се помолити, и то у вече сви заједно, а јутром како се које умије одвојено.

На послетку без икаквих оправадних разлога напада мој назор о поправци свештеничког стања, те неумјесно наводећи ријечи цара Јосифа П. потврђује баш оно, што ја тврђах, а то је да је свештеничка служба добровољна, па такви су и приходи. „Проповједник љубави не треба да своје ријечи опровргава истеривањем берива“ рекао је цар Јосиф П. као што је навео г. Јелић. Под овим ријечима „истеривањем берива“ ја подразумјевам „егзекуцију“ „оврху“ у потпуном смислу ријечи; и држим да кад свештеник сам добровољним начином прибира своје приходе да он то не врши насилно, те и не „истерује берива своја, те по томе и не опровргава своје ријечи о љубави к ближњем. Али кад орган државне власти присилно пописује и продаје разне предмете каквог дужника свештениковог а за рачун свештеничког прихода, — биће, да онда сам свештеник опровргава „истеривањем берива“ ријечи своје о љубави према ближњем.

Довде сам се, г. уредниче, од нападаја бранио, а јесам ли се одбранио — није моје да пресудим. Само имам сада то примјетити, да сам како при писању самог чланка тако и овог одго-

вора стајао стално на начелном становиштву и да ме никакви лични обзир ни најмање руководили нијесу. Па пошто одговорих на оно, на што сам изазван био, држим, да неће сада и мени забрањено бити, да неку проговорим о самој критици г. Јелића с неутралне стране, т. ј. као да се мене ни најмање не тиче, дакле као о једном јавном раду о ком и најшира публика своје мњење имати може. Истина, да нијесам сам том критиком заинтересован, — морам признати — да је и сад не би ни на ум узео, та има много дјетињарија на овом свјету, па се ријетко озбиљни људи са таким стварима баве — њих обично пропраћају шаљиви листови са достојном пажњом, — али кад сам већ ту тако заинтересован, ваљда ми се неће за зло узети ако неко вријеме и са таким се послом позабавим.

Пропраћајућ „критику“ г. Јелића као јаван спис, држаћу се само онога, што нијесам дотакао у мојој одбрани, јер ми није на путу било, а упозораваћу само на оне моменте у „критици“, који нам с једне стране пружају свједочбу о незрелости г. Јелића за јаван рад ове врсте, с друге стране, о нетактичности његовој као свештеника једне вјероисповјести, а с треће, о његовој нелојалности према емом свештеничком позиву.

По форми критике, г. Јелић изгледа да у себи крије некакву појетеку жицу, јер, воли, да су производи његове руке или ума и спољно окићени, те да и на први поглед праве повољан утисак. Тако је своју критику заштитио једним Мото“-ом. Незнам је ли тај мото одакле преписао, или га је сам измислио (биће ваљда ово последње) јер нема потписа ауторова; али било једно или друго, тај мото је права накарада не само по особинама српског језика него и по неумјесности значења његовог према предмету о ком се пише. Његов мото гласи: „Ако ли се открије што другоме који сједи, нека чека док први ућути“. Ова изрека може бити да би хтјела имати смисао народне пословице: „У млину се редом меље“, али је тако удешено, да изазива сумњу, да ли је онај, који ју је саставио у стању, логично да мисли. Ако ли се открије што другоме, који сједи, онда тај други нема потребе да чека док први ућути, јер први је ућутао чим је открио, а открио је у један пут, јер свршени глаголи (открити свршен је глагол) не трпе одлагања, иначе ако би било одлагања, не би био глагол открити (у сад. времену „открије“) него несвршен глагол откривати

WWW.UNILIB.RS

(у сада. времену „открива“), те је онај други, који је сједио морао чекати хтјео или не хтјео, док први ућути, јер му први не би могао ништа открити. Но ако је ова бесмислена изрека тако сакато састављена, још је сакатије и неумјесније употребљена, ако би имала смисао пословице народне „у млину се редом меље“, јер ако *треба* да ћути онај, коме се што говори, по тако званом парламентарном реду, па да би кад потпуно саслуша могао одговор дати, онда овај коме се што пише *мора* да ћути док не прочита оно, што му се пише, јер не зна шта треба отписати, док не прочита изазив. Оваку бесмислену изреку употребио је г. Јелић на челу своје „критике“ можда и у дјетињској бојазни, е ћу ја почети одма одговорити на његову „критику“, и у том случају, ако не би иста у једном броју листа могла бити отштампана.

Осим овога има у свакој алинеји таквих запетљаних мисли и израза, да се незна ни шта се хоће с тим, а ни зашто је то, као ни то, да ли се оно, што се пише односи на онај предмет који се критикује, или на писца критикованог чланка, или се говори у опште, чему се пак ни почетка, ни свезе а ни свршетка наћи не може. Неприродни преломи, непојмљива развијања, замотани изрази јесу особине те „критике“ гоеп. Јелића. О овоме не могу се засебно бавити, јер би ме и то врло далеко одвело, а да је запета тако, као што наведох, може се сваки штовани читалац сам увјерити, ако ту „критику“ прочита.

Сваког свештеника ма које био вјере треба да краси сношљивост, поштовање туђега а чување свога, а г. Јелић у својој „критици“ назва Мухамеда „препреденим човјеком“ као оснивача једне религије. Није ми до тога да се у то питање упуштам, јер то не спада ни мени ни г. Јелићу као свештеницима једне вјероисповјести да наш суд доносимо преко оснивача друге вјероисповјести, јер би нам се приетрасност могла пребацити, али то велим, да је г. Јелић нетактично поступио у овом предмету, јер желимо ли ми свештеници христијански, да се о Господу Исусу Христу као оснивача наше вјере од других вјероисповјести, ако не са достојним поштовањем, а оно бар не са вријеђајућим изразима говори; то смо ми, тим више и дужношћу нашем свештеничком, позвани, не давати другим повода да нас и нашу вјеру вријеђају, а то бива врло

лако јер људи једва чекају, да врате коме мило за драго — жао за срамоту.

Мој чланак „свештенство и проповједање“ у скропости својој упутих сеоском свештенству, које не похађаше богословије. Па у томе покушах да изненађем узроке и буђења страсти а и моралне нискости код људи, те сам у развоју мисли дошао на теорију о постанку новца, који је не само у прошлости, него и у садашњости посредни или непосредни узрок скоро свега зла овдје на земљи. А овакав развој мисли о новцу бијаше нуждан, да би свештенство сходније могло проповједати против оних страсти, које се код људи развијају или из похлепе за новцем ког немају, или из сујете због новца ког имају. Па ово упутих сеоском свештенству — Небогословима, али у томе погријеших — није добро савим ни скроман бити. Мој чланак могао се исто тако а можда и с већим правом упутити и г. Милораду Јелићу — и као богослову, да би се из њега научно, на коме становишту мора да стоји прави Хришћански свештеник, јер да то незна доказао је тиме, што ми је пребацио, да ја не схваћам питање о свештеничком стању у духу времена мучне борбе за опстанак. Хришћански свештеник има сљедити увјек начелу хришћанске вјере не само у погледу вршења својих дужности него и у погледу његовог тјелесног препитања. Ко олтар служи од олтара и да живи. А приноси пак олтару од како је Христијанска црква основата били су добровољни а не присилни. Је ли се пак вријеме промјенило, те се борба за опстанак поштрила, наћи ће позвани фактори начина да то питање у ред доведу, а свештеници пак не би смјели очекивати решење тога питања онако као што су очекивали гладни Израилјци „објетовану земљу“ у којој тече мед и млијеко. Па нека би се то питање и данас у ред довело, жалостан би био онај свештеник, који би се у прибирању својих прихода ослањао на жандарске бајонете. Од таког свештеника нити би имала црква, нити народ а ни држава никакве користи. Но да има таквих свештеника, који свој позив или не разумију или неће да разумију, јасан је доказ, да је сам г. Јелић као свештеник и богослов — али држим да није знао шта је радио — истакао јавно девизу: све би дао за свог рода славу, али крајцар ни за живу главу. Под оваком заставом не војује Христов војник, са оваким геслом не служи се христијански проповједник

— пастир стада Христова, него церемонијалиста, који извјесне послове обавља, за то што је добро плаћен. Није ли ово нелојалност према свом узвишеном позиву?!

Ево ме г. Уредниче већ једанпут на свршетку, па је сад вријеме да се опростим с Вама, и да Вам благодарим, што сте ми толико пажње поклонили. При расстанку дакле рећи ћу Вам још само у кратко о томе, шта ја сам мислим у опште о моме чланку ког је г. Јелић „критиковао.“

Познато Вам је да сам ја свештеник у овоземној казниони у Зеници, и да у истој служим од отворења њеног до сад. Па пошто ми је у дужности да поред обављања разних свештенорадња старам се о моралном уздигнућу повјерених ми људи, цјелисходност мога позива ми налаже, да испитам и знајем ступањ вјерског изображења њиховог, те сам на жалост примјетио да 10% незнају се ни прекретити, 80% знају се Богу молити по тежачком начину а тек 10% знају црквене најнужније молитве са или без приближног појма о значењу им. Па од свих оних, који у току године у казнионици на издржање казни допремљени буду једва ће их неколицина моћи казати, да су овда-онда, и то врло ријетко чули какву проповјед. Овде не треба то претпоставити, да ови људи, који су пали у злочинство, ријетко или никако нијесу ишли у цркву, јер од свих кажњеника имаће их око 80% од сеоског тежачког еталежа, па су ишли у цркву онда, кад и остали свјет. Служећи дакле под оваким околностима у казнионици, сваке недеље и празника за вријеме Богослужења, држао сам сходну проповјед, за коју сам се спремао по у мом чланку изложеном начину. Но пошто примјетих да се према статистичким податцима злочинства умножаваху непрестано, то је на сваки начин било преко нужно, да и свештенство у овом погледу своје чини, како би се злочинства у народу умањавала. Па познавајући наше свештенство написах дотичан чланак, да бих свештенству сеоском олакшао спремање за проповјед, те да се проповједи редовно по црквама држати узмогну. Мени је познато, да би у овом погледу све окружнице наше духовне власти биле безуспјешне, јер прво, онај који се осјећа у вршењу овога задатка несигур-

ним, био би још несигурнији, кад би му се то „под мораш“ наредило, а друго, ако би се то и одредило, не би се преко тога никаква контрола водити могла, те би таква наређења обично остало мртво слово на артији. Због тога сам дакле дошао на то, не би ли се лако разумљивим начином а на основу сопственог искуства могло у овом питању што учинити, те у тој намјери написах тај чланак. Пуштајући га на јавност био сам мирне савјести, да чиним оно, што ми моја дужност налаже, а вјеруј те ми, да нијесам био у ображењу, е сам нешто створио, што не би имало и својих слободних страна, пак шта више, надао сам се, да ће бити и критиковања, а био сам и готов сваку стварну критику примити те се и сам поучити. Са таким очекивањем примио сам — „критику“ г. Милорада Јелића, те као што видите страшно сам се преварио. У први крај смијао сам се и нијесам мислио одговорити, јер ми је сувише дјетињасто било, али кад сам се промислио, видио сам, да би и дјете бацајући се блатом могло ако не повриједити а оно окаљати — спремио сам овај одговор и то и због тога што би се и из злобе могло речи, да моји назори у чланку ни пред таквом критиком нијесу се могли одржати. А што сам пак према г. Јелићу био мало оштрији, то је због тога, што никако нијесу начелни разлози повод његовој критици па сам држао, да је заслужио такову лекцију — медицина је истина горка и непријатна али често помаже, па шат и овдје не остане без дозвољног дјејства.

Ја ћу, г. уредниче, радо поново одговорити на какву озбиљну примједбу или ју као умјесну усвојити — ако их још буде, — али на оваке, као што је ова г. Јелића нећу више одговарати, јер би тако што, и подруги пут очекивати од мене, било — мало сувише. Та ја имам другог важнијег посла — од млађења празне сламе.¹⁾

Примите, г. уредниче, уз моје Високопоштовање и братски у Христу поздрав од

У Зеници, 22. јануара 1891.

Теодора Јунгића,
свештеника.

¹⁾ Са овим престaje даље полемизирање у нашем листу у наглашујемо: да не ћемо више примати критике или антикритике у овом предмету ни од свештеника Јелића нити пак од свештеника Јунгића. Уредништво.

У Српском добротвору, господину митрополиту Ђорђу Николајевићу.

Ој добри пастиру словеснога стада,
Брижљив дјелатељу божјег вертограда,
Народа српскога трудољубни оче,
И за свету цркву славан борпоче.
Митроносна главо, старино сиједа,
Срца племенита доброга погледа.

Ти си предница Србинова неба,
Која свијетли нама као што и треба:
Српски род те гледа с поносом у груди,
Јер су рјетки такви великани људи,
Што не жале за род и свој живот дати,
Само да помогну да срећа процвати.

Сарајево, 7. јула 1891.

Тобом се диче Срби и с десна и лјева,
Из све Херцег-Босне, из кршних крајева;
Јер ти виде срце у старачки груди,
Које само жели, за чим Србин жуди,
Које роду своме о напретку ради,
Српску племенитост у срце му сади.

Са лиром у руци, Српче ти се јавља,
Молећи се Господу, да ти даде здравља,
Да дуго поживиш више срећни љета,
Док просвјета Србу још боље процвјета,
Да порадиш јоште дуго на нашем бољитку,
Јер је српска ружа истом на развитку,

Нед. Милад.

Српски аманети.

Аманет нам највише се сјаји,
Из њега нам српско сунце грије,
Стога Србе док ти крвца врије
Њега чувај, њега свеђер гаји,
Па ће онда слобода да сине
Поврх твоје миле домовине!

На првоме мјесту аманета,
Што нам стари на чување даше,
Да бранимо ко светине наше,
Православна стоји вјера света.
Па бран'мо ју ко и наши стари,
Да се свети аманет не кварит!

Друго мјесто заузима име,
Српско оно вјековма пађено,
Па и сада гле блиста се ено,

Сарајево.

Стог' чувај га поноси се њиме,
За њ не жали врелу крвцу лити!
Напред! — Вјера ће те соколити.

На трећем су мјесту гусле твоје,
Што ти вјеру и народност бране,
Што ти кажу пјесме одабране,
И што славе многе српске боје,
У којим се твоји стари бише,
И побједом себе окитише.

Стог', потомче славнијех првака,
Та три света твоја аманета,
Чувај храбро док је бјела свјета,
Па ће нестат овог црног мрака
Око наше миле домовине,
А слобода брзо ће да сине!! . .

Б. Черовић.

На гробу старога свештеника.

посвећено праху блаженопоч. проте Саве Поповића († у Кравици 1880.)

Живио си кад су били,
најгорчији Србу часи;
Када шћеде тирјан љути,
српско име да угаси.

Еванђелским поукама,
блажио си српске ране;

Тјешио си и прориц'о,
будућности боље дане.

Чувао си српско име,
српске наше аманете;
И био си вјеран пастир,
православне цркве свете.

Светице си Србинове,
у чистоти сачувао;
И потомству српском младом,
у аманет чисте дао.

Ти си умро — са спокојством,
душа твоја бјеше чиста;
Анђ'о божји однесе је,
там' гд'је с' сунце правде блиста.

На твом гробу дивља ружа,
Разасула мирис свјежи;
Њезин мирис као да збори:
„овд'је српски борац лежи.“

Сарајево, 9. јула 1891.

Недељко Миладиновић.

Разно.

Развалина старе православне цркве. У Котор вароши (Босна) а у бањалучком окружју, између села: Крушева брда, Сељачке, Бурче, Маљева и Грабавице, на утоку „Кермске“ ријеке у Врбању, постоји један мали предјео — равница, који се зове „Црквина“, и на тој Црквини, не давно нашао је котарски престојник развалину црквену. Престојник је позвао околне сељаке, те су ту копали и одкопали су и споља и изнутра цијели зид, који је и сад у темељу врло добро сачуван, и на ком би се могло даље отпочети зидати. Олтар је доста изнутра лијепо очишћен, а унутрашност цркве није још откопана.

Кад је откопан зид околу, нађене су мртвачке кости а и цијели костури човјечији. Унутра у цркви — у олтару нађен је крст, а неки Омер Шишрага, који ту на Црквини станује, нашао је претен којег је поклонио престојнику. Да ли је још штогод нађено то се незна.

По предању народном ово је била црква српско-православна, а и по самом изгледу црква је окренута олтарем истоку; поред тога у цијелој околици нема другог народа до ли православног и мухамеданског закона.

Ови докази довољни су да потврде да је ова старина српско-православног народа те околице.

Уз ову развалину постоји данас џамија.

Освештање црквеног темељног камена. Благословом Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Господина Ђорђа Николаревића, освећен је црквени темељни камен новој српској православној цркви у Церовици (Гојаковцу) у протопрезвитерату Тешанском на дан 30. маја 1891. т. ј. на Вознесије Христово.

Чин освећења извршио је по правилу Хаџи прото Тодор Илић, и положио је крајуголник у који је ставио написану и потписану споменуцу.

Прилог цркви. Анђа супруга упокојеног Пере Петровића, житеља села Росточе у кључком протопрезвитерату, за спомен своме мужу даровала је 14 фор. српској православној цркви у Кључу.

Срби ђаци у вел. гимназији у Сарајеву. У школској години 1890./91. било је у гимназији Срба ђака 97. Од ових је било 56 штипендиета.

Римо-Католичка пропаганда у Србији. Српски митрополит Михаило обратио се недавно министру црквенијех дијела са жалбом на римске пропагандисте, који воде пропаганду међу православним српским народом. Ушљед тога је ступио министар у преговоре са аустријским послаником о том, да се путовање римских свештеника стави под контролу закона. У владиним круговима у Србији сада се озбиљно осуђује питање о жељи да се формулишу одношаји римске цркве према држави. Поговара се, да је истина, да су учињени већ први кораци да се конкордат закључи.

Надгробни споменик. Дана 15. Јунија о. г. подигнут је скроман споменик на гробу покојног Илије Јовановића, рељевског богословца IV. год. који је закопан у новом сарајевском гробљу у Кошеву. Споменик се састоји из пирамиде истесане и углачене од лијепог камена, а у њојзи је урезан овај натпис:

Милом другу, богослову IV. године Илији Јовановићу рођ. у Јањи 1871., а † у Сарајеву 30. 12. 1890. год.

Подиглоше питомци срп. правосл. богословије у Релсву.

Слова су врло лијепо израђена и позлаћена. Питомци су са госп. ректором и настав-

уницима били намјерни да сви заједно присуствују при подизању истог, али су околностима препријечени били намјеру да остваре, те због тога само четврти разред, односно свршени богослови другови покојника, отишли су на гроб у недјељу (16. о. м.) и тамо чинили парастос са пречас. г. Гедеоном Марићем парохом сарајевским, а по томе положили вијенац исплетен од природног цвијећа са црном нантљиком поткритом златним ресама.

Овијем је одата од стране другова пошљедња почаст своје незаборављеном другу.

Споменик је стао са вијенцем и другијем трошковима 120 фор. Ова је сума састављена дијелом од прилога питомаца и наставничког особља у заводу, а дијелом од добровољнијех прилога, што су дошли са стране од по некијех личности, којима су се питомци обратили молбом за потпору.

Имена тијех г. г. приложника износимо овдје редом:

Н. В. г. Серафим Перовић АЕ и М. Херцеговачко-Захумски послао је . . .	5	фор.
Пречасни господин Алекеа Чокорило	1	”
” ” Василије Ивезић	1	”
” ” Софроније Станчић	2	”
” ” Петар Божић	1	”
” ” Лазар Ожеговић	2	”
” ” Ђорђе Грабеж	2	”
” ” Јован Гаћиновић	2	”
Високо благор. г. П. Тодоровић . . .	1	”
Госп. Васо Станишић	1	”
” Драг. Остојић ерп. уч. у Зворн.	2	”
” Лазар Марковић у Градаццу . . .	3	”
” Јосиф Кочовић у Чајничу . . .	2	”
” Перо Дрљача трговац у Бос. Н.	2	”
Г. г. наставници завода дали су . . .	16	”
А питомци су између себе скупили	77	”
Свега	120	фор.

Поменутој г. г. приложницима овијем се путем пзриче најдубља благодарност од стране питомаца.

Релско 18. јунија 1891.

—ан—

Напредак православља у Америци. У Америчкијем сједињеним државама, као што је познато, живи огроман број рускијех емиграната из Галиције и Угарске. Они су махом сви унијати. Руске црквене новине доносе вијест, да су ти унијати руском владици православне вјере Владимиру, који сједи у Сан-Франциску, изја-

вили жељу присајединити се православљу. Главни вођ тијех унијата, који живо ради на томе, да се унијати поврате у крило православне цркве, јесте прота руских унијатских цркви у Америци и парох у граду Миннеаполису, отац Алексије Товт. Он се је присајединио православљу прије кратког времена заједно са својом паством, која је бројала 361 душу. У Чикагу се такођер прикључило православљу неколико стотина душа, а у мјесецу јуну о. г. у Минеапољу био је општи збор свијех једанаест свештеника аустријских унијата заједно са њиховим протата који репрезентирају до 20.000 руских емиграната из Аустрије, и на том збору ријешено је питање о општем присаједињену унијата православној цркви. Старокатолички свештеник и суперијер мисије Јосиф Валлате примио је православље, за њим је поднијела молбу и парохија у Диксвилу.

Народни добротвор. У Шурјану у Банату преминуо је 31. маја о. г. Никола Кнежевић умировљени ерпски народни учитељ. Своје имање у вриједности од 33.000 фор. оставио је на добротворне цијељи. Тим ће имањем управљати „Матица Српска“ а намјењено је овој цијељи: 1) Камату од 6000 фор. коју има да положи удовица покојникова за годину дана од смрти покојникове да ужива учитељски конвикт у Новом Саду. 2) Да се оснује фонд за награђивање оних ерпских учитеља, који буду писали корисне књиге за народ. 3) Да се створи отуда један фонд за потпомагање остарјелих ерпских учитеља, учитељских удовица и сирочади. 4) Да се извјесна годишња свота издаје ерпско-православној црквеној општини у Шурјану. Удовица Рахила Кнежевић има право да ужива за живота приход од цијеле оставштине. — Слава му!

Једна многобројна породица. У Барселону (Шпанија) дошао један старац од деведесет и три године, рођен у Галису, који је у двадесетој години оставио своју земљу и отишао у Америку да тражи ерећу. Овај деведесето-годишњи старац Лукас Негрера Пац вратио се је у Шпанију са својом породицом, која је овако састављена: 16 кћера, од којих 6 су удовице, 9 удате и једна млада дјевојка; 23 сина, од којих су 4 удовци, 13 ожењени и 6 не ожењених; 34 унуке, од који су 3 удовице, 22 удате и 9 неудате; 47 унука од којих су 4 удовци, 26 ожењени и 17 неожењени; 45 праунуке, од којих су 2 удате

43 неудате; 39 праунука, сви нежењени; 3 прапраунука; 72 које зетова које снаха. Лукас Негрера Пац, који се трипут женио, притјажва огромно богатство. Дошао је у Јевропу, са својом многобројном породицом, на једној лађи која му припада и којом командује један од његових унука.

Прелазак у православље. Велика књегиња Јелисавета, жена великог књаза Сергија Александровића, у присуству цара и царице и свију чланова царског двора, на лазареву суботу примила је православље. Црквени обред свршили су митрополити петроградски и московски. Истога дана примила је православну вјеру и грчка престолонашљедниковица, **Софија** рођена сестра цара њемачког Вилема. Чин миропомазања извршио је митрополит Атински у дворској капели.

Освештање црквеног дома. Скромна а знаменита задужбина славног Херцега Стефана ево већ преко четири вијека служи срп.-прав. народу горашког краја као парохијална црква.

Лежећ' осамљена, подаље од Горажда, а са првашњег одвећ оскудног стања није ова задужбина могла да побожним својим поклонцима даде заклону против штетном упливу зла времена, нити да пружи друге које погодности, како би ослобођени тјелесних неприлика тијем јаче могли подигнути дух свој престолу Свевишњег, окријепљени и духовно уздигнути онијем узвишенијем осјећајем, и преданости својој св. праћедевској вјери, — како је изражено у ономе дивном Херцеговом натпису, што краси улазак у ову свету задужбину. — Долазећи овој цркви ерпски народ је много трпио, а особито његова нејач, изложена под отвореним небом сваковрсним опасностима зла времена.

Желећи, да доскочи овој неприлици, па да не само народу горашке парохије већ и сваком другом поштоватељу ове важне ерпске старине олакша боравак, — горашка ерпска цркв. општина дозволом свога родољубивог митрополита Серафима, премда сиромашна големијем жртвама подигла је уз Херцегову задужбину „*црковни дом*“ са 11 повећих соба и намијенила га употреби народа кад цркви дође. *Овај дом освештан је и народу отворен лицем на Видов-дан о. год.*

Ушљед ове околности, која је још и томе намијењена, да више рашири сазнање значаја ове св. задужбине, срп. горашка општина позвала је

на ову свечаност своју многе грађане из Чајнича и Фоче и других мјеста да буду учесници ове славе, не би ли тако били сабрани у томе древном храму како је бивало у XV. и XVI. вијеку кад је Херцегова црква била зборно мјесто и духовна матица цијелог Подриња. Из Горашке околине највише је било свијета, а приличан број грађана био је из Чајнича. Посље бож. литургије чин освећења дома извршио је гор. парох Арсеније Поповић, а послје тога народ се весело забављао. Како сам дознао, истога дана стигле су попу Арсу брзојавне честитке од В. пр. херцеговачког миртополита Серафима и ваљаног Србина Риста Иванишевића из Мостара. Хвала им и на овоме мјесту кад се сјетише цркве Херцегове! Завршујући велим: хвала ерпској општини горашкој, која се за све око свечаности постарала; даље нека је хвала г. А. Поповићу, пароху и г. Јову Зецу учитељу који сложено и највише настоје упознати и осталу ерпску браћу на страни са овом св. Херцеговом задужбином, па онда хвала и свима вама браћо Гораждани на онако лијепом и чисто Српском гостољубљу!

Чајнице, 1891.

Н. Ч. п.

Бозеп Вилнет (Joseph Vilnet) римокатолички свештеник у Сан Франџиску (у Америци) прешао је у православну вјеру у руској цркви св. Василија. Свештеник Вилнет дошао је управ из источне Америке, из мјеста Вископсин, да пређе у православну цркву. Он се задржао само три дана у овом руском манастиру код владике Владимира, одакле је трећег дана пошао натраг у своје мјесто, гдје је парох над једном парохијом од 800 душа. Тамо ће служити летурђију на инглеском језику, по источно православном обреду, и обратиће народ у православну вјеру, коју је сам примио. Бозеп Вилнет висока је и крупна тијела; биће висок преко шест стопа. Има му 38 година. Очију је великије бјелушкastiјех, дугијех образа, ведрa и висока чела, риће косе. Наравно није имао бркова ни браде, али ће их пуштати, као и остали православни свештеници. Осим овога још су двојица римокатоличких свештеника прешли у православну вјеру у овом св. манастиру.

Народни добротвор. Покојни *Данило Бањанин* из Горњи Карловаца, честит и ваљан Србин који је скоро умро, утемељио је следеће добротворне закладе: Закладу од 180.000 фор. из које се имаду фундирати следеће штпендије;

10 по 400 фор. за изображење младића српско-православне вјероисповјести до навршења одабраних наука; 2 по 300 фор. за српско-православне богослове; од 500 фор. за младића, који настуши науку у гимназији госпићкој до навршења његових наука; 2 по 200 фор. за младиће из Јошана роднога мјеста покојникова, који полазе гимназију госпићку; 12 по 25 фор. за сиромашну дјецу српско-православне вјероисповјести из Јошана, који полазе тамошњу основну школу; 3 по 100 фор. за младиће из пол. општине удбинске без разлике вјероисповјести, који полазе гимназију госпићку; 6 по 24 фор. за дјецу полазећу српску основну школу у Карловцу; 1 од 600 фор. за младића из сродних му доза по навршеним наукама за прву припомоћ живљења или започете радње.

Надаље записао је покојник српско-православној цркви у Карловцу доходак од четири дућана у такозваном Бундесхаузу у Карловцу; закладу 4000 фор. за опреме сиромашним дјевојкама православне вјероисповјести у Карловцу; закладу од 10.000 фор. за трговачке или обратничке почетнике у Карловцу, Раковцу или Банији; закладу од 10.000 фор. за сиромаче у Карловцу, од које се камате имају раздијелити сваког православног бадњака; закладу од 2000 фор. за доплатак учитељу у Јошанима; градекој болници у Карловцу 2000 фор.; изнемоглим и старим тежацима у Карловцу на раздиобу 100 фор. „Матици Српској“ 2000 фор.; закладу од 10.000 фор. за штипендију оном младићу српско-православне вјероисповјести, који ће свршити више богоштовне науке; православној цркви у Сењу 2000 фор.; закладу од 6000 фор. за штипендију за младића српско-православне општине у Карловцу; српској препарандији у Карловцу 3000 фор.; закладу од 2000 фор. за доплатак пароху у Карловцу; закладу од 6000 фор. за младиће из горњо-карловачке дијецезе, полазеће богословију; за фонд свештеничких удовица и сирота 3000 фор.; закладу од 3000 фор. за немоћнике добр. ватрогасног друштва у Карловцу.

Остали дио иметка, износећег, око 750.000 фор., намјенио је покојник супруги својој и родбини својој.

Све закладе имају за вјечна времена носити име покојника и супруге му гђе Милке Бањанин.

Слава и вјечна хвала врлом српском родољубу и добротвору!

Енглеска милостиња. У Лондону, енглеској престоници, постоји обичај, да се сваке године једне недјеље купе прилози по свима црквама за Лондонске болнице. Ове године је те недјеље скупљено 400.000 форината, и тако се и по томе може судити величина и богатство Лондона.

Српска забава на Илици. Српско-православно црквено пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву приредило је, у понедјељак, други дан Тројчина дне 10. јуна о. г. забаву на Илици, у користи зидања српске школе у селу „Врелу Босне односно у Блажују крај Сарајева“ којој је Његово високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-босански г. Ђорђе Николајевић даровао 15.000 фор. као неприкосновени фонд.

Забава је испала на опште допадање, управно по српски. Вријеме је било како ваља, при свем томе, што је изјутра пљуштала киша. По подне је било најљепше вријеме. На Илици је изишло са засебним возовима доста свијета, а код великог хана на жељезници био је уобичајени збор сељака из околице. Забава „Слоге“ текла је у најживахнијем расположењу. Друштво је лијепом хармонијом отпјевало неколико нових пјесама које је научило, а међу пјевањем свирала војн. капела неколико разних народних кола, које се играло у дворани и у слободи пред курхаусом.

Забава је протекла у најбољем реду. Свијета је било до 800 душа изузимајући сељаке, који су имали свој збор не далеко од ове забаве пред ханом на жељезници. Чиста прихода било је 216 фор. и 38 новч.

Нови добротвор. Други дан Духова о. г. сахрањен је у Панчеву Александер Вујић-Сајба, ратар панчевачки, који је све своје имање од 38 ланаца ораће земље и куће све у вриједности од 10.000 фор. завјештао српско-православној црквеној општини панчевачкој, да сваке године заодјева из прихода тога имања сироту српску дјецу ратарског сталежа која похађају српску вјероисповједну вишу дјевојачку и српску основну школу. — Слава добротвору сиротиње српске.

Одпуштење Зворничко-Тузланског митрополита Дионисија Илијевића. Сарајевски лист у рубрици „званично“ доноси ово: „Његово цар. и краљ. Апостолско Величанство је Превишњом одлуком у Бечу од 12. маја 1891. благоизвољело разрјешити од његовог звања источ. правосл. митрополита Дионисија Илијевића у Д.

Тузли (Зорнику), а уједно премилостиво дозволити, да се архимандрит Александер Смић, настојатељ манастира Тавне, постави привремен. управитељем епархије у Д. Тузли.!!

О овом одпуштању митрополита Дионисија доноси лист „Црквена Истина“ орган патријаршије цариградске у своме 14 броју од 31. маја 1891. шљедеће: „Од дуже времена црква је примила важне узроке да се замјени по нужди до јако управитељ духовни Зворничке Епархије преосв. мит. г. Дионисије. И почем да су се и сада придружили к' томе још други тешки узроци, да се на сваки начин замјени другим митрополитом. Тога ради свети је Синод у предпрошлој сједници својој закључио: да се свргне са епархије г. Дионисије, и та синодална одлука објављена је са патријаршеском посланицом и у истој заповјеђено је: да се у тој епархији налазећи се најстарији архимандрит госп. Алексеје прими привремене управе исте митрополије до скорашињег успостављења каноничког митрополита.“!!

Српско-православно црквено пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву, славило је и ове године на Видов-дан своје крсно име. Тога дана била је свечана служба-литургија божија а послије службе извршен је парастос — опијело умрлим добротворима и члановима тога друштва.

Како на литургији тако и на парастосу служио је Високопреосвештени митрополит г. Ђ. Николајевић са два архимандрита, једним протом, петорицом свештеника и двојицом ђакона.

Овакав рад занета заслужује похвалу.

Лијеп примјер. Честити Срби у Загребу дају како које године све видљивијег знака, колико им леже на срцу аманети св. Саве. Покрај красно урешене српске православне црквице у Загребу, покрај срп. пјевачког друштва, ево од ове године отвара тамошња срп. цркв. општина и *српску школу*, тај важни фактор за очување наше св. вјере и српске народности. Ово је најљепши одговор те свјесне општине на овогодишњу статистику града Загреба. Евала честитој општини загребачкој! Угледале се на њу, Боже дај, и остале српске општине!

б.

Архимандрит манастира Високих Дечана Рафаило. У четвртак цвјетне недјеље у старој Подгорици, и Црној Гори, преминуо је овај заслужни Србин и узор калуђер; храбри чувар зна-

чајне задужбине српске — Високи Дечана, прави мученик дечански.

Отац Рафаило је родом из села Вучја, среза Љесковачког, округа Нишког. Више од тридесет година управљао је највећом и највеличанственијом задужбином Немањића Високим Дечанима. Он је ову свету задужбину обновио и кључе од св. кивота св. Краља српског Стевана Дечанског вјерно чувао и витешки хранио, цијенећи свагда да је то један од великих аманета, за који је страшну одговорност и пред Богом и пред српским народом носио. И он је тај свети аманет вјерно и храбро чувао.

У 1868. год. бијаше се скупила страшна олуја изнад Дечана, с тога сједи старац Рафаило, ломећи се странпутицама болан и изнурен похита у Црну Гору, да потражи заштите и помоћи славној немањићској задужбини, против арнаутског зулума и варварства.

И он је у томе успјео. Посредовањем кнеза црногорског Султан је наредио, да се заштити Дечански манастир и да се отац Рафаило поврати на своје мјесто у Дечане. И он се поврати али овом заслужном мужу није било дугог станка у Дечанима. Он се је у скоро нашао у једној лудници на Босфору у Цариграду. Али у скоро буде пуштен на слободу и опрости се луднице, у коју је здрав затворен био; одатле оде у Црну Гору, гдје је све до смрти остао.

Архимандрит Рафаило имао је близу 80 година. Сахрањен је са великим почастима. При погребу присуствовао је и Високопреосвештени Митрополит Црне Горе г. Митрофан, војводе, један дио војске и скоро сва Подгорица.

Бог да га прости! Лака му била српска земља, коју искрено и вјерно љубљаше! Вјечан му спомен у народу српском! „В. Х.“

Свршавајући ученици српско-православног богословског завода у Рељеву. На свршетку ове 1890/91. школске године 20 редовијех питомца и 1 ванредни ученик свршили су науку и отпуштени су из завода са апсолутном свједочбом и то:

са одличним успјехом.

1. *Ђоко Јовановић*, из Пушковаца Зворничке епархије, рођен 1872;
2. *Лука Карановић* из Ведовице Д. Б. епар., рођен 1868;
3. *Јеврем Пештровић* из Вишеграда (сада у Зеници) Д. Б. епар. рођен 1869;

4. *Коста Чавић* из Јагодића Д. Б. епар., рођен 1867;

5. *Милан Шилак* из Поблаћа, Херц. Зах. епар. рођен 1871.

са врло добрим успјехом:

1. *Видак Вишњевац* из Вишњева, Херц. Зах. епар. рођен 1869;

2. *Висарион Пешровић* из Нове Вароши Херц. Захум. епар. рођен 1871;

3. *Свијеспан Шаренац* из Влаховића, из Херц. Зах. рођен 1869.

4. *Цвијешин Шовић* из Вел. Оборске, Зворничке епар. рођен 1870.

са похвалним успјехом:

1. *Томо Брашић* из Фојнице, Херц. Захум. епар. рођен 1871.

2. *Димитрије Јевђовић* из Голеша, Д. Б. епар. рођен 1869.

3. *Јован Марјановић* из Дубовика, Д. Б. епар. рођен 1868.

4. *Ђорђе Мачкић* из Раткова, Д. Б. епар. рођен 1869.

са добрим успјехом:

1. *Руџић Бубњевић* из Лакташа, Д. Б. епар. рођен 1865;

2. *Петар Варница* из Слатине, Д. Б. епар. рођен 1867.

3. *Стеван Васић* из Високог, Д. Б. епар. рођен 1869.

4. *Јово Ђокић* из Биоча, Д. Б. епар. рођен 1869.

5. *Обрен Лазаровић* из Мокрина Бoko Которске епар. рођен 1870.

6. *Радо Милошевић* из Пискаваца Д. Б. епар. рођен 1865.

7. *Петро Поповић* из Јелинова Луга, Звор. епар. рођен 1869.

8. *Саво Рађевић* из Бањелуке, Д. Б. епар. рођен 1869.

Члан утемељач српске читаонице у Бањалуци

Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин Ђорђе Николајевић дописом својим од 11. јула о. г. број 1274. којег је упутио на „одбор српске читаонице“ у Бањалуци, уписао се је за члана утемељача те

к ерцу ваш родољубиви позив у допису од 1. јунија о. г. као и достављена ми „правила српске читаонице“ — радо се одазивам, и у име тога а сходно §. 3. речених правила, шаљем данашњом поштанском напутницом 100 фор. а. вр. као члан утемељач, са жељом: да та корисна установа — српска читаоница под управом свога одбора и свјесних Срба грађана, добрих Хришћана, у свему напредује; да достојно и поносно својој узвишеној цијељи одговори“ и т. д.

Дар цркви. Високопреосвештени Митрополит господин Ђорђе Николајевић благоизвољево је даровати 50 фор. српско-православној поподигнутој цркви у Варешу, у име набавке звона.

О Галиканској цркви. У новом француском часопису „France et Russie“ (бр. 1.—7.) штампан је низ чланака историчко-догматичког садржаја, у којима се у казује на потребу оцјепљења француске католичке цркве од цркве римокатоличке и њезине видљиве главе — папе. Писац тих чланака, — наводећи историчке доказе за то, да је римокатоличка црква у многим одетупила од правог учења вјере, и да је навлаш у пошљедње вријеме у лицу својих преставника самовољно прогласила неколико новијех догмата, — напомиње свјема французима католицима, који су заинтересовани религиозним питањима и који љубе своју отаџбину, о постојећој већ чисто националној, галиканској католичкој цркви, која је независна од папе и кардинала, који се у пошљедње вријеме почињу мијешати у политичке послове,¹⁾ и која не признаје римокатоличких догматичких и обредних новотарија.

„Већ читаве општине“, вели писац к француским католицима, одијелише се (détachées) од римске цркве, само на несрећу учинише оне погрјешку тијем што су примиле протестантизам умјесто да су прешле у табор галиканских католика. Кад би оне биле боље образоване, не би се оне тако превариле. Но да се слични случајеви не би поновили, и да би се напошљетку и

¹⁾ Работа кардинала Лавијера, који је настојао да докаже, да је нужно да се више католичко духовенство измири с републиканским устројством државних послова у Француској, у почетку ове године добила је од папе потврду и измирење је учињено. Услијед тога католичко духовенство, по заповијести из Рима, као што примјечава лист „France et Russie“, намијерало извршити

оним лицима, која су равнодушна спрема вјерских питања, могла показати велика социјална и политичка важност католичке реформе, нужно је да се у свима градовима француске установе комитети (одбори) пропаганде, тако, да исти комитети непрестано буду у тијесној свези с централним камитетом у Паризу. Ми живо молимо француске католике, да помогну уредити прве комитете и зборове, и да о истима саставе јавне реферате, не били се тијем брзо постигли резултати, ма и онакви, као што су резултати старокатолика у Бечу, гдје их има већ око 25.000.

Програм, кога се морају држати они, који су вољни бити члановима англиканске католичке цркве, дијели се на пет дијелова:

1) „Ми одричемо“, говори саставитељ програма, „догмат о непогрешимости папе“. То одрицање неопходан је услов (*sine qua non*) реформе римске цркве и јединства међу разнијем гранама хришћанске цркве. Непогрешивост папе је догмат новог времена, кога није било у нашим катихизисима до 1870. год. и који је плод сабора не васељенског и не слободног.“

2) „Ми захтијевамо, да епископе бира клир и вјерни народ. У првим вијекојима хришћанства били су такви избори у крјепости, те су цркви давали служитеље највише достојне свога позива, просвијешћене и упливне људе. Избори у осталом неће бити без контроле. Изабране ће као и у првим вијековима, посвећивати други епископи, који ће имати права и обвезу одбити лица не достојна.“

3) „Богослужење ће се морати служити на језику свијема разумљивим. Тако је било у првашња времена, јер се је језик латински разумјевао у нашим странама. Но преграда мртвог језика, која се течајем времена међу клиром и народом појавила, рекао би, образовала је двије засебне цркве, цркву духовних лица, којима су откривене тајне Библије и литургије, и цркву свјетовних лица, које не знају ни тога, што је говорио Христос човјеку у Откривењу, ни тога, о чему човјек моли Бога у молитви. Тај расцјеп хришћанског народа од клира као да би био утврђен на неоснованој привилегији клира — да се он само причешћује крвљу Христовом, премда је Христос рекао: „пийте ѿ њеа кии.“ Причешће под оба вида има већег значења, него што оби-

чно престављају; успостављење његово саставни је дио нашег програма.“

4) „Слобода ступања духовних лица у брак саставља централну и одређену тачку у реформи. Ми сматрамо целибат као законито, корисно и велико искључење, само под условом, да он буде прави а не привидни, слободан а не обвезан, слободан не само с почетка, него за свагда. Са уништењем обвезног целибата нестало би страшних злоупотреба, а скопчаних с њим престапа против вјере и морала.“

5) „На пошљетку ми објављујемо слободу и морални значај исповједи. Исус Христос дао је својим Апостолима власт отпуштања гријехова. Та власт опраштања једно је од најзнатнијих достојанстава католичке цркве. Но не смије се вршити исповијест оруђем понижења исповједника, или оруђем господства свештеника. Нужно је, да потанко исповиједање гријехова пред свештеником остане слободним и моралним. Потанка исповијед увијек треба да је слободна. Тврда савјест у стању је, вели апостол, испитати саму себе, и определијелити у свом унутарњем суду сваки гријех за се, и одлучити што је корисно или нужно иказати пред свештеником. Исповијед мора бити још и морална, т. ј. она се не смије прометнути у инквизицију са стране свештеника, ни у лично одрицање исповиједника. У случајевима, кад потанка исповијед није нужна или ако је не могућа, вјерни ће прибјећи исповиједи пред Богом потајно у својој савјести, са живом вјером и потпуним кајањем, и исповједи јавној, учињеној о Богослужењу у општим изразима, налазећим се у литургији, и тада ће они јавно од свештеника добити опроштај гријехова.“

Ево, какав су програм свога рада нацртали нови реформатори римокатоличке цркве,

Збор старокатолика у Бону и Бечу. 20. Маја по н. кал. држан је збор 11. састанка немачких старокатолика у Бону, ком је присуствовало 58 лица, од којих 23 припадају клиру. Предметом договора бијаше расправљање предложеног синодалним представништвом пројекта односно брака и осигурања сирота старокатоличког свештенства. Због неких ствари, нпр. оних, које се тичу материјалног стања (20.000 марака) лица, које намјерава ступати у брак, не могаху чланови синода доћи ни до каквог правог резул-

тата. Услијед тога питање то предано бјеше комисији од 6 духовних лица на разматрање.

* * *

Четир дана након тога, 24. Маја, држан је у Бечу збор австријских старокатолика. Председник збора епископ *Милош* прочитао је извјештај о раду старокатолика, напоменуо је заслуге једног од основатеља старокатолиштва — *Делингера*, који је прошле године умро, и навео уцјехе старокатоличког покрета особито у сјеверној Чешкој. Затим је збор донио рјешење да

своје свештенике осигура за случај старости, ма код ког осигурајућег друштва; уплату осигураних премија мора пасти на све вијерне, који припадају старокатоличкој цркви. Даље збор је закључио, да изда библијску историју, распрвио разне црквене послове и изабро депутацију, која ће захтјеве старокатолика предложити култус министру. Сједница је завршена избором синодалног савјета, и многољетством цару.

По руском св. Синодеком часопису „*Црковниа кѣдологиа*“

○ Наименовани.

Стево Н. Давидовић, прото градишки, наименовани прави члан српско-православне АЕМ конзисторије, који је дошао овамо 10. о. м. уведен је у службу 11. о. м. у пленарној конзисторијалној сједници.

Високопреосвештени АЕ и Митрополит дабро-босански, господин *Ђорђе Николајевић*, у присуству свију чланова конзисторије, увео је госп. референта овим ријечима:

Господо конзисторијални чланови и савјетници!

„Данас имам велико задовољство представити вам овдје званично, ново-именованог конзисторијалнога правога члана и савјетника, у особи пречаснога протопрезвитера госп. *Стефана Давидовића*, који је највишом одлуком *Његовог царског и краљевског апостолског Величанства*, а на мој понизни предлог, на то високо звање, наименован, као што сљедеће писмо Високе земаљске Владе гласи:

Високопр. госп. митрополит предаде уз то референт-супституту, да прочита високи отпис, који овако пише:

„Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 45.046/1.

Високопреосвештеном господину Архиепископу и Митрополиту, *Ђорђи Николајевићу* посједнику великог крета *Фрање Јосипа I.* у Сарајеву.

„Његово цес. и кр. Апостолско Величанство благоизвољело је Превишњим ријешењем од 2. јуна (21. маја) т. г. именовати проту *Стеву Давидовића* из Бос. Градишке, правијем чланом источно православне Митрополитанске конзисторије сарајевске.

„О томе се Ваше Високопреосвештенство у ријешењу тамошњег цијењеног дописа број 390 пр. од 21. феб. (5. марта) т. г. с' том молбом обавјешћује, да би извољели прилежећи „декрет“ поменутоме доставити, истога на службовање код конзисторије чим прије позвати, те га у смислу §. 3. пословнога реда тамошње конзисторије завјерити.

„Плата ће му се од дана када службу наступно буде дозначити, те се Ваше Високопреосвешт. умољава да тај дан овамо до знања ставити изволи.

Сарајево, дне 14./26. јуна 1891.

За поглавара земаљске владе;
грађански доглавник:

Кучера, с. р.“

Послије тога Високопреосвештени Гоеподин митрополит продужио је своју ријеч:

„Од данас дакле ступате ви у наше одабрано друштво, и ми имамо пуну наду да ћете ви умјети вашим уљудним понашањем свачију љубав задобити, по оној апостолској изреци: *Другъ другга четию колѣна творите*, и да ћете ону слогу и споразум међу својим друговима уздржати, која је до данас међу њима царовала. Заузимајући дакле ви звање члана консисторијалног, позивате се, да изјавите ваше искрено обећање, и да се овдје свечано завјерите, да ћете бити својој цркви, своме владару, своме Митрополиту и епископско-православном народу вјерни; да ћете званичне своје дужности савјесно вршити и, својим претпо-

стављеним духовним и грађанским властима послушни бити.“

(Преч. прото г. Давидовић одговори Хоћу и свећано обећа вам се.)

„Овом приликом радо и драговољно изјављујем моје благонаклоно прзнање и досадашњем замјенику упокојеног консисторијалног члана, нашем канцелисти и Ђакону, г. Ђорђу Бјелановићу на његовом неуморном труду, којим је додијељене му званичне послове кроз све вријеме тачно с највећом готовошћу на моје потпуно задовољство вршио.“

Послије овог сједница је отпочела свој рад.

Новом члану желимо од свег срца да му почетак нове службе срећан а рад по православну цркву, епископски народ и свештенство у овој дијецези, уроди кориснијем и обилнијем плодом!

Премјештени.

Јевто Гашић, парох травнички и надзиратељ протопрезвитерата травничког, премјештен је на парохију Поповић-Стекеровци у протопрезвитерату Гламочком, а уједно одређен је да буде помоћник дотичном проти у канцеларији протопрезвитереког уреда.

Милорад Јелић, парох зенички, премјештен је на травничку парохију, и повјерено му је

надзиратељство Травничког протопрезвитерата и уреда.

Никола Иваковић, парох еминовачки у протопрезвитерату Сански-Мост, премјештен је на парохију Бастаси у протопрезвитерату Петровачком.

Јован Враћешев, свештеник и учитељ постављен је парохом на Еминовачку парохију.

Читуља.

† **Хаџи Стака Скендеровић.**

Умрије, дана 27. маја послје грозних мука прегажена од кола у недељу 26. маја о. г., кад је и под своју старост ишла делеко на Илицу, да се и у задњем часу свога поштенога, племе-

нитога и родољубивога живота, одазове својој дужности, као чланица оvd. „госпојинског друштва“ дијелећи одијела сиротним дјевојкама.

Умрије она, коју је гласовити свјетски историчар *Гилфердинг*, назвао: „**првом женом на Балкану**“. Бурни живот ове јунакиње, ове добро-

творке, ове поштоване Српкиње, окићен је све лијеним од љенших дјела, која јој данас Анђео просиље на хладни гроб са покликом: „Србадијо, овђе почива она, која је цијели живот посветила срећи Српства!“

Паметна, као ријетко која Српкиња а родољубива као до једна, бијаше врло поштована од пок. царице руске, пок. књаза Михаила, намјесника Ристића и кнегиње Јулије Обреновићке. Од којих је примала достојне дарове и ласкава писма. — Хаџи Стака Скендерова не гледајући на многе и тешке запрјекe од стране турске власти, не плашећи се пријетња и силе — прва у Босни и Херцеговини и свуд гдје су Срби робовали под турским игом, на своје трошкове подигла је овдје у Сарајеву „српску женску школу“ год. 1854. издржавајући је, ријетком љубави и пожртвовањем до г. 1875. кад јој немили пожар у пламеновима прождрије цијело имање. Упливна и поштована од свакога, а паметна и досјетљива, обилазећи стране земље, чувене људе и царске дворе, знала је, умјела је и хтјела је да сваком приликом упливише код турских власти и кад год се тицало, да се избави из окова какав Србин или урећи каква Српкиња. И колико их је избавила? Бог да јој плати на ономе свијету!!

Бог да јој плати и за сва она добротинства учињена сиротињи кад је и сама сиромашна за јадне болеснике купила помоћ код имућнијих, те им куповала лијекове и остало, а наш добри др. Пачу их опет бесплатно лијечио. Ох, колико смо пута гледали ово двоје српских добротвора *Пачу* и *Стаку*, ће иду и по сњегу и зими и сунчаном жару у најсиромашније предидјеле, да помогну, да лијече људе, заборављене од свакога!

У задње вријеме а нарочито од год. 1883. кад је већ изнеммогла под тешким теретом година и остала без итје нечега, узе је под своје покровитељство „наша добра и бесмртна добротворка“ Енглескиња а чувена и велика утјешитељица српске сиротиње: — племенита Мис Ирбијева, љубећи је и поштујућ као своју рођену сестру.

Сиротна а велика наша Српкиња! Шта није још претрпјела под своју старост? Умријеше јој кроз саме двије године: мати, сестра па једно мушко сироче, које је она отхранила и васпитала, па опет задње женско сироче, која је у хаџи Стаки имала своју мајку. Јуначким устрпљењем

еве је то подносила — па ипак ни у највећој невољи није никад заборавила, да тјеши биједне и сиромаше. Незинна кућа, слична величанственој и ако малој богомољи, бијеше уточиште гладних и жедних — и она је од других просила за оне просјакe. Др. Пачу — то је „отац сиротиње“, *Гостоја Стака* (како су је звали) бијаше „мајка“ — и њих двоје пружише руке, да сиротињи буду родитељи. Бог им платио — Бог им вратио, Бог их благословио! А теби, теби хаџи Стако. . .

Лака ти била црна земља велика Српкиња — лака ти била ова грудa српске земље, коју си толико љубила а теби о велика и незаборавна наша добротворка Мис-Ирбијева, хвала, хиљаду пута хвала, на оној љубави, на оној њези и бриги, коју су покојници исказивала! Између толико хиљада благодарнијех уздаха, које те од давнина прате — прими и овај уздах наше захвале, сад када предадосмо црној земљи „нашу мајку“ хаџи Стаку и тужнијем очима гледамо на њезин гроб а заклетвом: Хаџи Стако никад, никад те Србин и неће и не смеје заборавити —!

„Напредак.“

† Герасим Лалић

почасни прото и парох сарајевски

Након седмомјесечног тешког боловања у 74 години свога живота преселио се у вјечност 7. марта 1891. год. у 4 сата послерије подне. Сутра дан тјело покојниково опојао је високопреосвештени митрополит госп. Ђорђе Николајевић уз судјеловање осам свештеника, а по том сахрањено је у кошевском гробљу. — Како при спровођу од куће до цркве тако и од цркве до ладног гроба испраћен је покојник од многобројног народа, црквене општине, ученика српске школе, пјевачког друштва „Слоге“, — са свима почастима које доликују и које припадају служитељу божјијег олтара и 37 годишњем пароху и пастиру.

Покојни прото рођен је у Трескама (протопрезвитерата сарајевског) 20. априла 1817. од оца Крете и матере Ане рођ. Борбор, који су се бавили повртарством у Сарајеву. Кретио га је наш старина и пензионирани прото сарајевски Стеван Баковић. Рукоположен је од митрополита Прокопија 6. октобра 1853. год. за ђакона а 12. истог мјесеца и године за свештеника. Цијенећи заслуге његове стечене дугогодишњом свештени-

чком службом, високопреосвештени митрополит госп. Ђорђе Николајевић произвео га је за почасног проту дана 25. децембра 1887. године.

Као свештеник вршио је дужност пастирску са највећим одушевљењем и готовошћу, не жалећи ни времена и труда, и неосврћући се на опасности које су му пријетиле. Оног мучног времена претрпио је доста неугодних часова са сваке стране, но он је својом нарављу и свештеничком кротошћу све савлађивао. Свакоме је желио да угоди и ниједном позиву својих парохијана није изостао, вршећи црквене обреде како у кућама, тако и у цркви и на три гробља сарајевска.

Када су највеће опасности биле по цркву и када се пријетило, да ће се сва из темеља порушити — нико у њу доћи није смио. Отац Герасим је долазио у цркву, за свој народ се Богу молио и свету службу отслужуио; народ је храбрио и тјешио и својом кротошћу као апостол био је својој пастви „*акоже дошлица грешника кола чади.*“ (1. Сол. 11. стр. 7.)

Често пута отац Герасим кад је до гробља ишао у спроводу пред мртацем дочекиван је од непријатеља и силеџија па тад и злостављан. Једном кад је ишао у цркву у јутру гонили су га са голим ножевима до црквеног прага.

Кад је био позиван од својих парохијана да коју тајну или обред изврши у кући, он се морао крити и у највећем страху до кућа своје пастве долазити. Тако, једном кријући провлачио се кроз канал у кућу Кекетову у Царевој улици да крсти дијете; па се и опет истим путем вратио, прегазуио Миљацку и кући отишао; а непријатељи чекали су га с оружјем, да га погубе, када дође да крсти то дијете.

У оно вријеме чувени доктор у Сарајеву, познат под именом Велибег, примио је мухамеданску вјеру а био је поријеклом Маџар. Његова жена била је православне вјере и сву њихову дјецу крштавао је крадом покојни прото. Када би које дијете умрло у Велибеговице, прото би у врећама носио у гробље и саранио; јер то јавно не би смио учинити.

Прије двије године и кад је зажелио одморити се у породичном кругу и наћи међу својима најмилије утјехе, спокојства и задовољства, немиле породични потрес загорчише му последне дане живота, смрт уграби му сина Николу, који

је свршио богословију у Биограду и двије године духовне академије у Кијеву; и тиме у жалости, а још служење посведневно у парохији сарајевској под старе године и идући пјеше по зими и киши, стрпошташе 74 годишњег старца, поруши изнемоглу старачку снагу и тјело његово сада борави у земљи. Но кад је старац прото Герасим пао у постељу и није могао више служити, сјетила се је црквена општина сарајевска и дала му је 30 форинти на мјесец, као мировину за његову ревносу 37 година свештеничку службу. Пред саму смрт указала му је речена општина и 50 фор. као припомоћ.

Иза себе оставља ожалашћену породицу: жену, сина и унучад а поред тога и велики дуг.

За овог свештеника можемо рећи: да је био примјеран свештеник, и ако није учио богословије опет је скроз и скроз познавао свештеничке дужности, све црквене службе, правила и обреде вршио је тачно и знао је готов све на памет. Непрестано се Богу молио за своју паству па и на последњем часу живота биле су му ријечи: „*Боже благослови мој мили српски народ и вјеру православну.*“

Опраштајући се с тобом врли свештениче и испраћајући те вјечној кући велимо ти: „*Нека је мир целу твоје шробенице у винограду Господњем, а вјечити и свети спомен међу твојим стадом, кога си истинито љубио и усрдно св. цркву служио.*“

Давид Поповић
паром Осмачки.

Након кратког боловања умро је овај служитељ Божијег олтара 23. маја о. г. а сутра дан опојан је од седам свештеника и сахрањен је у гробљу Осмачком у присуству његових парохијана, који су га вољели и који га жале, јер их је послужио искрено и био им прави пријатељ и духовни отац и љекар.

Покојник је рођен у Осмацима, (Власенички протопрезвитерат) 15. јунија 1831. а рукоположен је за ђакона 13. марта 1879., за свештеника 14. и. м. и године у Сарајеву од митрополита Антима.

*Бог да му души прости
и вјечна му памјаш.*

Књижевне вијести.

Књижевни радови Ниџифора Дучића

Архимандрита. Изшла је I књига. Београд. Штампано у штампарији краљевине Србије 1891. Страна 256. Цијена 2 дин. или 1 фор. а. вр. Садржај I књиге овај је: Предговор; Манастири: Дужи и Тврдош (Требиње) у Херцеговини; Манастир Житомишљин; Српска опћина и црква у Трсту; Враћина у Зети и крисување на Цетињу; Примјетбе на коментар Горскога вијенца; Обзнана Српско-далмат. магацина; Бока и Зета; Опјена Парентина пријевода Гетејева дјела: Учење васељенске православне цркве с разликама учења других хришћанских цркава.

Напомена. У огласу је обећано, да ће бити у свакој књизи мојих књижевнијех радова најмање 15 табака, а у овој првој — има 16; те није могла ући у њу цијела сарџина у огласу истакнута, јер би изнијела више од 30. табака, и не би се по одређеној цијени могла дати без велике пишчеве штете. С тога је подијељена на двије књиге. Књига 2. У њој ће бити:

- I. Морача и Острог у Црној Гори.
- II. Реферат о грађи за српску црквену историју и о имену Црне Горе.
- III. Биљешка о Мажуранићеву сијеву: Smrt Smail-age Cengića.
- IV. Епископије: дабарска и зетска.
- V. Извјештај одругом крштењу Немањину.
- VI. Извјештај о три потомка Немањина.
- VII. Извјештај о поријеклу кнеза Лазара Хребељановића.
- VIII. Извјештај о смрти цара Уроша.
- IX. Запис у старој добрунској цркви у вишеградској нахији.
- X. Српске сфрагистичке и хералдичке старине: печат св. Саве српскога у Кареји; двоглави орао Немањићев у Хиландару; двоглави орао кнез-Лазарев у Хиландару; други у Горњаку; крст архијепскопа Саве II. краљу Урошу I; и печат митрополије врањинске.
- XI. Добрушта у Метохији.
- XII. Приказ Борхграфове расправе о цару Душану.
- XIII. Опјена Збор. апостол. прав. васељ. саб. и расправе: Јерархички положај сарајевске митрополије.
- XIV. Српски арханђелски манастир у Јерусалиму.

- XV. Приказ дјела: Спољ. однош. Србије.
- XVI. Словенски рукописи у нар. библиот. у Паризу.
- XVII. Разни записи.
- XVIII. Приказ књиге (исправе из париских архива) о завјери: Зринскока и Франчипана.
- XIX. Хумска (херцеговачка) православна епископија.
- XX. Приказ расправе о starom grbu bosanskom. Ко би вољан био да се упише и на ову књигу 2, нека ми се јави до краја ове године. Цијена је књизи, као и првој: 2 динара, или 1 фор. а. вр.

У Биограду 15. априла 1891. год.

Н. Дучић,
архимандрит.

Коло. под овим насловом почео је 20. априла о. г. у Вел. Бечкереку да излази лист сваке суботе. Издаје га и уређује г. Стеван Грчић. Стаје на цијелу годину 4 фор. а на три мјесеца 1 фор. Овај лист бави се друштвеним и самоуправним питањима српским у Аустро-угарској монархији, расправља их родољубиво у напредном духу. Судећи по садржини у бројевима, који су до сад изашли, можемо слободно овај лист топло пре поручити читалачкој српској публици.

Хања. Приповијетка Хенрика Шенкјевића. Са дозволом пишчевом превео с пољског Рајко. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду, 1891. Стр. 150. Цијена 60 новчића.

Српске народне приповијетке. Скупили по Банату Коста Ристић трговац и Васа Лончарски ратар. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду, 1891. Стр. 92. Цијена 40 новчића.

Главни списак књижаре браће Јовановића у Панчеву. 1891, штампарија браће Јовановића у Панчеву — 8на, стр. 57. У овом лијепом уређеном каталогу књижарском наведене су књиге по струкама и по азбучном реду. Све је прегледно представљено и свуд су цијене означене.

Из Црне Горе и Херцеговине успомене војевања за народно ослобођење 1876. Са 32 слике. Написао А. Пајевић. У Новом Саду издање и штампа А. Пајевића 1891. Стр. 456. Цијена 1

WWW.UNILIB.RS

фор. 20. новч. У овој су књизи описана многа црногорска мјеста и кратка повијест Црне Горе, као и јуначка војевања Црногораца и Херцеговаца са Турцима 1876. године.

Владика горњо-карловачки Теофан Живковић. Некролог од Димитрије Руварца, пароха земунског. (Прештампано из 72. „Гласника“ српског ученог друштва, а одштампано из „Новог Времена“ за год. 1891.) У Земуну 1891. штампарија Симе Паића. — Стр. 40 Цијена? — У овој књижици описан је живот, дјељење и заслуге владике Теофана.

Венеција. Успомене с пута. Написао Марко Цар. Друго поправљено издање. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новоме Саду 1891. Страна 104. Цијена?

Извјештај о српској вишој дјевојачкој школи у Новом Саду на крају седамнаесте а школске 1890-91. године. књига четрнаеста 1891. У Новом Саду штампарија А. Пајевића 1891. Стр. 39. Садржина: I. Наши народни обичаји од М. Симићеве. — II. Власти и старешинства. — III. Предмети школски и број недељних часова за њих. — IV. Важније наредбе и отписи школских и других власти. — V. Учила — VI. Ученице. — VII. Фонд школеки. — VIII. Извјештај о бесједи. — IX. Припомоћ ученицима. — X. Љетопис за школску 1890-91. год. XI. Објава школека.

Књижевни оглас.

Свештенству обојега реда

„Ручна свештеничка парохијска књига“

или

„Требник“

Одштампана је и сада се повезује. За неколико дана биће повезана и разаслаће се оним поштованим пријатељима, који су се на исту претплатили.

Оној пак браћи свештеницима, који се на књигу нису претплатили а вољни су да је имају, јављам, да се иста продаје у књижари В. Валожича у Београду и код г. г. М. Капларовића и С. Николића, кројача свешт. одела, (спрам касац. суда) у Београду а за сву Аустро-Угарску код г. Јове Карамата, књижара у Земуну. Поручбине нека се шаљу (како је коме удесније) на њихову адресу.

Књига је изнеда 38 штампаних табака, на дивној сатинираној хартији; а штампана је црним и црвеним словима.

Формат јој је веома укусан, а књига је тако подесна, да је свештеник и на путу у џепу може носити. Повезана је тврдо у кожи, јер се пазило нарочито на то да што дуже послужуи свештенику.

Њеном богатом садржином надмаша све књиге ове врсте, које су до сада изашле, па и „Парохијалник“, што су га издали извесни београдски издаваоци, надмаша са 22 разне и потребне молитве:

1. Парклис погинулим за вјеру и отечество.
2. Посљед. велик. освеш. Богојав. води.
3. Тропари и конд. српск. светитељ.
4. Перек. или молеб. к светој Богородици и преб. мат. Параскеви.
5. Молитва от очев и призбр.
6. Чин јегда твор. крест. свјаш. на страст не дуга со свјатим коцјем.
7. Посљед. молеб. ка одгнанију чародјје.
8. Чин основ. новог дома (опширно.)
9. Чин благос. нов. дома (опширно.)
10. Благос. крета к' ношенију на персејех.
11. Чин о причешћен. свјат. Богојав. водом.
12. Чин благословити тимјана.
13. Чин. благослов. и освјешчен. нови свјаш. одежд.
14. Молитва на пут хотјашчим ити.
15. Молит. благослов. недељи ваји.
16. Молит. свјаш. мученику Антипу.
17. Канон молб. свјат Јов. Риљском.
18. Посљед. благод. ополчени прошенија и о свајаком благодјејани Божији.
19. Молитва умрлим разрешителна.
20. Чин. молеб. в' темници сушчих многих или о једином.
21. Српска имена наименовати отроком.

У „Требнику“ овом има свега 92 молитве.

Књизи су додате 2 слике резане на бакру: Икона пресвете Богородице и преподобне матере Параскеве.

Па тако корисну књигу, богату садржином брижљиво уређену, и тврдо у кожу повезану, дајем браће свештеницима по 6 динара по комаду, или 3 фор. ауст. вред.

На свештенству је, да ову корисну књигу, намењену његовој употреби, срдечно прихвати.

Сава Грбовић;

јеромонах, Хилендарац.

Позив на претплату

на II. књигу

„Срп. православног цјенија“,

Октоих,

коју смо у један глас у ноте написали.

Увјерени о цјелисходности брзог и тачног изучавања нашег дивног цјенија по нотама од стране нашијех ученика, као и ободрени лијепим предуеретом опћинства према нашој I. књизи овог подузећа (издатих већ пет свезака, које по ново наручиемо у печатњи), одважисмо се да и *Октоих* тако напишемо и издамо.

Ова II. књига састојаће се из *десет* свезака, осам свезака *осам гласова*, а двије остале свеске садржаваће у себи оно цјеније, које се *сваке недјеље* поје на Полуноћници, Јутрењи и Литургији, као и празнична величанија.

Морадосмо и ову књигу тискати у Лајпцигу, да јефтиније стане. Цијена ће бити свакој свесци 70 новчића. Облик и израда сваке ове свеске биће као и оних већ изданих свезака.

Ко нам пошаље новац у напријед за свих 10 свезака, добија књиге наплаћеном поштом. Скупљачима претплате дајемо једанаесту књигу на дар.

Још имамо на продају од I. књиге.

У Сарајеву, о Васкреу 1891.

Гаврило Бољарић

гимн. вјероучитељ.

Никола Тајшановић,

народни учитељ.

Književna objava.

Glasnik

zemaljskog muzeja

u

Bosni i Hercegovini

Urednik:

Kosta Hörmann

vladin savjetnik.

Glasnik

zemaljskog muzeja

u

Bosni i Hercegovini.

Urednik:

Коста Херман

vladin savjetnik.

Godina 1891. Година

Књига II. Књига

SADRŽAJ — САДРЖАЈ

1. Aladža-džamija u Foči. Priopćili: Zarzycki, Arndt i Stratimirović. 2. Туприја на Мосту.

Приопћио *Стеван Делућ*, учитељ. 3. Srednovjekovno groblje kod Zgošće. Priopćio Gjorgj pl. Stratimirović. 4. Градац и његово име. Приопћио *Матији Бијелић*. 5. O vegetaciji kotara Ljubuškog. Priopćio Franjo Fiala. 6. Рашка. Црта од консула *Теодора Пшена*. 7. Bišće-polje kod Mostara. Arheološka študija rudrskog satnika V. Radimskog. 8. Старобосански натписи у Калесији. Приопћили: *Томо Драгичевић а Вид Вулешки-Вукасовић*. 9. „Cerambycidae“ iz Bosne i Hercegovine od godine 1888.—1890. Priopćio Viktor Apfelbeck. 10. Град Бобовац. Приопћио *Ђорђе Стрешмировић*. 11. Varošica Usticolina. Priopćio Miron vitez Zarzycki. 12. Стари манастиреки печат из Дувна (Жупањца). Приопћио *Вид Вулешки-Вукасовић*. 13. Različito. — Различно. Dvije narodne praznovjerice. Priopćio Ivan Zovko. — Нешто о народним гаткама. Приопћио *Стеван Р. Делућ*, учитељ. — Postanak imena „Markovača“ kod Dbnjeg Vakufa. — Рјечица „Божана“ и њезино име. Приопћио *Петар С. Иванчевић*. — Narodno pričanje o imenu „Hercegovina“. Priopćio Ivan Zovko. — Град Високи Приопћио *Ђорђе Стрешмировић*. — Pošljedni dani Hercegovine. Priopćio Karl Pecz. — Народна алхимија. 14. Darovi zem. zuzeju. — Дарови зем. музеју. 15. Dopisi uredništva. — Дописи уредништва.

Godišnja cijena sa poštarinom 2 for. Pojedine knjige sa poštarinom stoje 80 novč.

Прогонство краљице наталије. Слјев Србина Милоша Грабовачког. у Земуну, Штампарија Србина Милоша Грабовачког 1891. Стр. 16. Цијена 10 новч. или 20 пара динареки. Сва права задржава писац.

„**Бошњак**“ лист за политику, и забаву. Излази у Сарајеву сваког четвртка штампан латиницом. Власник је овом листу Бег Капетановић а одговорни уредник Хилми Мухибић. Цијена му је за Босну, Херцеговину и Аустро-Угарску за цијелу годину 5 фор. а за иноземство 6 фор. Почео је излазити од 2 јула о. г. по нов кален. До сада су изашла неколика броја са лијепом садржином и чланцима, у којима се прозире да је овај лист орган наше браће Мухамедова закона.

Изјава.

Ево већ 10, година од како „огледам“ и „гатам“ усљед чега је свијет код мене и из далека долазио да им гатам, и да им „погађам“ ово или оно.

Али пошто мени има сада више од 50 година, те како сада видим да је то према закону хришћанском и пред Богом грјешно, и пред наученим и паметним свијетом срамотно да се таким неистинитим казивањем занимам, те свијет обмањујем, у заблуди га, сујевјерију и незнању подржавам; то ја ево са овим изјављујем да сам гатати престао има већ година дана, нити ћу то грјешно дјело икада више више чинити, молећи са највећим покајањем Бога да ми за досадање опрости.

И од данас ако се икада ухвати, докаже и посвједочи да гатам, то ја ево у напријед изјављујем да ћу се свакој осуди и казни како духовне тако и политички власти подврћи.

Но пошто многи ни до сада нијесу знали да сам престао гатати, него су до-

лазили, те ће и опет код мене незнајући зато долазити, због чега се може од духовне власти посумњати да и опет гатам; то ја изјављујући ово пред пречасним господином Васом Поповићем протојерејом градачким, а у присуству двојице потписаних свједока, и молим пречасног господина Васу Поповића протојереја да ову моју изјаву даде у једном листу ради знања оштампати, молећи у исто вријеме и г. г. свештенике котара градачког, брчанског и грачаничког (од клен ми је свијет највише и долазио) да ову моју изјаву и покајање свијету објаве, како ми свијет неби више ради гатања долазио, и тим ме својим долажењем у сумњу и подозрење, као да и опет гатам, стављао.

У Градачку, 5. априла 1891. г.

Стево Босић

кнез Горње Слатине

Перо Аранђић

из Горње Слатине.

Никола Симеуновић

из Горње Слатине.

Српско-православна црквено-школска општина.

Број 20.

Стечај.

На једно упражњено мјесто за учитеља на српско-православној основној школи у Пазарићу, овијем се расписује натјечај.

Компетенти нека се својим инструментним молбама обратe на високопречасну консисторију у Сарајеву, која ће избор учинити.

Натјечатељ треба да докаже: да је Србин, православне вјере, и да је с добрим успјехом оспособљен за отправавање учитељског звања у основној школи.

Плата је одређена 360 фор. годишње у сразмјерним мјесечним оброцима у на-

прјед; стан од три собе, огрјев и довољно простора за овећи врт.

Учитељ ће имати у све четири разреда, највише до 25 мушке дјеце, коју ће поучавати још и црквеном појању, а и сам пјевати у цркви при свјема богослужењима.

Свршени богословци имају првенство.
Рок 1. септембар 1891.

Из општинске сједнице држане у Пазарићу, 9. јуна 1891.

предеједник :

Ристо Крстић, с. р.

свештеник.